

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЧЕРКАСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ БОГДАНА ХМЕЛЬНИЦЬКОГО
НАУКОВО-ДОСЛІДНИЙ ІНСТИТУТ СЕЛЯНСТВА
ТА ВИВЧЕННЯ АГРАРНОЇ ІСТОРІЇ

**ГОЛОДОМОР
1932 – 1933 рр. В УКРАЇНІ
НА СТОРІНКАХ
ГЕТЬМАНСЬКОЇ ПРЕСИ:
ГАЗЕТИ «СІЧ» І «НАШ СТЯГ»**

Черкаси – 2024

УДК 94(477)»1932/1933»:070(=161.2:73)

Г 61

*Рекомендовано до друку вченою радою
Черкаського національного університету
імені Богдана Хмельницького
(протокол №3 24 жовтня від 2024).*

Рецензенти:

доктор історичних наук, професор А. Г. Морозов;
доктор історичних наук, професор О. М. Федьков;
доктор історичних наук, професор О. П. Тригуб.

Г 61 Голодомор 1932–1933 рр. в Україні на сторінках гетьманської преси: газети «Січ» і «Наш стяг» / упорядник та автор передмови С. В. Корновенко. — Передрук з часописів «Січ» і «Наш стяг» 1932–1935 рр. — Черкаси : Видавчия Чабаненко Ю. А., 2024. — 272 с.

ISBN 978-966-353-690-9

У збірнику упорядковано 94 різножанрових матеріалів, уміщених у 61 числі часописів «Січ» і «Наш стяг» за 1932–1935 рр., що хронологічно охоплюють 15 лютого 1932 – 22 червня 1935 рр. Представлені матеріали інформували громадськість у США практично про всі аспекти «трагедії на Великій Україні».

Упорядковані матеріали часописів «Січ» і «Наш стяг» у збірнику подано без змін. Збережено всі особливості, що властиві їхньому газетному формату. В поодиноких випадках, коли текст не підлягав оцифруванню, зазначено: [Пошкоджений листок, не видно текст].

Збірник матеріалів підготовлено за результатами дослідження «Формування новітнього наукового історико-аграрного дискурсу в Україні» (номер державної реєстрації: 0124U001668).

Адресовано науковцям, здобувачам освіти та всім, хто цікавиться історією Голодомору 1932–1933 рр. в Україні.

УДК 94(477)»1932/1933»:070(=161.2:73)

© передмова та упорядкування, С. В. Корновенко, 2024

ISBN 978-966-353-690-9

© «Січ», «Наш стяг», 1932 – 1935

ЗМІСТ

Передмова	4
Частина I Матеріали газети «Січ» за 1932 рік	37
Частина II Матеріали газети «Січ» за 1933 рік	68
Частина III Матеріали газети «Січ» за 1934 рік	117
Частина IV Матеріали газети «Наш стяг» за 1934 рік	163
Частина V Матеріали газети «Наш стяг» за 1935 рік	218
Список аббревіатур і скорочень	247
Іменний покажчик	249
Географічний покажчик	255
Перелік документів	262
Примітки	266

ПЕРЕДМОВА

Однією з найтрагічніших сторінок в історії українського народу першої третини ХХ ст. є Голодомор-геноцид 1932–1933 рр. Ним радянське керівництво винищило ту генерацію українського селянства, що сформувалася як активний суб'єкт історії в добу визвольної боротьби і національного державотворення. Її сталінський тоталітаризм розглядав як реальну загрозу комуністичній ідеології та свого існування.

У 1930-х рр. у СРСР офіційно не визнавали жахливих масштабів «голодових смертей», а також зумовлених голодом фактів девіантної поведінки, зокрема людоїдства. Й. Сталін до Голодомору ставився як до явища, якого не існує. У стенографічних звітах пленумів ЦК КП(б)У, протоколах засідань ЦК «голод» не фігурував. Конкретні заходи партійних і державних органів, пов'язані з голодом, проходили в документації через надсекретні папки. У грудні 1933 р. М. Калінін на черговій сесії ЦВК СРСР критично висловився на адресу благодійних організацій, до невпізнаності перекутивши ситуацію: «Збираються політичні шахраї й пропонують зробити пожертвування «голодуючим» України. І де збираються? У Відні, де пролетаріат буквально вмирає з голоду»¹.

У тогочасному інформаційному просторі державно-партійним керівництвом і радянськими спецслужбами була розгорнута широкомасштабна спецоперація, спрямована на замовчування, невизнання, ігнорування, перекучування тогочасною термінологією «голоду» як у СРСР загалом, так і в радянській Україні зокрема. У сучасній українській історіографії А. Козицьким², В. В'ятровичем³, Г. Терещуком⁴ та іншими дослідниками детально розкрито її компоненти.

Зокрема, В. В'ятровичем з'ясовано структурні елементи цієї широкомасштабної спецоперації. Заходи сталінського керівництва, за твердженням дослідника, з замовчування Голодомору-геноциду в Україні 1932–1933 рр. були такими: «1. Обмежив пересування людей, а отже і інформації ... 2. Жорстоко цензурував усе — від газет до приватних листів ... 3. Постійно дезінформував про ситуацію в Україні ... 4. Платив за замовні матеріали в закордонних ЗМІ ... 5. Дискредитував тих, хто розповідав про Голодомор за кордоном ... 6. Організовував «демонстраційні поїздки» — турне впливових іноземців до «процвітаючої» України ... 7. Запровадив кримінальне покарання громадян СРСР за будь-які згадки про Голодомор ... 8. Приховував, знищував та фальсифікував первинні джерела: акти громадянського стану, дані перепису; ліквідував архівні записи ... 9. Обмежував доступ до даних, що провокувало неточності та помилки дослідників, які

представлялися як фальсифікації 10. Залучав на свій бік впливових західних діячів, яким красива обгортка виявлялася важливішою за зміст ...»⁵.

Ця спецоперація тривала і у наступні десятиліття. Про це переконливо йдеться у працях В. Даниленка⁶, Т. Боряк⁷ та інших авторів. Радянські пропагандисти як у 1930-ті рр., так і 1940-і–1990-і рр. намагалися дискредитувати українців США, Канади, звинувачуючи їх у «нацизмі», через те, що вони говорили правду про Голодомор⁸. Подібну позицію за сучасних умов обстоює і представник білоруської історіографії Ю. Шевцов, котрий безпідставно, на догоду ідеологічній кон'юктурі, ставить знак рівності між визнанням Голодомору 1932–1933 рр. в Україні геноцидом й реабілітацією нацизму⁹.

Провідну роль у реалізації кремлівських планів із замовчування трагедії відводилося пресі — потужному тогочасному джерелу інформації та інформування, засобу моделювання відповідних суспільних настроїв, впливу на свідомість тощо. Інструментом подання вигідної для радянської влади інформації були газети, накладі котрих сягали десятків, а то й сотень тисяч. Наприклад, про це йшлося у газеті «Правда» за січень 1933 р., що видавалася у Львові: «Ні одна держава не видобуває стільки сили зі своїх підданих, як большевицька. Якби та сила йшла правильними шляхами й на дійсне добро, то большевики дійсно перегнали би

цілий світ. Особливо велику вагу присвячують большевики часописам і книжкам, як найсильнішому агітаційному орудникови. В 1913 р. було в Росії 859 часописів з накладом 3 ^{1/2} міл.; тепер в СРСР є їх 6000 з накладом 40 міл.; з того 2000 часописів виходить в 83 мовах. Найбільший наклад мають «Ізвестія» — 9 міл. примірників, «Правда» і «Крестьянская Газета» по 1 міл., 3 часописи по 500 тисяч, 35 по 100 тисяч, 67 часописів по 30 тисяч примірників»¹⁰.

Незважаючи на всі заходи радянського керівництва і спецслужб у 1930-ті рр. із дезінформації, об'єктивні повідомлення про реальний стан справ із Голодомором 1932–1933 рр. в Україні проникали на Захід. Світ знав про реальні, а не міфічні «жахи і страхіття» 1932–1933 рр. «на Великій Україні». Важливу роль в оприлюдненні реальної ситуації в Україні у 1932–1933 рр., в інформуванні світу про Голодомор, окрім закордонних журналістів, відіграла українська політична еміграція як в Європі, так і на Північноамериканському континенті.

Вагомою причиною масової еміграції українців стала поразка Української революції 1917–1921 рр. Незгідні з радянською моделлю державності представники української інтелектуальної творчої діяльності, громадсько-політичні діячі, військові та інші — всі ті, хто не сприйняв радянської влади, змушені були залишити Батьківщину. Міжвоєнна Європа, Північна

Америка стали притулком для таких українців. Найчисельніші українські емігрантські кола були зосереджені у Польщі, Румунії, Чехословаччині, США та Канаді. Доля українських емігрантів складалася по-різному, багато у чому вона визначалася внутрішньою політикою країни стосовно щодо них, їх особистою вдачею, здатністю адаптуватися до нових умов.

Попри відмінності у традиціях, релігії та культурі між різними територіальними гілками, соціальному походженні й рівні освіти, незважаючи на внутрішні політичні розбіжності, дискусії, українські емігранти зберігали національну солідарність, спільність інтересів щодо подій, котрі розвивалися на Батьківщині. Українська діаспора, відкинувши амбіції та неконструктивні політичні розходження, консолідувалася у зусиллях досягти бажаного міжнародного резонансу стосовно Голодомору 1932–1933 рр. в Україні. Зокрема, активну інформаційну діяльність стосовно справжнього стану справ у радянському українському селі розгорнув Державний центр УНР в екзилі (далі — ДЦ УНР), уряд якого після вбивства у 1926 р. С. Петлюри очолив А. Лівіцький. Влітку 1933 р. на міжнародних конференціях з економічних питань представники ДЦ УНР зробили все можливе, аби на цих наукових форумах пролунала правдива інформація про Голодомор 1932–1933 рр. в Україні. Про «трагедію на Великій Україні» інформували варшавський і паризький осе-

редки екзильного уряду. Так, при Українському центральному комітеті у Варшаві спеціально було створено окрему організацію. На неї покладалися функції, що стосувалися як протидії радянській спецоперації з дезінформації щодо Голодомору 1932–1933 рр. в Україні, так і надання практичної допомоги голодуючим в УСРР. Очолив її Л. Чикаленко¹¹.

Чільне місце в об'єктивному інформуванні світової громадськості стосовно Голодомору 1932–1933 рр. в Україні тогочас належало і українським організаціям, які об'єдналися навколо постаті П. Скоропадського. Їм належали провідні позиції у колах української політичної еміграції у Німеччині, Канаді та США. Зокрема, чисельною гетьманською організацією у США було військово-спортивне товариство «Січ», що мало розгалужену структуру. Гетьманські організації мали досвід відповідної роботи, зокрема в інформаційній сфері. Так, «Комітет допомоги голодуючим в Україні», створений 22 вересня 1933 р. як комісія у складі «Українського товариства допомоги біженцям», який очолила Є. Скоропадська, одним із напрямів своєї діяльності, окрім надання матеріальної допомоги голодуючим, вважав інформаційний¹².

На особливій важливості інформаційно-пресового складника у діяльності гетьманського руху акцентував Д. Колісник. Таку специфіку дослідник пояснив як «ідейно-пропагандистським значенням» преси, так

і «специфічними суспільно-політичними та складними матеріальними умовами вимушеного перебування на еміграції». Зважаючи на це, історик слушно зауважив, що «видання різного роду часописів було чи не єдиним доступним для діаспори способом донести до закордонних українців свою офіційну позицію щодо важливих подій, явищ та процесів тогочасного бурхливого періоду ..., ефективним засобом комунікації з еміграційними колами та координації внутрішньоорганізаційного життя»¹³.

Ключова роль в об'єктивному інформуванні світової громадськості про Голодомор 1932–1933 рр. в Україні гетьманцями відводилася тогочасним засобам масової інформації як у Європі, так і у Канаді та США, насамперед українській діаспорній пресі. Розвиток гетьманського руху на Північноамериканському континенті тісно пов'язаний з постаттю О. Назарука, який активно пропагував гетьманські ідеї, став одним із ідеологів гетьманського руху в Америці¹⁴, тісно співпрацював з україномовною діаспорною пресою.

Він зробив потужний внесок у розвиток прогетьманської української преси у США. За його безпосередньої активної участі відбулася еволюція часопису «Січові Вісті», головним редактором якого О. Назарук був упродовж листопада 1923 – 10 липня 1924 рр. Перше число газети «Січ», яка стала результатом «реорганізації» О. Назаруком «Січових Вістей», побачило світ

20 липня 1924 р.^{15,16}. Він очолив редакцію газети «Січ», яка була друкованим орган Січової організації США¹⁷. Пресу головний редактор видання розумів не лише як засіб інформування, а і як інструмент виховання суспільства, «як рупор проголошення ідей та світогляду». Керуючись цими переконаннями, газету «Січ» О. Назарук вважав часописом світоглядним. Такий підхід був відображений у гаслі під «шапкою»: «се часопис світоглядний, а не інформаційний»¹⁸.

Відомостей стосовно української прогетьманської преси в США небагато. Окремі фрагменти про неї містяться у монографії П. Гай-Нижника¹⁹. Дослідник, наприклад, з'ясував «пресово-видавничу географію» гетьманців. З-поміж інших видань він згадує такі часописи: «Січові вісті» — двотижневик, що виходив у 1918–1923 рр. у Нью-Йорку, а з 1924 як «Січ», що видавалася у Чикаго однойменною гетьманською організацією; «Наш стяг», головним редактором якого був полковник О. Шаповал; «Нова зоря»²⁰.

З інших опрацьованих нами джерел, відомо, що «Січ» — «двотижневик, орган українського товариства «Січ», гетьманського напрямку, виходив у Чикаго з липня 1924 до травня 1934 як продовження «Січових Вістей»; ред. О. Назарук, з 1928 — М. Бодрук. У 1934 «С.» замінив «Наш стяг»»²¹.

«Наш стяг» — часопис, що виходив у Чикаго. Впродовж 1920–1925 рр. був друкованим органом

спортивного товариства «Січ». Головним редактором був С.-К. Гриневецький. Редакційна політика видання носила відвертий прогетьманський характер. У 1934–1942 рр. «Наш стяг» видавався щотижнево як часопис Української гетьманської організації Америки. Редакційну колегію очолював О. Шаповал. Був правонаступником часописів «Січові вісті» та «Січ». У ньому друкувалися статті ідеологічно-політичного спрямування, аналітика міжнародних подій, спогади, інформація про життя товариства «Січ» та Української гетьманської організації Америки тощо²².

Під час опрацювання бібліотечних фондів Папської Української Колегії св. Йосафата у Римі нами віднайдено підшивки часописів «Січ» та «Наш стяг» за 1932–1935 рр. Застосовуючи інструментарій історичної науки, з-поміж матеріалів, опублікованих у них, ми виокремили, систематизували та типологізували ті, в яких відображено інформацію про Голодомор 1932–1933 рр. в Україні.

За зазначеною тематикою виявлено 50 матеріалів, уміщених у 31 числі газети «Січ» за 1932–1934 рр. Зокрема, 16 матеріалів у 12 числах, датованих 15 лютого – 17 грудня 1932 р., 22 матеріали у 12 числах, датованих 18 лютого – 23 грудня 1933 р., 12 матеріалів у 7 числах, датованих 13 січня – 26 травня 1934 р.

У газеті «Наш стяг» типологізовано 44 матеріали, що надруковані у 30 числах за 1934–1935 рр. Зокрема, 32 матеріали у 19 числах, датованих 16 червня – 22 груд-

ня 1934 р., 12 матеріалів у 11 числах, датованих 12 січня – 22 червня 1935 р.

Разом типологізовано і введено до наукового обігу 94 різножанрових публікацій, уміщених у 61 числі часописів «Січ» і «Наш стяг» за 1932–1935 рр., що хронологічно охоплюють 15 лютого 1932 – 22 червня 1935 рр. Зазначені дописи стосувалися практично всіх аспектів «трагедії на Великій Україні».

Представлені у газеті «Січ» матеріали за 1932 р. типологізовано на такі жанри: інтерв'ю, розмова, аналітика, «кореспонденція», «донесення», оповіді, цикли матеріалів (наприклад, «З большевицького раю», «Нова дія страшної трагедії на Дністрі»), «вісти», критика, огляд преси, описи, враження очевидців, листи.

За змістом у них розкрито такі питання:

- заходи більшовиків із замовчування голоду;
- формування «радянської людини»;
- релігійність селян та антирелігійна політика більшовиків на селі;
- побут простих людей;
- зміст радянської політичної системи, зокрема, механізм виборів без вибору;
- причини запровадження п'ятирічок, результативність їхнього виконання;
- бюджет СРСР: структура, розподіл, надходження, частка України;
- розстріли та репресії селян;

- критика колективізації;
- ціни на продовольство;
- надмірні хлібозаготівлі;
- причини, перебіг голоду, чисельність селян, що голодують;

- раціон селян, що голодували.

Так, в інтерв'ю Дж. Г. Вата, американського інженера, що працював в СРСР, опублікованому в «Січі» 15 лютого 1932 р., йдеться про те, як радянська влада штучно створювала удаваний ефект успіху «першої в світі соціалістичної держави», замовчуючи Голодомор. Інженер предметно описав як «перших чотирі місяці ми жили як в раю. Все нам давали. Влаштували нам бенкети. Водили нас по різних заведеннях (як пізніше довідався я, — ці заведення були заряджені спеціально на показ). Одним словом — годували нас і догоджали нам, як розпеченим дітям. ... На зборах і мітінгах, як я пізніше довідався, комуністи представляли нас, як американців, що прийшли помагати їм розбудувати всесвітню революцію. ... По чотирьох місяцях ... вони залишили нас в спокою і взяли ся за слідуючі транспорти чужинців. І щойно тепер почав я розглядатися кругом себе і побачив, що не все таке рожеве, як вони показували. Вперше я кругом zobачив страшну нужду і переслідування. ... Мені отворилися очі, і я побачив, що за страшна потвора цей комунізм і т. зв. диктатура пролетаріату ...»²³.

Про інформаційну блокаду, запроваджену радянською владою стосовно висвітлення Голодомору 1932–1933 рр. в Україні, йдеться у матеріалі за 15 серпня 1932 р. Редакція «Січі» звернула увагу читачів на те, що «більшевицьким часописам заборонено писати про голод».

Про вплив радянської політики дезінформації стосовно Голодомору 1932–1933 рр. в Україні на європейців своїми враженнями з читачами у матеріалі «Січі» за 15 вересня 1932 р. поділився Ян Славик — відомий чеський історик, радянолог. Він критикував тих, «що вірують у комуністів як спасителів, вірують усупереч фактам, вірують, бо... в щось же вірувати треба, інакше бо жити не можна. Та на щастя не всі зпоміж прихильників «нової Росії» на слово вірять, є поміж ними й такі, які, як той євангельський Тома, хочуть власними очима (це здебільша ті, що зпід селянської стріхи вийшли) хочуть товар побачити, власними руками помацати оту новітню будову, що комуністи з таким галасом будують на просторах Московщини й України. А зпоміж цих останніх є й такі, що не лякаються розбити власні ілюзії, подивившись правді в очі, ба, навіть тую правду людям про ту «казкову» С.С.С.Р. кажучи».

У низці матеріалів за червень-липень, листопад, грудень 1932 р. розкрито причини, що призвели до Голодомору 1932–1933 рр.: надмірні хлібозаготівлі — по суті грабунок селян, запровадження п'ятирічок, колективізація. Наприклад, редакція «Січі» у числі за

17 грудня 1932 р. розмістила заяву «др. Тоттон», який повернувся з СРСР. У ній він поділився з кореспондентами своїм розумінням ситуації, що склалася в Україні й яка всіляко замовчувалася Кремлем. В інтерв'ю «др. Тоттон» п'ятирічку назвав «найстрашнішим використанням бідноти у світі». Індустріалізація супроводжується «страшною голоднечею», «вимирає нарід».

Популярно читачів «Січі» редакція інформувала про те, що колективізація — «знищення приватної власності і господарів-хліборобів, яких загнали до одної кошари», що «зветься колективізація». Остання у матеріалі за 1 червня 1932 р. ідентифікується як «соціалістична дурійка». У ньому ж подано й характеристику соціально-економічного становища колективних господарств: «Виявилось, що всі ті господарства страшенно занедбані і знищились до такої міри, що худоба (коні, корови і инш.) почали здихати з голоду».

Про наслідки колективізації для сільського господарства України інформував журналіст К. Фосс, матеріал якого у «Січі» за 1 липня 1932 р. був передруком з «Інтернешенал Нюз Сервіс». Його автор на підставі побаченого особисто констатував: «Голод і пограбування більшовиками селянського майна досягнули апогея в Україні. ... Многі села обернулися в пустку. Большевицький уряд не може дати ради». Його висновок звучав як вирок: «Колективізація цілковито розорила селянство».

Про серйозність ситуації з голодом у 1932 р. в Україні та невтішні перспективи 1933 р. мовилося у матеріалі «Січі» за 15 липня. Редакція повідомляла: «Влада загубила голову і не знає, що діяти. Марєво ще страшнішого голоду в наступнім році стоїть перед очима мешканців і тяжко сказати, чим все те скінчиться».

Про раціон голодних селян України йшлося у матеріалі за 15 серпня 1932 р.: «Після спожиття рештків недограбованого більшовиками хліба, населення прийнялося «доїдати» худобу, худоба здихає, здебільшого заражена ріжними хворобами. Большевицька влада наказує закопувати таку худобу, але люди викопують із землі й їдять дохлятину...».

Таким чином, у «Січі» за 1932 р. представлено як авторські та редакційні матеріали, так і передруки. Зокрема, нами виявлено шість матеріалів із зазначенням у той чи інший спосіб автора. Передруки були двох видів: матеріали журналістів тих видань, що мали акредитацію в СРСР чи УСРР, а також матеріали інших видань та їх редакцій, інформаційних агенцій. Така специфіка зумовлена особливістю української тогочасної преси у США: вона не мала власних кореспондентів, акредитованих у СРСР чи УСРР²⁴. Остання обставина не применшує джерелознавчий потенціал зазначених вище матеріалів, а ілюструє спільну для всієї тогочасної непрорадянської україномовної преси США тенденцію і особливість.

Матеріали, уміщені в «Січі» за 1933 р., типологізовано на авторські статті, інтерв'ю, описи, листи, інформація, передруки, огляд преси, звернення/листи-заклики, петиції, інформація, цикли публікацій (наприклад, про допомогу голодуючим в Україні), свідчення очевидців, повідомлення кореспондентів із інших видань, критика. Порівняльний аналіз із матеріалами, розміщеними у часописі за 1932 р., засвідчує жанрову схожість. Водночас є і відмінності. По-перше, з'явився такий жанр, як звернення/листи-заклики. Його поява спричинена: а) загостренням і поширенням голоду, масовістю смертей від нього, зростанням чисельності вимушених мігрантів тощо; б) активною позицією гетьманців у проведенні різноманітних акцій, спрямованих на засудження більшовиків, привернення уваги широкої світової громадськості до «трагедії на Великій Україні», в організації допомоги голодуючим в Україні. По-друге, збільшення кількості аналітичних матеріалів О. Шаповала — Головного Отамана Гетьманських Січей Америки і Канади.

Тематично матеріали, уміщені в «Січі» за 1933 р., стосуються таких питань:

- «хто несе основний тягар соціалістичної розбудови»;
- формування радянського кріпацтва для селян;
- якості хліба;

— діяльності Комітету допомоги голодуючим в Україні;

— інформаційної блокади та інструментів її реалізації більшовиками із замовчування трагедії та її наслідків;

— репресій в країні, покарання селян;

— змісту політики більшовиків, що спричинила голод;

— масштабів смертності від голоду, людодства;

— психо-емоційних змін під впливом голоду;

— інформування українською еміграцією політичних кіл тогочасних країн про «трагедію на Великій Україні»;

— ставлення до голоду Пія ХІ;

— реакції тогочасної світової спільноти на Голодомор 1932–1933 рр. в Україні.

Так, у статті О. Шаповала за 18 лютого 1933 р. йдеться про надмірні хлібозаготівлі як одну з причин Голодомору 1932–1933 рр в Україні. Ним розкрито, що лише впродовж 1930–1931 рр. з України було «зграбовано» 46 млн т збіжжя. Це призвело до «нечуваної матеріальної нужди» селян, їхнього голодування. Ним радянська політика в українському селі наприкінці 1920-х – початку 1930-х рр. визначалася не як «зріст добробуту в робітничо-селянській радянській соціалістичній республіці», а як «розбудова кріпацтва».

Аналіз становища «на Великій Україні» відображено у статті цього ж автора, розміщеній у «Січі» за 2 вересня 1933 р. Зокрема, з-поміж іншого ним звернено увагу на інформування світової громадськості про трагедію; про неї писала «вся українська преса (крім большевицької) і майже всі американські часописи ...». З'ясовано і те, про що повідомляли: «про численні випадки людодства на тій пограбованій Землі».

О. Шаповал акцентував і на масових смертях від голоду, і на репресіях проти селян. Ним зроблено спробу подати дані про чисельність жертв Голодомору 1932–1933 рр. в Україні. Головний Отаман Гетьманських Січей Америки і Канади писав: «Смерть щодня — щогодини косить там тисячі виснаженого в голодових стражданнях люду українського, а большевицькі кати добивають коло «стенки» тих, хто ще може рухатись та має трохи сили бодай жалібно простогнати слово протесту». За наведеними ним даними, «із торішніх 30 мільйонів населення тепер щонайменше п'ять мільйонів або вже сплять вічним сном в могилах або конають а передсмертних судорогах. ... В цілому ряді сіл вже вимерло з голоду 80% мешканців і нема кому навіть поховати тих людей ... ».

У передруці з газети «Мета», опублікованому в «Січі» за 16 вересня 1933 р., містилася інформація про те, що «вмирає з голоду виключно лише українське селянство. Жиди і кольоністи-Чехи не вмирають, бо

якось забезпечилися перед голодом. Цікаве теж те, що доволі добре забезпечена харчами большевицька адміністрація по містечках і совітських господарствах. Всі ці урядники, між якими майже нема Українців, а за те є половина жидів, купують харчі в спеціальних своїх крамницях і платять за них смішно низькі ціни — в порівнянні з доріжнюю на нормальних ринках».

У матеріалі «Січі» за 23 грудня 1933 р. розкрито фальсифікаторські заходи більшовиків щодо Голодомору 1932–1933 рр. в Україні. Редакція назвала їх «большевицькою комедією». Вона предметно деконструвала міф, нав'язуваний більшовиками і пов'язаний з поїздкою «франц. політика Ерію до СРСР». В іншому матеріалі — «ГОЛОД», уміщеному в цьому ж числі «Січі», розкрито деструктивний вплив голоду на психо-емоційний стан голодуючих селян, їхню неадекватну поведінку, спричинену «голодовими муками».

Таким чином, тематично на сторінках «Січі» за 1933 р. йшлося про реальні причини та жахи «трагедії на Великій Україні». Якщо у матеріалах «Січі» за 1932 р. громадськість інформувалася про голод, причини його появи тощо, то у 1933 р. — про його посилення і поширення, жахливі форми вияву: масову смертність, людодство, деградацію особистості. Більшовицька і пробільшовицька преса за кордоном або замовчувала, або спотворювала об'єктивне відображення ситуації в УСРР.

Про Голодомор в Україні «Січ» інформувала українську та світову спільноту і у 1934 р. Тогорічні матеріали, вміщені в часописі, типологізовано на цикли про допомогу голодуючим і про протести української громадськості за кордоном проти визнання СРСР і його вступу до Ліги Націй, «вісти», розмови, бесіди, інтерв'ю, мемуари, авторські та редакційні аналітичні статті, передруки.

Особливість матеріалів 1934 р. полягає у тому, що, порівняно з 1932–1933 рр., авторського контенту стало більше. Матеріали — розлогіші за обсягами. Їм властива ґрунтовніша аналітичність.

Тематичне коло матеріалів, уміщених у «Січі» у 1934 р., стосувалося таких питань:

- протестні заходи української громади за кордоном проти визнання СРСР і його вступу до Ліги Націй;
- збір коштів на допомогу та фінансова підтримка голодуючих;
- політика радянської влади в українському селі, недоліки колгоспно-радгоспної системи;
- буття «нового» — радгоспно-колгоспного селянина;
- згортання українізації;
- формування «радянської людини» та радянського меморіального простору;
- вимушена міграція селян та інші наслідки голоду;

— соціально-економічне становище радянської еліти та населення радянської України;

— іноземне кредитування радянської економіки.

Так, у передрукованому з львівської газети «Діло» інтерв'ю австрійського емігранта читачі «Січі» за 3 лютого 1934 р. інформувалися про те, що голод в Україні тривав і у 1934 р. Респондент повідомив, що «сколективізованих селян гонять до праці днем і ніччю, а їсти нема що. ... Скрізь страшне злодійство та бандитизм. Грабежі й загальна руїна. ...».

В інтерв'ю інженера-емігранта, який тривалий час працював у СРСР, що подав «Степан Ф. (Прага)», уміщеному в «Січі» за 17 лютого 1934 р., зафіксовані його спостереження. Так, інженер повідомив, як йому «нишком розповідали ... що є зовсім вимерлі села». Він змалював наслідки Голодомору 1932–1933 рр. в Україні, насамперед їх деструктивний вплив на особистість. Відповідно до відтвореного респондентом, «бідний цей радянський громадянин! ... перестав бути людиною з природним усміхом на обличчі, з природним стремлінням до чогось (крім потягу до їдженя); з цікавістю до людських досягнень, поступу, культури. Це — ходяче зневіря, байдуже й знеохочене до всього, навіть до трупів тих нещасних, що вмерли на вулицях ... Він нічого не боїться, його нічим уже не застрашиш. Одно бажання в нього — хліба!».

В інших матеріалах «Січі» за 1934 р. представлено розлогу і різноаспектну картину буття потерпілої від трагедії України. Зокрема, повнотою і широтою позначена оповідь-враження В. Франка «Що я бачив і пережив на Радянській Україні». Її уміщено у 19 – 21 числах часопису за 12, 19, 26 травня відповідно.

Таким чином, у 1934 р. на сторінках «Січі» друкувалися різножанрові та різнотематичні матеріали. Переважно вони стосувалися соціально-економічного становища українського селянства, різних аспектів наслідків Голодомору, що пережило селянство у 1932–1933 рр., та продовжувало відчувати у 1934 р.

Гетьманський часопис «Наш стяг», що став правонаступником «Січі», також був інформативним майданчиком української політичної еміграції в США, на сторінках якого впродовж 1934–1935 рр. друкувалися матеріали про Голодомор 1932–1933 рр. в Україні. Уміщені в ньому матеріали за 1934 р. типологізовано на авторські статті (переважно передруки), повідомлення, критика, аналітика, оповідь, «образок із життя», листи-подяки, рецензії, цикли матеріалів (наприклад, про допомогу голодуючим, заклики/звернення/протести щодо визнання і вступу СРСР до Ліги Націй), інтерв'ю, огляди преси, вірші.

Їхнє змістове наповнення стосувалося таких питань:

- інструменти більшовицького замовчування Голодомору;
- чисельність жертв гуманітарної катастрофи;
- селянський спротив;
- примусові виселення, переселення селян з України;
- життя примусово виселених, переселених у концтаборах;
- реальна класова дискримінація в СРСР;
- загроза нового голоду;
- будні колгоспного життя;
- причини голоду та голод у Західній Білорусі;
- репресії проти селян;
- селянський раціон харчування та ціни на продовольство;
- інформування урядових кіл європейських країн щодо Голодомору, їхня позиція та реакція;
- стан справ у сільському господарстві України;
- мета радянської аграрної політики в Україні;
- зміст радянської моделі державності;
- причини Голодомору;
- допомога голодуючим.

Так, про масштаби катастрофи, демографічні втрати від неї йшлося у матеріалі «Нашого стягу» за 16 червня 1934 р. У ньому була представлена інформація від зарубіжних кореспондентів, яку вони своєю чергою почерпнули від свідків, щодо локальних особли-

востей демографічних втрат від Голодомору. Відповідно до них, у Полтаві, Білій Церкві, Крапоткіні (Північний Кавказ) «смертність була около 10 на сто».

У передрукованій з видання «Шенере Цукунфт» статті Ф. Штурма, уміщеній у числі «Нашого стягу» за 1 вересня 1934 р., чітко визначено мету політики Москви стосовно до України. Віденський вчений її сформулював так: « ... нищення окремішності України і змагання поглинути її великанськими просторами російської держави — ось найважливіші пункти програми внутрішньої політики московських володарів».

Редакція, поділяючи такі міркування дописувача, від себе додала і поглибила цю думку. Нею було зацентовано на тому, що «боротьба з Україною з подвоєними силами почалася скрізь: в ділянках господарства, політики і культури». Зокрема, «під видом господарським виступила Москва з цілою безоглядністю проти селянства, що творило 85% населення України». Жертвами такої більшовицької політики, насамперед розкуркулення стали «200000 найліпших господарів», яких «вивезли на сибірські степи ... ».

Про примусове виселення українського селянства редакція «Нашого стягу» інформувала читачів 23 червня 1934 р., опублікувавши передрук з «Курер де Женев» — звіт очевидця — пастора Шалабера про нестерпне життя вимушених переселенців у концентраційних таборах на території СРСР. Автор звіту пи-

сав: «Життя в концентраційних таборах є страшним пеклом. Не є дивним, що в концентраційному таборі, де я перебував, виселенці вмирали тисячами».

Колгоспи себе не виправдали, як і колективізація загалом. Її результатом є те, що «значна частина селян голодує. Правне положення колхозів рівне невілництву, Уряд СРСР не в стані вивозити збіжжя. Коли вивозять збіжжя, то лише коштом голодуючого населення». Про такі причини Голодомору та інструменти масового винищення селянства йшлося у часописі «Наш стяг» за 29 вересня 1934 р.

Про податкову політику радянської влади в українському селі як метод нищення одноосібних селянських господарств інформувала редакція «Нашого стягу» своїх читачів 6 жовтня 1934 р. У матеріалі за 22 грудня з промовистою назвою «Українські селяне гинуть, жиди авта купують» йшлося про реалії класової та національної «рівності», які дисонували з ідеологічними вигадками більшовицької пропаганди.

Тогочасний умовний Захід, не в останню чергу завдяки українській політичній еміграції загалом і гетьманському руху зокрема, був добре обізнаним з причинами, масштабами «трагедії на Великій Україні». Про, наприклад, дебати у британському парламенті навколо Голодомору 1932–1933 рр. в Україні інформувала редакція «Нашого стягу» у числі за 18 серпня 1934 р. Так, «архиєпископ кентерберійській» загострив увагу

присутніх на чисельності жертв. У своєму виступі він «докладно розповів про фактичні дані, які мають страшне положення за останній рік ... в Україні. Число померших від голоду наближається до колюсальної цифри 6.000.000. В деяких містах, що мали 240.000 мешканців, вмерло 40 відсотків».

У числі «Нашого стягу» за 18 серпня 1934 р. було вміщено анотацію-відгук на монографію О. Шіллера «Ді Кризе дер соціялістисен Ляндвїртшафт ін дер Советуніон». Причини голоду в Україні він убачав у колективізації, колгоспах: «... переведена колективізація господарства в большевицькому царстві знищила індивідуальне господарство, здесяткувала стан худоби, обтяжила організаційно незрілі колективи величезним бюрократичним апаратом, пустилася до зайвих будов та інвестицій, взяла напрям на величезні заклади збіжжів і максимальне поширення площі, відібрала в селян охоту до праці й зацікавлення її вислідами, завела врешті (1933 р.) новий вид клясової боротьби заведенням обов'язкової праці в сільському господарстві та прикріпленням люду до колективів де вони страшенно експлюатуються. Наслідки цієї господарки такі, що збір збіжжя і вивіз його до чужих країн значно менший, ніж було до світової війни. Голод в країні значно більший, ніж він був коли-будь до війни».

Таким чином, «Наш стяг» продовжив започатковану «Січчю» місію — донесення до світової спільноти

об'єктивної інформації про «страхиття голоду на Україні». Матеріали, уміщені у часописі, мали ту саму, що і у «Січі», характерну ознаку — їхня значна кількість була без зазначення автора, редакторською, або передрукована з інших видань із зазначенням першоджерела, за наявності й автора.

Матеріали про Голодомор 1932–1933 рр. в Україні, уміщені у «Нашому стягі» за 1935 р., типологізовано на листи з України; промови; описи; оповіді; свідчення очевидців; цикли статей (наприклад, «Правда про Росію»); статті; «оповіщення» про лекції.

Тематично вони охоплюють таке коло питань:

- радянська дійсність;
- ціни на продовольство;
- стратегії виживання селян в умовах голоду;
- раціон харчування голодуючих селян;
- чисельність жертв;
- вплив голоду на фізичну деформацію дітей;
- мародерство;
- причини і характер голоду;
- моральні якості селян;
- інструменти упокорення владою селян.

Про морально-психологічні зміни у голодуючих селян України інформували матеріали, вміщені у 2 та 6 числах «Нашого стягу» за 1935 р. У них були опубліковані листи з «большевицького раю» — з постраждалої від Голодомору України. Лейтмотивом їхнього змісту

стала теза про те, що «люде зробилися звірями». Доведені злиднями і голодом до межі, вони втрачали людськість, перетворювалися на біологічних істот із неадекватною поведінкою. В одному з листів про це йшлося так: «Не мають жадного почуття жалости, ані до батьків, ані до братів та сестер. І все тому, що у нас немає БОГА. Не має сумління, не має нічого, що впливало б на людину».

Про тілесну деградацію потерпілої від голоду дитини інформували описи, подані Т. Волькером і уміщені у часописі «Наш стяг» за 9 березня 1935 р. В одному з сіл Харківщини він «застав змарнілу дівчину літ 14 і її брата-хлопчика 2^{1/2} літ. Се дитя рачкувало по підлозі як жаба, з браку поживи стратило форму людського тіла».

За наведеними Т. Волькером даними, в Україні та «частині совітської Росії ... за 18 місяців 6.000.000. мешканців вимерло з голоду ... ». За його свідченнями, голод стався «в наслідок господарювання большевицького уряду, котрий забрав майже цілий збір урожаю від населення. Минулої зими солдати червоної армії, по наказу з Москви забрали від населення України так багато збіжжя, що живлення людей і худоби не лишилося нічого».

Таким чином, гетьманський часопис «Наш стяг» у 1935 р. продовжував інформувати читачів про «жахи і страхіття на Великій Україні». Натомість, відповідно до дослідження А. Каппелера, у закордонній пресі,

починаючи з осені 1933 р., «кількість повідомлень про голод в Україні стрімко зменшилася, а в 1934 році вони взагалі майже зникли зі шпальт преси в Центральній та Західній Європі — як наслідок, за кордоном про голод, значною мірою, забули»²⁵. Зважаючи на результати, отримані згаданим швейцарсько-австрійським дослідником, як робочу версію пропонуємо тезу про те, що «Наш стяг» залишався одним із небагатьох, якщо не єдиним інформаційним майданчиком української прогетьманської політичної еміграції в США, на сторінках якого регулярно і масштабно висвітлювалася тематика Голодомору 1932–1933 рр. в Україні у 1935 р.

Отже, гетьманські часописи «Січ» і «Наш стяг» є цінним першоджерелом як із історії гетьманського руху, так і з історії Голодомору 1932 – 1933 рр. в Україні. Вони відображають активну позицію гетьманців у США у справі протидії більшовицькій політиці дезінформації щодо Голодомору. Гетьманці інформували українців США, інші спільноти про Голодомор 1932–1933 рр. в Україні впродовж 1932–1935 рр., тобто чотирьох років. Їхня преса постійно акцентувала на цій гуманітарній катастрофі як під час її перебігу, так і потім. Зміст матеріалів, хронологія їх друку і поширення дають підстави припустити робочу версію, що таке інформування гетьманцями про Голодомор 1932–1933 рр. в Україні було найдовшим у часі з-поміж інших українських діаспорних засобів масової інформації у 1930-х рр.

Матеріали, уміщені у часописах «Січ» і «Наш стяг», стосувалися широкої палітри питань гуманітарної катастрофи в тогочасній Україні. Аналіз їхнього змістового наповнення є достатньою підставою для висновку про те, що гетьманський рух Голодомор 1932–1933 рр. в Україні ідентифікував як штучно влаштований радянським керівництвом геноцид українців, «нищення окремішности України». Його складники: 1) колективізація та розкуркулення; 2) надмірні хлібозаготівлі; 3) фіскальна податкова політика; 4) примусове переселення селян; 5) розстріли та репресії селян; 6) ліквідація одноосібних селянських господарств тощо. Наслідки: 1) чисельні демографічні втрати; 2) морально-психологічна деформація селян; 3) фізична деградація постраждалих від голоду; 4) формування нового типу селянина — «радгоспно-колгоспного» тощо.

Така позиція гетьманського руху в США щодо Голодомору 1932–1933 рр. в Україні, відображена у матеріалах, уміщених у часописах «Січ» і «Наш стяг», співзвучна з сучасним розумінням трагедії в українському історичному дискурсі, в якому домінує геноцидна концепція Голодомору 1932–1933 рр. в Україні. Вона була започаткована напрацюваннями С. Кульчицького^{26,27,28,29,30,31}, В. Марочка^{32,33,34,35}, Ю. Шаповала^{36,37,38,39,40,41}. За сучасних умов також представлена доробком чисельної плеяди українських дослідників, наприклад, Л. Гриневич^{42,43}, В. Борисенка⁴⁴, Л. Слободян⁴⁵, О. Весе-

лової⁴⁶, М. Антонович^{47,48}, В. Василенка^{49,50}, А. Козицького⁵¹, та інших авторів.

Попри окремі відмінності в авторській інтерпретації певних аспектів, геноцидна концепція є цілісною і достатньою мірою обґрунтованою. Узагальнивши напрацювання розробників та послідовників, зміст геноцидної концепції Голодомору 1932–1933 рр. в Україні, на нашу думку, умовно можна звести до таких основних положень (перелік не є вичерпним). По-перше, Голодомор 1932–1933 рр. в Україні — геноцид, найвиразнішою ознакою якого є свідоме створення умов життя, розрахованих на фізичне винищення селян, перетворення УСРР на резервацію голодуючих селян із забороною їх переміщення, безпаспортним станом. По-друге, геноцид носив навмисний і спланований у часі характер нищення сільського населення УСРР, Кубані, Дону, Армовіського округу та інших регіонів СРСР, в яких українці компактно проживали і чисельно домінували. По-третє, геноцид 1932–1933 рр. в Україні відповідає кваліфікації цього поняття, закріпленого у «Конвенції про запобігання злочину геноциду та покарання за нього» від 9 грудня 1948 р.⁵² По-четверте, причина геноциду — осмислена реалізація радянським керівництвом стратегічної мети, окресленої В. Леніним, Й. Сталіним, — побудова держави «диктатури пролетаріату»: тоталітарної конструкції однорідного суспільства «нових/радянських людей» без приватної власності, грошового обігу, ринкових відносин, доре-

волюційних соціальних страт. По-п'яте: інструменти геноциду: 1) пряме позасудове народовбивство — репресії проти селянства та інших людей без доказів вини, а лише за соціальним походженням чи — навіть колишніми — політичними поглядами; 2) терор голодом, тобто свідоме вилучення у селян засобів до існування, розраховане на їх часткове фізичне винищення для «уроку» іншим; 3) депортації за класовими та національними ознаками; 4) втаємничення та заперечення реального факту смертельного голоду.

Зважаючи на викладене вище, актуальність опублікування матеріалів із газет «Січ» та «Наш стяг» зумовлена такими чинниками:

1) невідомістю матеріалів про Голодомор-геноцид 1932–1933 рр. в Україні, вміщених у часописах «Січ» та «Наш стяг». Наш попередній пошук не виявив паперових чи електронних примірників цих видань в Україні. Тексти матеріалів, представлені у них, невідомі як професійному середовищу істориків, так і широкий громадськості;

2) їх суголосністю з сучасним українським історичним дискурсом геноцидної концепції Голодомору 1932–1933 рр. в Україні;

3) матеріали, подані у часописах «Січ» і «Наш стяг», як і самі видання, представляють інтерес не лише для істориків, а й журналістів. Вони є джерелами з історії української діаспорної преси в США міжвоєнного

часу, яка є частиною історії вітчизняної преси, методики та прийомів різних жанрів, тогочасних масмедійних технологій.

Упорядковані матеріали часописів «Січ» і «Наш стяг» у збірнику подано без змін. Збережено всі особливості, що властиві їхньому газетному формату. В поодиноких випадках, коли текст не підлягав оцифруванню, зазначено: [Пошкоджений листок, не видно текст].

Упорядник висловлює слова щирої вдячності за сприяння, підтримку, допомогу в підготовці видання Апостольському Нунцію в Україні архієпископу Вісвалдасу Кулбокасу; колективу Посольства України при Святому Престолі; ректору Папської Української Колегії св. Йосафата о. Луїсу Касіяну, віцеректору Папської Української Колегії св. Йосафата о. Бернарду Підгірному, духівнику Папської Української Колегії св. Йосафата о. Діонісію Заведюку, о. Юліану Вендзиловичу; члену наглядової ради Черкаського національного університету ім. Б. Хмельницького Петру Душейку; колегам-історика: к. і. н. Андрію Берестовому, к. і. н., доц. Андрію Бутенку, к. і. н., доц. Дмитру Коліснику, історик-магістру Олексію Компанійцю, к. і. н., п. н. с. Тетяні Осташко, к. і. н. Юлії Пасічній, д. і. н., проф. Руслану Пирогу; колективу Наукової бібліотеки імені М. Максимовича Черкаського національного університету ім. Б. Хмельницького.

Сергій Корновенко

тому побачити все те та виробити свою думку про той нечувний експеримент. Коли мої приятелі попереджали мене, що той большевицький експеримент є велика небезпека і для моєї вітчизни-Америки, що мешканці Росії є експльоатовані міжнародними бандитами та що уряд, заснований на безбожництві є шкідливий, — я їх висміяв, спакував свої річі і зі своєю жінкою виїхав в Росію...

Яке Ваше перше вражіння з большевицької Росії?

Ми приїхали в Харків столицю України — в 1930 році. Перших чотирі місяці ми жили як в раю. Все нам давали. Влаштовували нам бенкети. Водили нас по ріжних заведеннях (як пізніше довідався я, — ці заведення були заряджені спеціально на показ). Одним словом — годували нас і догоджали нам, як розпеченим дітям. Розуміється, ми, не знаючи їхньої мови робили все, що вони нам казали робити, та йшли туди, куди вони нас провадили. На зборах і мітінгах, як я пізніше довідався, комуністи представляли нас, як американців, що прийшли помагати їм розбудовувати всесвітню революцію.

По чотирьох місяцях, коли комуністи мабуть переконалися, що ми вже прихильно до них настроєні, а в той час почало більше приїздити до них чужих інженерів на службу – вони залишили нас в спокою і взяли ся заслідуючі транспорти чужинців. І щойно тепер почав я розглядатися кругом себе і побачив, що не все таке рожеве, як вони показували.

Вперше я кругом зобачив страшну нужду і переслідування. Щоб зрозуміти цілу цю штуку большевицьку, я чимскорше взявся за навчання мови. По кількох місяцях удалося мені опанувати мову настільки, що я міг розмовитися з людьми. Мені отворилися очі, і я побачив, що за страшна потвора цей комунізм і т. зв. диктатура пролетаріату. Приходилось мені балакати з селянами й робітниками. Очевидно, дуже важко було зустрінутись на-самоті з ким небудь. Коло воріт нашої квартири все стояли якісь сторожі (спочатку ми думали, що то для нашої охорони і щойно трохи пізніше довідалися, що то для того, щоби стежити хто до нас заходить та з ким ми зустрічаємось). Однак в моїй службі я мав нагоду говорити з ріжними людьми. Коли я здобув у них довіря, я довідався ось що:

Всі люде, що ще памятають бодай трохи старі часи, себто ті, що є віком понад 25-літ, ставляться дуже вороже до комуні і вважають її **карою Божою** та ждуть визволення.

Як виглядає комуністична молодь?

— Важко Вам на це відповісти. Скажу коротко: ті молоді комуністи — то вже не люди. То звірі в людській шкірі. Виховання дітей се диявольська процедура, яка в результаті витворює безбожницьку расу, яку год назвати людьми. Дітей вчать від самого початку в заперечуванні Бога; вчать їх ненависти до релігії, обезцінювати людське життя і шанувати родичів. Родичі для тих дітей це лиш випадкові знайомі. Наслідки такої науки

можете собі уявити. І ті комуністи, док ще молоді — бачуть кому ну лише в теорії. Коли ж вони доростають віку і стають вже здібні до праці, — їх проводирі висилають на роботу. І там доперва ті діти — доріс комуністичний — бачить комуну в практиці, з її нуждою і терором. На цім тлі відбувається шаленим темпом повний духовий розклад...

Як стоїть там справа церковна?

Після пляну «п'ятилітки» к моменту закінчення того пляну) не сміє бути ані одної церкви в Росії. Плян цей переводять большевики дуже хитро: — одного боку — пропагандою, а з другого накладають кольосальні податки на церкви. Робітники, що знаходяться на службі у них, не сміють іти до церкви, бо їх позбавлять праці, відберуть у них картки на право одержання харчів. Однак церкви все повні. Але сміливо йдуть до церкви лише селяне, а інші йдуть крадькома, бо коло церкви все стоять большевицькі агенти що стежать, хто йде. Ось Вам приклад: Николаєвський собор у Харкові все був заповнений народом (я туди часто заходив). Большевики наклали на цей собор один мільон рублів податку річно. Очевидно, людям без заняття неможливо було заплатити такого податку. Тоді большевики цей собор зачинили. По кількох тижнях комуністичні будівничі зауважили, що цей собор стоїть серед міста і «заважає рухові». Отже вони постановили усунути той собор. Підложили динаміт і висадили у повітря, і там, де пишався оцей прекрасний взір

византійської архітектури, нині знаходиться страшенне румовище, якого навіть ніхто не думає усунути,

І таке роблять з церквами в цілім ряді інших місцевостей свого царства.

Що уявляють ті їхні вибори до рад?

Совітські вибори були для мене цілковитим **відкриттям**. Запросили нас на мітінг шахто-будівничих членів, де мали перевести вибори до харківської Ради. Нас, американців, просили голосувати і навіть пропонували, щоб ми були кандидатами (ми ні того, ні другого не прийняли). Ми були присутні на тім мітінгу. Було поставлено **95 кандидатів на п'ять місць** до Ради. Цілих три години велась дискусія над проблемами, платформами і т. ин. Надійшов час голосування. Предсідатель зборів встає і каже: «Товариші, вже пізно. Чи ви бажаєте стратити ще кілька годин на голосування 95-ти кандидатів, що їх ви поставили? Чи може краще згодитесь вибрати оцих п'ятерох членів: товариша Ленського і т. д. (прочитав список), яких і партія похваляє? — «Хто є за тим — хай піднесе руку!» Розуміється піднесли руки, бо кожний боявся не піднести. — «Хто є проти?» гукає предсідатель. Не під неслася (зі страху!) ні одна рука.

— «Прекрасно» — оповіщає предсідатель: — «Одноголосно вибрали ми цих п'ятерох ревних комуністів. По нім я мітінг закриваю»...

— І дивно мені, що тут деякі американські економісти тішаються, що буцім-то російський нарід є вільний і сам працює над своїм спасенням...

— Через цілу зиму в Харкові не було опалу, ані світла. Життя має не до описання. Буквально не мають убрання, харчу ані найпростіших умовин людського життя. Робітники, коли ми виїздили з того «раю», одержували 1^{1/2} фунта хліба на день і більше нічого. Хиба що могли дещо дістати від селян за велику заплату. Не може купити ні мила, ані вугля; часом може дістати гасу (нафти), після кількогодинного вистоювання в черзі (в хвості) коло совітської крамниці. Опал і світло через цілу зиму мали регулярно лише чужинецькі «спеці» (фахівці), установи ГПУ (большевицькі катівні) і кількох шпиталів. І це не тому, що не було вугілля — в Маріуполі лежали великі запаси вугілля, але той вугіль був призначений для вивозу в Італію.

На що є той «пятилітній плян»?

«Пятилітку» большевики провадять для того, щоби заангажувати в цю справу заграничний капітал і промисл до того степеня, щоби всяка чужоземна акція проти комуністичного ладу та того уряду в СССР стала фактично неможливою, без кольосальної втрати там чужинців. Большевики розводять там всі ті грандіозні проекти розбудови з єдиною метою — притягнути найбільше заграничного капіталу і там його звязати. Той плян т. зв. індустріялізації Росії є ніщо инше як плян затуманювання заграниці та підготовки до всесвітньої революції. Ось Вам приклад дійсної роботи: — ми через довгі місяці працювали над проектом і пляном — «механізації копалень». Коли ми плян ви-

родень, — нам сказали, що ми плян виробили на залізну структуру, а на місці нема стали. Отже — наказують виробляти нові пляни: на деревляну структуру. Однак, я довідався, що структурне залізо було в той час але його большевики почали вивозити до Туреччини.

Зо всіх копалень Донецького басейну лише одна копальня під назв. «Американка» є змеханізована, і вона служить для показу туристам-чужинцям. В инших же копальнях механізація поступає дуже поволі. Те, що вони голосять в своїх комунікатах, ніби-то їхні копальні змеханізовані на 90% — це є брехня. Я з цікавості зайшов до одної «на 90% змеханізованої» копальні і запримітив, що всю механічну роботу виконують жінки (скидають вугілля, носять його в ношаках і зладовують в вагони чи склади). Я зійшов на долину, щоби побачити, як далеко пішла «механізація» там. І одинокую механічну річ побачив — це старий поломаний автоматичний свердлик, що його два «змеханізованих» робітники силувалися направити.

Жадний з тих плянів, що ми виробляли не був здійснений. Нас спроваджували хиба на це, щоби заступити тамошніх, ще живучих інженерів, яких большевики, в міру того як ми прибували, викидали зі служби і кудись дівали; або-ж большевики хотіли, щоби з нас зробити розсадників комунізму заграницею...

(Дальше буде.)

Січ. 1932. 15 лютого. Ч. 4. С. 3 – 4.

№ 2

РАБСЬКА ЗАЛЕЖНІСТЬ ВІД МОСКВИ

Сьогорічний бюджет большевицької Росії виносить 27^{1/2} мільярдів рублів; проти минулого року бюджет збільшено на цілу третину(!).

Як-же уживається той гріш і хто ним розпоряджає в тім «союзі совітських соціалістичних республік»??

Із офіційних большевицьких звітів про це дещо довідуємося, а саме:

Доходи зо всіх країн того «союзу» (а значить і з України!) стягають до центральної каси в Москві.

Із тих 27^{1/2} мільярдів «всесоюзного» бюджету Москва забирає в своє розпорядження аж 24 мільярди руб., себто — 87% доходів «всесоюзного» бюджету, а решта 13% дає до розпорядимости тим жалюгідним «урядам» ріжних республік та «автономних» областей большевицької федерації. Але знова — і з тої решти 13% окремі республіки одержують після вподоби московських червоних диктаторів.

Там не береться під увагу правило — «яка країна більше дає, — та й більше має права на фінансву поміч». Так, напр., торік Москва видала із «союзної» каси на покриття дефіцитів союзних республік, якийто (дефіцит) вимірала в такий спосіб: для України — 15%, Білорусі — 43%, Закавказзя 83%, а бюджети середно-азійських совітських республік цілковито покрила із «всесоюзної» каси.

Отже — як бачимо — з Українського народу большевики здирають останню сорочку, щоби утримувати себе та держати ріжні азійські народи в складі червоної імперії.

Ось до якого «раю» завів Україну соціалізм...

Січ. 1932. 1 березня. Ч. 5. С. 3.

№ 3

40 МІЛІОНІВ СЕЛЯН ГОЛОДАЄ В РОСІЇ

«Дейлі Нюз» (в Шикаго) помістила таку кореспонденцію з Ріги:

«З причини недороду в минулім році урядово підраховано, що в совітській Росії голодує 40 мільонів селян. Вони вже зіли навіть насіння, що було призначене на посів 1932 р.»

Так звучить це коротке і Страшне своїм змістом донесення. Правдоподібно, що причиною того нещастя є не «недород», а большевицьке грабіжництво. Насильно видерли у селян увесь їхній доробок, щоби продавати за безцінь за границею, а селян залишили без нічого на загибель.

Січ. 1932. 15 березня. Ч. 6. С. 1.

№ 4

ВТІКАЮТЬ ДІТИ

З БОЛЬШЕВИЦЬКОЇ УКРАЇНИ

Через замерзлий Дністер, в околицях містечка Рєзіни щодня переходять на румунський бік по кілька десятків втікачів з большевицького «раю». Перед кількома днями тут втікло через лід, до румунів двоє дівчаток — 12 – 14 років віком. Ці дівчатка оповідали, що їхнього батька — священника з села Гидірин — большевики недавно забили, а маму їхню запроторили аж на Сибір. Взагалі в останній час між утікачами дуже багато є сиріток.

Січ. 1932. 1 квітня. Ч. 7. С. 1.

№ 5

ЖАХЛИВІ ВІСТИ

З БОЛЬШЕВИЦЬКОГО «РАЮ»

За останні два тижні українські і чужинецькі часописи принесли страшні вісти із-над Дністра. Большевики розстрілюють тисячі українського люду на В. Україні. Люди гинуть як мухи в тій большевицькій катівні. Є випадки, що сотки людей розстрілюють боль-

шевики за те, що нарід не дає тим катам глумитися над святинями.

Знова масу людей розстрілюють на Дністрі, коли люде ті силкуються утікти на румунську сторону.

Так гине наш нарід «в робітничо-селянській соціалістичній республіці»!

Січ. 1932. 15 квітня. Ч. 8. С. 7.

№ 6

НОВА ДІЯ СТРАШНОЇ ТРАГЕДІЇ НА ДНІСТРІ БОЛЬШЕВИКИ ЗАСТРІЛИЛИ 100 МОЛЯЩИХ НА ВЕЛИКДЕНЬ.

Відень, 9 травня. — В день Великодніх Свят українські селяни з містечка Дубосари, що розложене над Дністром, проти румунського села Кривлянь, почули як в Кривлянях задзвонили великодні дзвони і майже все село висунуло на беріг Дністра, уклало і обернулось до церкви, на румунській стороні, горяче молилось. Вони бачили через Дністер, як їхні брати на румунській стороні (в Бесарабії) вільно входили до Церкви і серце їм стискалося від болю, що під большевицькою кормогою вони не мають права навіть помолитися в своїй церкві в день найбільшого християнського свята.

І в цей момент надіхав сильний відділ кінної большевицької приграничної сторожі. Командант большевицької сторожі наказав зібраним селянам негайно розійтись і перестати молитись. Селяне очевидно відмовились. Командант відділу наказав озброєним кіннотчикам заатакувати безоружних селян і всіх знищити. Кінний большевицький відділ влетів у саму гущу молящих селян і зі скорострілів почав розстрілювати їх. На місці залишилось 100 людей застрілених і кілька сот ранених.

На стороні румунській почули ті стріли, страшні крики та несамовиті зойки мордованих. Всі, що молилися в церкві, вийшли на берег Дністра і приглядалися тим сценам масового морду, що відігравалися на большевицькій стороні.

Большевицька сторожа скоро забрала трупи забитих і кудись їх вивезла, щоби й сліди тієї кривавої масакри затерти.

Так розправляються над українським християнським людом большевицькі кати зв червоної Москви. Отака є свобода в большевицькім «раю»..

А ми, віруючі Українці, що називаємо себе ще й патріотами, сидимо по заграницями і спокійно читаємо про ту страшну трагедію, яка від довшого часу відоргається на землях Великої України. І досі не спромоглися на організований виступ-протест перед цілим культурним світом, проти того насильства над найбільшою частиною нашого народу. «Соборна, від Карпат аж по Кавказ ні від кого незалежна» і т. д...

Коли ж справді ми скажемо світові, що ми тієї «соборної» бажаємо, але не безбожницької не розпущеної, не невільницької, а християнської Соборної Держави Української?

Час крайній настав, щоби Українці поза межами большевицького царства голосно запротестували перед усім світом проти того жахливого морду на землях Великої України та організовувалися стати напоготовлі, щоби допомогти нашому нещасному народові скинути з себе катівське ярмо.

Січ. 1932. 01 червня. Ч. 11. С. 2.

№ 7

ВЖЕ «РОЗКОЛЕКТИВІЗОВУЮТЬСЯ»...

Большевики зі своєю соціалістичною дурійкою зайшли в глухий кут.

Протягом 14 літ вони «розкулачували» та «розкуркулювали» населення в своїм царстві, себто заможніших людей, з поміж селянства обертали в «комбед» – ів – «комнезамів» (говорячи людською мовою — обертали в сільську голоту).

Вони знищили приватну власність і всіх господарів-хліборобів загнали до одної кошари. Це зветься колективізація.

А тепер так догосподарилися з тими колективами, що вже почали знова «розколективізовувати» тих нещасних людей.

Після останніх донесень з большевицького «раю», Сталін, його найближчий помішник Молотов і комісар земельних справ Яковлев наказали заарештувати і віддати суду 35 управителів колективних господарств на Україні.

Виявилося, що всі ті господарства страшенно занедбані і знищились до такої міри, що худоба (коні, корови і инш.) почали здихати з голоду. Сколективізовані в тих господарствах люде нічого не хотіли робити.

1700 робітників в тих господарствах большевики вигнали і тепер «мудрують», що робити далі. І вирішили — зменшити ті господарства до такого розміру, щоби при кожному було лише по кілька родин.

Так зрештою прийдуть знова до індивідуальних господарств, а значить — до приватної власности.

Недаром стара приказка каже — природу наженеш у двері, а вона через вікно лізе...

Січ. 1932. 1 червня. Ч. 11. С. 3.

№ 8 АНГЛІЙСЬКА ПРЕСА І ПОДІЇ НАД ДНІСТРОМ

Цілий ряд англійських денників та періодичних видань обговорювали останніми часами дуже обширно **події над Дністром**. Дня 25. травня помістив оден з більших провінціональних денників, ЙОРКШІР ОБ-ЗЕРВЕР, довшого листа під заголовком: **«Совіти вирізують втікачів з України.»** Автор закінчує свій опис словами: «Чи Велика Британія дійсно так дуже занята власними справами, що немає часу звернути увагу та зробити якийсь крок для здержання одної з найбільших людських трагедій, яка відграється всего кількисот миль від нас?» Цей опис викликав цілий ряд дискусійних кореспонденцій, які появилися в тому ж денникови 27 і 28 травня.

Белфаст Телеграф з дня 28 травня помістив довшого листа в тій самій справі під заголовком **«Російські варварства.»** Також **Сандей Таймс** з дня 29 травня подає довгу статтю про Україну.

*(Укбюро Лондон).
Січ. 1932. 1 липня. Ч. 13. С. 1.*

№ 9

ГОЛОД В УКРАЇНІ УКРАЇНА — ШПИХЛІР ЦІЛОГО СХОДУ ЄВРОПИ ВІНИЩЕНА, ГИНЕ.

Кінцем травня і на початку червня в американській і німецькій пресі появилися описи подій в Україні, уложені спеціальними кореспондентами чужої преси. Жахливо ці описи змальовують положення нашого народу по обидвох боках Дніпра.

Американський журналіст Кендел Фосс (Інтернешенал Нюз Сервіс»), що побував в різних місцевостях України каже:

«Голод і пограбовання більшовиками селянського майна досягнули апогея в Україні. Тому, хто цього не бачив, трудно навіть уявити собі, щоби щось подібного було в історії людства. Тисячі селян, погрузивши на плечі мішки, в яких складено все їхнє майно, голодні, холодні, обікрадені ідуть з того місця, де вони родились і досі жили. З цим масовим рухом більшовицький уряд не може нічого вдіяти. Рух цей набрав стихійного характеру. Селяни тікають із багатой колись України, щоб найти собі шматок хліба, бо режим більшовицький довів їх до того, що ця багата країна — шпихлір цілої Росії — обернулася в пустиню. Залізничні станції заповнені, потяги переповнені; многи по три дні валяються на цих станціях в надії попасти на потяг і утіка-

ти. Куди? Йому обоятно, аби лиш відіхати. В тупій зневірі сидять вони в брудних помешканнях залізничних станцій і чекають своєї черги. Випари од нежитого тіла смородом заповнюють ті помешкання так, що дихати не можна, але ніхто не звертає на це уваги — все до отупіння збайдужіло до всього, що навкруги діється...

Многи села обернулися в пустку. Більшовицький уряд не може дати ради.

Останньої зими маса худоби подохла. Я бачив нечисленну кількість костей, розкиданих по полях. Те, що мало йти на корм худобі, тепер з'їдають люди, що силкуються бодай чим небудь побороти голод. Голод в Україні досягнув такого розміру, що багато вже було випадків голодної смерті. Я бачив трупи людей, що розпухли від голоду і так загинули. Та частина худоби, що ще могла рухатись, реквірована більшовицькою владою для потреби міст.

Колективізація цілковито розорила селянство

Те, що там називають хлібом, продається на вулицях Одеси по 2 і пів рубля за фунт. Яйця продаються по 1 руб. за яйце. Масло по 15 рублів фунт. Але навіть за такі гроші не можна добути.»

До такого знищення довели Україну більшовицько-соціалістичні банди.

Січ. 1932. 1 липня. Ч. 13. С. 7.

№ 10

АНГЛІЙЦІ ПРО ПОЛОЖЕННЯ НА УКРАЇНІ

Белфаст Телеграф (з 20 червня) подає цікавий опис відносин на Україні, під заголовком **«Голод на Україні.»** Подаємо уривки цієї статті:

«На одеських базарах вистоюють довгі хвости селян, старих і молодих, муштин і жінок, які сходяться сюди зі всіх сторін України шукаючи за хлібом...»

«Ждуть вони перемучені, голодні та безнадійні. Офірують проходжам на продаж всякі річі домашнього виробу. Куски сірого вовняного домашнього сукна, своє вже добре прохожене взуття, зимові кожухи, домашнє полотно, дитяче взуття, словом все можливе, щоб тільки за те дістати кусок хліба.

«Ціна хліба висока. Трифунтовий боханець коштує на англ. гроші) від 10 до 12 шілінгів, а більший 20 шіл. Кусок сала, не більший чим коробка від сірників коштує 6 шілінгів...»

На прикінці: «Що кулаки гинуть в Совітах від голоду, це нічого нового, але що й селянство засуджене на таку смерть, це дійсно щось зовсім нового.»

(Укбюро Лондон)

Січ. 1932. 15 липня. Ч. 14. С. 1.

№ 11

НОВОЧАСНИЙ ФАРАОН — СТАЛІН

Давні фараони тобі поколіна.

Щоби стати таким фараоном, як ти, треба жити в XX. столітті, в часах машин і фабрик, скорострілів, аероплянів, радія; треба бути азіятом, фанатичним матеріалістом, атеїстом, великим «експропріатором» і невгнутим каторжником — таким, як ти.

«Pereat mundus, fiat....» що? що?

Давні фараони відповідали: « ... моя величава гробниця — піраміда!»

А ти відповідаєш: « ... третій завіт, де комуна є богом і раєм!»

І будеш свою піраміду кровю, життям і смертю 150-ти мільйонів новочасних невільників, «лищенців» (ах, і слово ти видумав для них) — фараон XX століття, «експропріатор» 150-ти мільйонів людських життів.

Твоя віра зродилася з протесту проти експлоатації пролетарів, але чи був коли на світі такий експлоататор людського роду, як ти?

Нехай би тебе Божя сила за 100 років воскресила, щоб ти поглянув на свою криваву піраміду — що ти накоїв!

А покищо я задав би тобі маленьку задачу, без порівняння простішу від тієї, яку ти взявся розв'язати: Зроби, коли можеш, щоби всі, котрі разом грають у карти, виграли, а щоб ніхто не стратив,

Коли ж цього не можеш, так зроби бодай те, щоби в грі йшла карта сама тому грачеві, котрого ти вибереш.

О, черговий Тамерляне, якби ти мав більше людського в собі, то ти не ущаслилював би людей своєю кривавою, голодною й обдертою комуною, але пригадувався би над простішими проблемами, а вони сказали би тобі, що є вищі сили в бутті, є їх пляни, а людям годі перекреслювати їх.

Але вибрав тебе Бог на пострах світові, що зворохбився проти вищих сил і мріяв про земський рай.»

Твоя піраміда — це жаклива гробниця для мрій про безбожницький «земський рай.»

(«Дзвони»)

Січ. 1932. 15 липня. Ч. 14. С. 8.

№ 12

БОЛЬШЕВИКИ ВІДГОРОДЖУЮТЬСЯ ВІД СВІТА ПУСТИНЕЮ

Большевицький уряд Росії ухвалив: запровадити вздовш своїх границь смугу в 20 кілометрів широку, де ніхто не має права жити. Всі села і містечка в сій смузі мають бути знищені, а мешканців депортують в глибину Росії. Так хочуть червоні диктатори не до-

пустити населення до зносин із зовнішнім сітом та припинити масову утечу тих нещасних людей із большевицького «раю».

Січ. 1932. 15 серпня. Ч. 16. С. 1.

№ 13

ГОЛОД В УКРАЇНІ

В Україні такий голод, як був в р. 1921 в російських провінціях над Волгою. Торішний хліб в Україні зіли ще в лютім місяці, і з того часу і села й міста живляться тим, «що Бог дасть». Большевицьким часописам заборонено писати про голод.

Після спожиття рештків недограбованого большевиками хліба, населення прийнялося «доїдати» худобу. Худоба здихає, здебільшого заражена ріжними хворобами. Большевицька влада наказує заковувати таку худобу, але люди викопують із землі й їдять дохлятину...

Дозволені базари становища не поліпшують: бо на тих базарах нічого не можна возить на базар, а заховує на гірші часи.

По залізничним шляхам нічого не можна перевезти, бо майже щодня потяги грабують товпи голодних

людей і забирають навіть те, що везуть при собі пасажери. Справа з весняним засівом поля пройшла дуже зле. Яровини засіяно не більше 30 відсотків поля.

Влада загубила голову і не знає, що діяти. Марево ще страшнішого голоду в наступнім році стоїть перед очима мешканців і тяжко сказати, чим все те скінчиться.

Січ. 1932. 15 липня. Ч. 14. С. 6.

№ 14

Б. Г.

ВРАЖІННЯ ЄВРОПЕЙЦЯ З ПОДОРОЖІ ПО С. С. С. Р.

Сьогодні ми можемо спостерігати, як очі соціалістично-демократично орієнтованих інтелігентів що-раз частіше звертаються до тої «таємничої» країни, що носить чудернацьку назву С. С. С. Р. й де відбуваються дива.

І дивного в цьому нічого нема. Бо ж — з одного боку — такий, трохи чутливіший, інтелігент десь у глибинах душі відчуває, хоч ще й не має відваги признатися до цього прилюдно, що і з соціалізмом (європейського типу) і з європейською демократією не все гаразд звідкись настирливо відгонить трупом; а з другого — тому збентеженому інтелігентові що-раз частіше ввижаються примари ненависного фашизму й не

менш ненависної Католицької Акції. Та ще коли б то були тільки примари, а то... результати, наприклад, останніх виборів у Німеччині владно кажуть тим соціалістичним демократам чи демократичним соціалістам (це вже що кому до вподоби): *memento!*

І неспокій огортає не дуже то войовниче інтелігентське я серце: невже кінець, невже з кінець мого панування, невже це кінець для мене, незабутнього вчителя й проводиря народа, невже це кінець моєї чаклунської кар'єри магіка, лінвоскока, гандляра від слова і словом.

Куди підеш? Кому розповіш про біль, що душу крає? До чиєї камізельки сльозу пустиш, нарікаючи на людську невдячність, на свою нещасливу долю и т. д.

І бачить такий інтелігент, як довкола нього все пустіще стає, а про натовп, оплески й вигуки, що колись супроводили його магічні словесні формули, з яких рясно капали мед і молоко, нема вже й мови. Побожний слухач нарешті розкумекав, що оте словесне молоко й той словесний мед ще якось по вусах стікав, але до рота так таки ніколи не попав. І колишня віра в безмежну силу демократичного чародія — балакуна обернулася в неприховане призириство, приправлене терпким словом, а іноді, це стає щораз частішим явищем, добрим стусаном.

Розколи в колишніх суцільних соціалістичних партіях на «правовірних соціалістів» і комуністів кажуть нам саме протилежне тому, в чому оті «правовірні соціалісти» хотять переконати колись спільно їм віддані

маси. Ті розколи нам кажуть про смерк соціалізму, про швидкий кінець того соціалізму, що за миску сочевиці віддав своє «первородство», того соціалізму, що, порісши дрібноміщанським сальцем, швидче волів у спілці з буржуазним світом мати в руках синичку, як журавля в небі, вганяючи за ним революційними шляхами. Ті розколи кажуть нам про відсівання від **справжнього соціалізму** (без знаків наведення!), що знайшов собі на сьогодні свій вираз у комунізмі дрібноміщанського намулу, що тепер кисне й затроює повітря по різних урядових бюрократичних установах, не менш урядових, казенних і бюрократичних європейських соціалістичних партій.

І треба відверто признати, що коли європейський соціалізм що-раз тратить симпатії в молодшій генерації інтелігентів, то, навпаки, комунізм саме їх набуває. Правда, сентиментальній, гуманізованій (але далеко не гуманній) європейській душі трохи не до шмиги деспотичні методи й розперезані маніри східних комуністів, але... тут спасає компроміс (на компроміс європейс. люде народ гнучкий, бо торговельний, одне слово — майстри!); коли й убивають там людей, то це ж шкідників; мовляв, ліс рубають — тріски мусять летіти! та зрештою про «звірства» балакають оті вчорашні люде — емігранти. Ось так, зацитькавши слабенький голос сумління, європейські інтелігенти звертають свої очі, зпочатку ще трохи червоніючи й соромлячися, а далі що-раз одважніше й нахабніше, до С.С.С.Р.

І дивного в тому нема нічого, коли взяти під увагу вищесказане, а також і той факт, що його можна схарактеризувати висловом: що робити, тягне! Тягне, бо яблуко від яблуні недалеко падає.

І багато є вже таких у Європі, що вірують у комуністів як спасителів, вірують усупереч фактам, вірують, бо... в щось же вірувати треба, інакше бо жити не можна.

Та на щастя не всі зпоміж прихильників «нової Росії» на слово вірять, є поміж ними й такі, які, як той євангельський Тома, хочуть власними очима (це здебільша ті, що **зпід селянської стріхи вийшли**) хочуть товар побачити, власними руками помацати оту новітню будову, що її комуністи з таким галасом будують на просторах Московщини й України. А зпоміж цих останніх є й такі, що не лякаються розбити власні ілюзії, подивившись правді в очі, ба, навіть тую правду людем про ту «казкову» С. С. С. Р. кажучи.

Ясна річ, що слова таких людей мають для нас величезну вагу, особливо коли цих людей ми особисто знаємо.

До таких людей саме й належить Dr. Jan Slavik (чех), який оце вже тричі побував у С. С. С. Р. Ось що він (вчорашній напів симпатик комунізму) пише в статті «Вражіння з цьогорічної поїздки по С. С. С. Р. («Narodni Osvobozeni»¹) від 14 липня ц. р. ч. 193):

¹ Орган частини чеських легіонарів із комуністським забарвленням!

«Я обіцяв, що напишу кілька статей про свою цього річну мандрівку до совіцької Росії, як це я зробив був по своїй першій і другій подорожі туди. І хоч мав би я сьогодні більше часу, як колибудь, відкладаю опис мого досвіду і скажу відверто чому. Переживання від цього річної моєї подорожі (я був у Москві, Ленінграді, Нижньому Новгороді, Харкові й Києві) є здебільша такими дошкульними, що я потребую трохи часової віддалі, щоб могли спокійно писати про ті речі, які очі мої бачили. Сьогодні обмежуюся коротким рапортом. В 1927 р. Росія не жила в достатках — але тепер заскочив я найбільші російські міста в злиднях. Там брак усього. Всюди безконечні черги, брак харчів куди грізніший, ніж був коли небудь у нас²) за війни. Загрожує ще більша катастрофа, бо врожай буде поганий. Але ніколи наслідком природніх причин, а лише наслідком того, що земля препогано оброблена. Довшими тисячами кілометрів дивився я на совітські поля. Як син хлібороба з краю, де обробляють землю досконало, я зумію розібратися, що то є хліборобська праця, а що лайдацтво. А того лайдацтва (lajdactvi) я бачив там більше як треба. Не тільки величезні площі, що 1927 р. були засіяні, тепер лежать облогом, але я бачив, наприклад, безконечні бурякові лани, подібні джунглям. Здебільша буряки, навіть і в першій третині липня, не буми прорвані. Хліба рідкуваті й низькі (і на українському чорноземі). Всі міста, що я їх бачив, являли собою про-

² В бувш. Австрійській монархії – Б. Г.

сто клясичну вказівку, на те, як влада зуміла виссати населення нього все і забрати — все немовби-то для будівлі промислу. В 1927 р. по російськ. містах ще можна було бачити збіжжя, хоч і дуже поганенької якості. Тепер — у правдивому розумінні слова — не бачите в крамницях нічого, окрім, ясна річ, горілки, але й та незмірно подорожчала. Нестаток у всьому, на що тільки не згадаєте. Я переконаний, що коли б такий недостаток запанував у Празі на кілька день, хоч наш люди дуже терпеливий, чехословацьких міністрів розшарпали б, а мійську раду повісили б на ліхтарнях. І в цьому нема ані крихти пересади.

«А що ж російський люд, що ж російські робітники? Ті вірять у чудо! Вірять останньому догматові, що його кинула урядова партія. Всі народні засоби большевики вивласнили, цілу Росію випродали, щоб набути долярів на фабрики й машини. І тепер стоїмо перед великим запитом: Яке відношення є поміж тим одібранням у на рода всього, що він мав, і тим, що взамін того народо- ві дано й може бути дано?

Відчуваю конечну потребу заняти становище супроти тих чеських репортерів, які свої відомости у Росії подали читачеві надто поетично й — фальшиво».

Додавати щось до цього не доводиться. Коротко й ясно.

Прага (ЧСР).

Січ. 1932. 15 вересня. Ч. 18. С. 2 – 3.

СОВІТСЬКІ МЕТОДИ В ХІНАХ І В УКРАЇНІ

Недавно в нашому органі помістили ми були статтю про совітську державу в Хінах, котра начисляє 40.000,000 мешканців, має свій уряд і військо. Ця держава щоразто більшає, а боротись з нею й з комунізмом узагалі стає щоразто тяжче, большевики вживають бо у своїх операціях дуже хитрої, хоч нечесної, тактики. Комуністичні органи в Москві вже тепер заповідають на підставі дотеперішних успіхів, що скоро червоний прапор стане універсальним кольором цілого краю. Що більше, подібні голоси вже чути й у націоналістичній хінській пресі. Положення для большевиків виглядає дуже надійне. А чому?

Націоналістичний уряд не годен боротись з большевиками успішно, бо його жовніри зле годовані, не плачені й здеморалізовані. Коли приходить до битви, то ті жовніри самі кидають оружжя й переходять на сторону большевиків. На заклики до боротьби своїх офіцерів відповідають вони: «Чи думаєте, що ми дурні, щоб боротись, коли в животах у нас порожно?»

Большевики добре годують своїх жовнірів і всіх тих, що переходять на їх сторону. Навіть бранців вони ніколи не б'ють, не знущаються над ними, а противно, ще краще з ними поводяться як зі своїми. Для тих родин, з котрих хтось служить у червоній армії, больше-

вики дають особливі привілеї й усю поживу дають їм по найнищій ціні.

Большевики мають також у цій совітській державі свої гроші, на котрих вибивають серп, молот і кріс, що має символізувати дружбу селян, робітників і жовнірів.

Большевицькі сили зорганізовані в большевицькі сотні, кожда з них числить 90 салдатів, відділи червоних партійців і сторожі помічної, що організується з селян. Хлопці й дівчата віком нищі 15 літ служать як післанці й вістуні. Большевики мають також свої літаки.

До такої воєнної організації большевики ще додали широку пропаганду через свої школи. В тих школах вчать вони про Маркса й Леніна. Якщо ви скажете вихованкови такої школи, що Сон Ят Сен (перший президент Китаю) був добрим чоловіком, то це для нього означає, що він був приятелем Леніна, колиж він не був приятелем Леніна, то не міг бути добрим чоловіком.

Читаєте ви, як то большевики годують добре свою армію, а ще краще полонених, як то вони з полоненими гарно поводяться та й спитаєте: Чи це ті самі большевики, що в Україні панують? — Ті самісінькі, тільки з другим лицем, хоч з тою самою душею, з тим самим стремлінням: заманити хочби якими способами, а потім вже усе легко зроблять, що їм забажається...

Чому в Україні голод? Чому люди пухнуть з голоду? Чому, як ви вже певно читали, починається там людодіство? Чому батько забиває дітей і їсть їх? Чому мати пече свою дитину й годує її мясом другу дитинку?

Тому, що большевики вивозять усе збіжжя з України до Хін, щоб там, коштом тисячів голодного українського народу стати в очах Хінців — великодушними спасителями азіятів від холоду і голоду.

В Україні щоденно масово вистрілюється всіх «контрреволюціонерів» і тих, що сховають щонебудь недограбоване на прожиток свій, і тих, що лише подумують про неправильну поведінку якого червоного комісара, і тих, що історію України викладати бажають правдиво — історично, а не побольшевицьки, а в Хінах «милують» та «джентльменство» виявляють до бранців, до тих, що йшли проти них з крісом у руці.

Одна рука — два методи. Нам, Українцям, вони надто вже знані й досить нам їх. Трохи запізно пізнали Українці все те большевицьке шахрайство, але чим більше потерпіли, тим краще будемо знати, як позбаватись того лиха.

Якщо большевики захоплять навіть цілі Хіни, то прийде час, що й Хіни пізнають друге лице большевицької медалі. Та в інтересі цілого світа є, щоб до нього не допустити

Руїни майна, муки і страждання тілесні українського народу стає тією барикадаю, через котру большевицький варваризм не переступить, а там — в Євроазії — заснітиться. За висока Голгофа України, щоб світ західний її не бачив і нежахався тих, що її висипали...

*Січ. 1932. 19 листопада. Ч. 25. С. 7.
Богдан Катамай.*

№ 16

РОСІЯ ВИМИРАЄ

До Тексасу вернувся з Світового Союзу д-р. Тоттон, котрий заявив представникам преси, що Росія вмирає, себто, що вмирає нарід Світового Союзу.

Він каже, що виросли там нові фабрики, а рівночасно з ними страшна голоднеча.

Пятилітку назвав найстрашнішим використанням бідноти у світі.

Січ. 1932. 17 грудня. Ч. 29. С. 1.

ЧАСТИНА II

МАТЕРІАЛИ ГАЗЕТИ «СІЧ» ЗА 1933 РІК

№ 17

РОЗБУДОВА РАБСТВА В СОВДЕПІІ

В попереднім числі нашого часопису ми подали дві важні інформації із життя в большевицькому «раю». Там говорилось про повстання кубанських козаків і проте, звідки большевики добували засоби на переведення першої своєї «п'ятилітки». Із тих інформацій шанов. читачі дізналися, що головний тягар тієї большевицької дурійки, т. зв. соціалістичної розбудови СРСР, падає на сільське населення, а головню на населення хліборобське. Протягом останніх трьох літ большевики виплачували заграничні позички, майже хлібом реквізуючи збіжжя у хліборобів. Лише за два роки (1930 і 1931), вони видерли від селян 46 мільйонів тон збіжжя. Всім відомо, що Україна увесь час була хлібною коморою для всієї Росії. Отже ті 46 мільйонів тон збіжжя зграбовано переважно з українського населення і в той спосіб доведено оте населення наше

до цілковитого знищення його господарства, до нечуваної матеріальної нужди, голода й руїни.

Висмоктавши останні соки — кров з півдешньої частини Совдепії, себто з України, большевицькі упири, щоби ще трохи затримати владу в своїх руках над тими рабами німими, придумали новий пекельний спосіб для добування гроша на свої експерименти, вид заграничних капіталістів. Вони продали заграничним капіталістам дерево з лісів північної Московщини, але не на пні, а готове, вже зрубане і доставлене на кораблі. А як же цю операцію перевести в життя? Правителі большевицького «раю» над цим довго не задумувались. В тім «раю» є досить дурних «ангелів», що звуться російськими мужиками. От вони й запрягли тих «ангелів» до роботи.

Червоний диктатор Сталін на початку цього місяця видав декрет, силою якого має бути в протягу 31 днів, починаючи з дня 7-го лютого, переведена величезна кампанія вирубування й корчування лісів у північній частині європейської Росії, себто в губерніях Архангельській і Вологодській. Ця область, що межує на півночі з Білим морем, на сході — Уральськими горами на заході — Фінляндією і на півдні — тягнеться нижче Вологди, займає простір коло 1.119.000. квадрат. кілометрів; 52 проценти тої площі покрито такими лісами, в яких здебільшого ще не ступала людська нога. В тих лісах на десятки й сотні верств розкидані багна з

такими трясовинами, що через них ані пройти ані проїхати не можна.

В цілій тій області мешкає лише коло 2,500 тисяч населення. Всіх здібних до якої небудь праці мешканців цієї області. Сталін наказав насильно вигнати в ліси для примусової роботи на 31 день, зо всім селянським транспортом (возами й кіньми), залишивши селища лише під опікою старців та малих дітей. В тих лісах вони мають працювати вдень і вночі: рубати, викорчовувати й доправляти те дерево до вказаних пунктів. Для нагляду над цими невільникми-кріпаками комуно-соціалістичної республіки большевицька влада змобілізувала 15.000 правовірних комуністів тієї ж області, що озброєні, разом з доданою большевицькою жандармерією, мають бути погоничами над тією двоногою худобою.

Це большевицькі часописи назвали — «Сталінів похід до лісів». Це такий початок т. зв. другої п'ятилітки. Большевицьким правителям треба виплачувати коротко речинцеві позички заграничним капіталістам, щоби можна було ще дістати хочаб за величезний процент нові кредити за границею. Зграбоване у селян-хліборобів збіжжя вже проковтнули чужоземні спекулянти. Далі нема що потягнути з хлібороба, бо він залишився голий і голодний, як належить мешканцям большевицького «раю». Ще залишалася в [...] остання надія для спекуляції — нищення: це ліси. Добути цей товар, хоча його большевицькі диктатори

давно вже соціалізували, нема, за що. Бракує гроша на лісові роботи. І вони завели кріпацтво. Дуже простий і цілком соціалістичний вихід із положення. Насильно запрягли мужиків, як худобу, до лісової праці в багнах і все. Або роби, доки не одубієш — або «к стенке»...

Так виглядає розбудова кріпацтва, чи як його називають московські червоні тирані «зріст добробуту в робітничо-селянській радянській соціалістичній республіці».

Олекс. Шаповал.

Січ. 1933. 18 лютого. Ч. 7. С. 2.

№ 18

СОВІТСКА РОСІЯ В СВІТЛІ ПРАВДИ

Під таким наголовком при несли європейські газети опис з того, що доводиться бачити їхнім кореспондентам на залізничному шляху: Стовпці-Берлін.

Через цей шлях щодня пересуваються поїзди, які перевозять більші або менші гуртки людей, котрих вигляд і заховання звертають на себе особлившу увагу.. Ці люде так вихуділі і так нужденно виглядають, що роблять вражіння справжніх трупів і тільки їх очі, що світяться якимсь несамовитим блеском та

нервові і перестрашені рухи, нагадують ніби живих людей.

Їх убрання — де останне дрантя якихось лахів. Майже жаден з них не носить якоїсь людської обуви, а ноги їх обвинені крайню перегнаними лахміттями.

Сидять як мумії, мовчать, непевні свого становища і перейняті якимось великим страхом.

Прибуття до залізничного воза кожного нового пасажера, викликає у них за кожним разом неспокій і страх, який болючо виписується на їх лицах.

Хто є ці люде, що помимо прикриваючих їх вихуділе тіло лахів, роблять вражіння людей інтелігентних, а заховуються так неначе гонені кимось переступники і бояться, що кожної хвили можуть впасти в якусь засідку?

Є це заграничні інжиніри, котрі мов недобитки вертаються до своїх країв по скрахованні «пятилетки» на яку дали себе здурити большевицькими наймитами. Істинні живі трупи прикриті лахміттями, є яскравою ілюстрацією того совітського «раю», що криється за червоною куртиною фактичного стану річей. Переїхало вже тих інжинірів берлінським поїздом через Варшаву около 150 осіб.

Кореспондент одного європейського денника так описує зустріч свою з тими утікачами з «совітського раю», а головно з гуртком зложеним з 10 Німців і 2 Американців-інжинірів.

«Трудно просто описати тих 12 людей — каже кореспондент — навіть колиб їх порівнати із найгірш опущеними безробітниками в Європі. Вони босі, майже голі, без гроша при душі зістали виправлені в дорогу, однак вони чуються щасливими, що нарешті видістались з того совітського пекла.

«Скулені на лавах, займають осібний переділ якого не можуть опустити через люте зимно, бо їхне «одіння» і «обува» не можуть їх перед тим зимном охоронити.

«Входимо до переділу в хвилі перекуски. Везуть з собою совітський хліб. Чорний, твердий і тяжкий, який можна їсти аж по довшому намоченні його у воді. За шматок такого хліба, до котрого мають право тільки робітники під диктатурою пролетаріату, треба в совдепії вистоювати по кільканацять годин у «хвості».

З поміж тих 2 інжинірів один був ідейним комуністом. Кинув він жінку, дітей і дім і виїхав до Росії «будувати її на нових підставах.» Тепер згіржливо викривлює уста і каже: «хорони мене Господи перед таким расм, як большевія і таким...

Січ. 1933. 25 лютого. Ч. 8. С. 3 – 4.

№ 19

УКРАЇНА ГИНЕ!

Нище друкуємо уривок із листа до нашої редакції, що тепер одержали від українського емігранта з Великої України. Передруковуємо так, як нам написано.

Редакція «Січ».

«...Я живу поміж Норвежцями і як буваю в місті, бачусь із земляками з Великої України, але вони ще вірять у большевицький «рай», бо вони вже давно тут і не зазнали розкошів того «раю». Но я його покушав, хоч до кінця й не був там, бо в 1928 році я якось успів виїхати до вільної Канади. Я походжу з Херсонщини, на Великій Україні.

Але що там робиться тепер! О, Боже — Боже!.. Хоч деколи й попадає до газет про те, що робиться в тому «раю» і воно страшне, але я маю багато листів звідтіля, де пишуть мені цілі страхіття. По селах умирає по 50–60 людей за день, з **голоду**. І їх уже не ховають на цвинтарі, а «чека» вигонить людей збирати трупи; ті трупи звальюють у погребі, накидають повно, засипають землею і вже. Їсти нема чого — поїли вже усе: собак, котів, здохлі коні і всяку падаль; поїли вже й жаби в річках. Часто буває, що батько убиває всю семью, бачучи голодну смерть, а інші ріжуть дітей і їдять. Одна сім'я мого знаомого — як батько й мати повмирали

з голоду — то двоє старших дітей (хлопець і дівчина) зарізали двох менших хлопчиків — братів, щоб зісти...

Браття, Українці, не думайте, що я тут щось прибавляю від себе. Ні, я маю багато листів з Великої України й храню їх. Село Піщаний Брод вже наполовину вимерло. В пустиню обертається наша нещасна Україна. Уже два місяці тому писала моя рідня прощальний лист і щось до сього часу не маю вістки — може заботлива «чека» засипала їх у погребі...

Дай Боже, щоб я діждав того часу, коли пічнеться оружна боротьба за визволення нашої нещасної України. Хоч мені вже й 50 років, але я радо пішовби в ту боротьбу. Ще не забув стріляти з гармати. Я завжди думаю про це..

От щирого серця бажаю Вам, Браття Українці, успіху у Вашій роботі.

Остаюсь з щирою пошаною до Вас

М. П.»

29. VII. 1933.

Січ. 1933. 12 серпня. Ч. 28. С. 4.

№ 20

НА ПОМІЧ УМИРАЮЧІЙ З ГОЛОДУ УКРАЇНИ. ЧЕХОСЛОВАЧЧИНА.

Жахливе положення Великої України, де населення масово умирає з голоду сколихнуло нашу еміграцію в Європі. Всюду почали зорганізовуватися комітети допомоги Україні.

Дня 19-го липня в Празі відбулися збори, в яких взяли участь представники 31-ої української організації. Вони вибрали із себе «Комітет Представників Україн. Організації в ЧСР для допомоги голодним на Україні». Управа комітету складається з таких осіб: О. Бочковський, Б. Гомзин, І. Мірний, Г. Омельченко, І. Паливода, С. Русова й М. Феденкова.

Управа, з огляду на пильність справи, закликає до утворення подібних комітетів на: 1) Українських Землях на захід од Збруча, 2) в обидвох Америках і Канаді і 3) на еміграції й взагалі Європі, де є для цього відповідні умови.

ЛЬВІВ. — З ініціативи Укр. Парляментарної Репрезентації відбулася 25. м. м. нарада представників усіх центральних львівських установ і організацій. Взяли участь 44 предст. Одноголосно постановлено: 1) почати негайну працю в обороні загроженого існування широких мас укр. населення на Вел. Україні. 2) всі зібрані постановили уконституватися в Загальний

Громадський Комітет допомоги страждальній Україні. 3) всі зібрані постановили вибрати Діловий Комітет для негайного започаткування праці.

Головою цього Комітету обрано посла Д-ра Д. Левицького. До Ділового Комітету ввійшли: ред. Василь Мудрий, голова, посол З. Пеленський і Др. Іван Гижа, секретарі, пос. Милена Рудницька, В. Кузьмович, О. Блозовський та Вол. Целевич, члени.

Адреса Ділового Комітету: пос. Зеновій ПЕЛЕНСЬКИЙ, Львів, Підвалля 7.

Січ. 1933. 26 серпня. Ч. 30. С. 1.

№ 21

ВЕЛИКЕ ПОВСТАННЯ В УКРАЇНІ ПРОТИ БОЛЬШЕВИКІВ

Шикаговські часописи подають:

СТОКГОЛЬМ (Швеція), 30. серпня: Як доносить стокгольмський «Aftenbladet» в своїм надзвичайнім виданні, ціла Україна і південні губернії московські знаходяться в огні кривавої селянської революції, що вибухла проти большевицького режиму.

Збунтовані селяне нападають на військо й агентів Г. П. У. Всі склади колективів в Україні зістали знишені.

В Москві стежать з великим напруженням за [...] подій в Україні. Рівночасно звідтіля вислано в Україну спеціальне військо, щоби задусити повстання.

Большевицький уряд зарядив гостру [...] кореспондентів, їх листів і всілякі розмови телефонічні із загрою.

В цю хвилину ще тяжко зорієнтуватися яких намірів набрало повстання в Україні. Одно лиш можна сказати, що на ті події Москва звернула велику увагу.

Січ. 1933. 2 вересня. Ч. 31. С. 1.

№ 22

УКРАЇНА ГИНЕ!

ЩОЖ МИ МАЄМО РОБИТИ?

Вся українська преса (крім большевицької) і майже всі американські часописи переповнені жахливими вістями про страхіття голоду в Україні, під большевицькою окупацією та про численні випадки людодства на тій пограбованій Землі.

Смерть щодня — щогодини косить там тисячі виснаженого в голодових стражданнях люду українського, а большевицькі кати добивають коло «стенки» тих, хто ще може рухатись та має трохи сили бодай жаліб-

но простогнати слово протесту. Тюрми запаковані тисячами тих нещасних людей, що нічого ще «протибольшевицького» не зробили, «винні» лише тим, що в звирячо-божевільних головах червоних катів запала думка підозріння, що вони ще можуть зробити «щось» — немиле червоним московсько-інтернаціональним окупантам...

Ось яке становище на Великій Україні. Із торішніх 30 мільйонів населення тепер щонайменше п'ять мільйонів або вже сплять вічним сном в могилах або конають в передсмертних судорогах. ..В цілому ряді сел вже вимерло з голоду 80% мешканців і нема кому навіть поховати тих людей — хижі вороння дзьобає їхнє висохле тіло.

А ми, ті, що перебуваємо поза межами того царства смерті й скреготу зубовного — продовжуємо мріяти в дурноватім екстазі про «велику, соборну», «від Карпат аж по Кавказ» ... та спокійненько читаємо, як та «велика» ... в один гніючий труп обертається...

А щож станеться, коли той край наш над Дніпром далі продержать в своїх лабетах червоні московські окупанти ще кілька літ?

За той час Україна за Збручем або вся вимре або буде вимордована червоними катами; а ті великі простори над Дніпром обернуться в дике поле, над яким лише хижі вороння кракатиме!..

І з кимже ми тоді будуватимемо Велику Соборну Українську Державу.. від Карпат аж по Кавказ? — Хіба

із тією малою частиною нашого народу, що знаходиться на захід від Збруча і самий є безсильний вирватися з неволі?!

Хто так думає, той жорстоко помиляється. Соборної України нема й не буде без Наддніпрянщини.

Спасаймож ту нашу нещасну Землю над Дніпром! Всі Українці-патріоти, як один, що знаходяться поза межами большевицького царства, — всі станьмо до праці для спасення помираючої з голоду Великої Укарїни. Йдімо за прикладом наших братів у старім краю.

Хай в усіх країнах за океаном зорганізуються Українські Громадські Комітети для допомоги Великій Україні. Хай ці комітети негайно порозуміються між собою і утворять єдиний національний фронт такої допомоги.

Ми звикли нараховувати поза Наддніпрянщиною коло 15 мільонів українського народу (на землях українських на захід від Збруча та на еміграції в ріжних країнах). Навіть ці п'ятнадцять мільонів — це є така сила, що колиб ми були добре зорганізовані та перейняті одним горячим почуттям національної солідарности, ми моглиб чудеса творити. Ми моглиб допомогти В. Україні матеріяльно, а особливо морально.

Матеріяльна поміч — це збірки жертв на поміч голодуючим браттям нашим як між своїми так і між чужинцями в кожній країні (звертаючись навіть за поміччю й до урядів тієї або іншої країни).

Моральна поміч — це масово-зорганізовані інтерпеляції наші й протести до всіх урядів світа, про той жахливий стан перебування нашого народу під брудним чоботом червоного московсько-комуно-інтернаціонального окупанта.

Негайно творім всюди ці Національно-Громадські Організації помочі умираючій з голоду Україні. Станьмо всі в одну лаву коло цих організацій! Насамперед самі виявім найбільшу жертвенність.

Хай благородний і патріотичний порив наших душ і сердець на чужині перенесеться через моря й океани на пограбовані простори нашої Землі над Дніпром, хай цей порив наш зіллється там зі страдальними душами тих наших братів-мучеників і засвітить їм ясним, теплим проміннячком втіхи й надії на краще майбутнє та запалить їх, голодних і виснажених, до нової боротьби за визволення з того страшного пекла — неволі!

Тож всі Українці до цієї патріотичної праці!

*ОЛЕКСАНДЕР ШАПОВАЛ.
Січ. 1933. 2 вересня. Ч. 31. С. 4.*

«Биймо у великий дзвін на тривогу!» — так пролунало могутнє слово Українського Громадянства Західної України, зорганізованого в 35-ох центральних організаціях західніх Українських земель.

«Велика Україна, Твій материк, цей найбагатший край в Європі, корчиться нині в голодових муках і болях і терпить невиносимий національний гнет» — це є те старшнє свідчення, що його подають нам Брати наші з по цей бік Збруча, до яких летить стогін і розпучливий крик умираючого з голоду народу нашого над Дніпром.

Чиж ми потребуємо ще більшого, ще певнішого свідоцтва про той жахливий стан нашого народу по обидвох сторонах Дніпра? — Ні! Цього нам досить. І ніякі реляції ріжних большевицьких наймитів про «рай» в тім пекельнім большевицькім царстві не сміють збаламутити душі правдивого українського патріота.

Гетьманці Державники! Настав крайній час напружити всі наші сили, виявити увесь наш організаційний хист і патріотичний запал, щоби зорганізувати навкруги себе всі українські патріотичні сили і одним фронтом ударити по комуно-большевицькій згрії у всіх країнах, де перебуває хочаб невеличка горстка зорганізованого українства.

«Ратуйте, бо загигаємо від насильства й голоду» — ось який крик летить до нас через океан із-над Дніпра!

Всі українські патріоти й патріотки за океаном мають негайно створити УКРАЇНСЬКІ ГРОМАДСЬКІ КОМІТЕТИ РЯТУНКУ УКРАЇНИ. До цього закликають нас і наші брати в старім Краю. До цього закликає нас наша національна совість і почуття національної єдності та солідарности.

Брати Січовики й Сестри Січовички! В цій високо-патріотичній рятунковій акції Ви маєте бути тією авангардою, за якою мають іти всі українські сили Вашої місцевости, щоби морально і по змозі матеріяльно допомогти умираючій з голоду Україні.

Тож негайно засновуйте спільно з іншими україн. націон. організаціями Українські Громадські Комітети рятунку України. Зв'язуйтеся з такимиж нашими організаціями на еміграції і на рідній землі (у Львові), щоби спільними всеукраїнськими національними силами, поза межами большевицького царства перебуваючи, прийти на поміч нашому нещасному народу над Дніпром. Апелюйте до совісти інших народів і їхніх урядів і закликайте їх до цієї рятункової акції.

Присилуйте увесь культурний світ звернути увагу на той страшний стан нашого народу в комуністично-большевицькій неволі і потягніть до моральної відповідальности «сильних світа цього» за толерування ними влади інтернаціональних бандитів на землях Великої України,

Ця наша всеукраїнська акція буде записана золотими буквами в історії нашої визвольної боротьби.

Отже — всі до зорганізованої, енергійної праці — боротьби за спасення України!

*ОЛЕКСАНДЕР ШАПОВАЛ, полк.
Головний Отаман Гетьманських Січей
Америки й Канади.
Січ. 1933. 9 вересня. Ч. 32. С. 4.*

№ 24

НОВІ ПРАВДИВІ ВІСТКИ ПРО ГОЛОДОВІ МУКИ НАСЕЛЕННЯ УКРАЇНИ

Цілим українським громадянством по цей бік Збруча потрясають раз ураз до глибини душі жахливі вістки про ті страхіття, що діються на придніпрянській Україні, яка загигає під московським большевицьким ярмом. На днях появилися в пресі знова свіжі, страшні своєю реальністю, автентичні інформації достовірної людини, яка приїхала дня 31. липня ц. з радянської України.

Реляція цього громадянина, що її подав вперше до преси український діяч і публіцист Сава Криlach, оповідає м. ін. про життя на Україні, а спеціально в козятинському й канівському районах, в останніх мі-

сяцях ц. року. Зокрема про голод довідуємося речі, що стискають кров у жилах.

Цьогорічний голод на Україні почався після того, як большевики забрали у селян збіжжя, без решти. Голодова смерть пустошить страшно українські села. В одному лише калинівському районі білянс смерти від голоду в поодиноких селах ось який:

Заливанщина мала у 1932 р. 3.500 мешканців — померло досі 2.000 осіб. Немиринці мали в 1932 р. 700 мешканців, осталося при житті 4–5 родин. Куманівка мала рік тому 3.000 мешк., осталося при житті 1.900 осіб. Мончинці мали 1.800 мешк., осталося 1.300 осіб.

У козятинським районі села: Губинці — було торік 1.666 мешк., остало при житті 800 осіб. Сашанськ — було 1.500 мешк., остало 800 людей. Зазулинці — було в 1932 р. 2.800 мешк., остало в живих 2.320 людей. Зазулинецький колектив вимер майже до ноги, так, що зі 120 його членів остало в живих ледви яких 20. У містечку Самгородок було в 1932 році 3.000 мешканців, померло 8.00 осіб. Найбільше вмирає дітей до 14 літ, до 80% гинуть мушчини, найбільше витревалі жінки.

Мерців влада не дозволяє хоронити так довго, поки трупи зовсім не піchnуть розкладатися, а це тому, що коли похоронять свіжі тіла, негайно нічу населення відкопує могили і вживає трупів на страву. Людоїдство страшенно поширилося. Дуже часто батьки зідають померлих з голоду своїх дітей. Большевицька влада розстрілює за людоїдство без суду, але це мало

помагає, бо смерть перестала бути страшною і люди так притупіли, що не реагують на найстрашніші речі. Псів, котів і домашньої птахи по селах нема, бо все чисто зїджене. Також овець нема зовсім, свиней майже нема. Здохлу худобу негайно зїдають. Коней і коров осталось не більше як 1% передвоєнної скількості.

Незвичайно характеристична річ, що вимирає з голоду виключно лише українське селянство. Жиди і кольоністи-Чехи не вмирають, бо якось забезпечилися перед голодом. Цікаве теж те, що доволі добре забезпечена харчами большевицька адміністрація по містечках і совітських господарствах. Всі ці урядники, між якими майже нема Українців, а за те є половина жидів, купують харчі в спеціальних своїх крамницях і платять за них смішно низькі ціни — в порівнанні з доріжнею на нормальних ринках.

При цьому далі господарює по селах ГПУ, виарештовуючи, та вивозячи масово українських селян.

По тюрмах терплять в'язні просто нелюдські муки.

Всі ці вісти ілюструє згаданий вгорі очевидець реальними, конкретними фактами з життя, які найкраще показують трагічний нинішній стан великої нашої Батьківщини.

(«Мета»)

Січ. 1933. 16 вересня . Ч. 33. С. 1.

№ 25

НА ПОЛІ ДОПОМОГИ ГОЛОДУЮЧІЙ УКРАЇНІ

На заклик Ініціативного Комітету, 10-го вересня ц. р. зібрались представники Українських організацій м. Шикаго й околиці для вибору сталого Комітету рятунку України від голодової смерті.

На цих зборах заступлено було 35 різних укр. організацій. Збори відкрив п. М. Фтомин і запросив до слова полк. Ол. Шаповала і п-ю Грибенецьку, які описали нинішнє страшне становище нашого краю під большевицько-московським режимом.

Адвокат Б. Пелехович закликав зібраних до чинної боротьби з місцевими большевиками, звернув увагу на українську радіо-годину, з якої часто оголошується комуністичні заклики. Цього далі ми допустити не сміємо, кождий большевик — це зраподник і лютий ворог українського народу і хто їм допомагає — є не меншим нашим...

Січ. 1933. 16 вересня. Ч. 33. С. 1.

№ 26

БИЙМО У ВЕЛИКИЙ ДЗВІН НА ТРІВОГУ УКРАЇНСЬКИЙ НАРОДЕ!

Велика Україна, Твій материк, цей найбагатший край в Європі, корчиться нині в голодових муках і болях і терпить невиносимий національний гнет.

Російські комуністи-большевики, що вогнем і мечем знищили українську державу над Дніпром, що багнетами насадили свою диктатуру на нашій землі, розпинають тепер український нарід. Вони нищать найкращих його синів розстрілами, мучать тюрмами й засланнями і масово виголоджують все населення на Україні.

Це не поголоски й не сплітки, це найчистіша правда! Про цю страшну правду говорить нині голосно світ, про цю болючу правду кажуть наші тамошні брати у численних листах до свояків і знайомих, про цю жахливу правду оповідають і численні втікачі з большевицької неволі. Зате цю трагічну правду закривають комуністи. З усіх листів наших нещасних братів і з усіх оповідань утікачів чуємо розпучливий крик: «Ратуйте, бо загигаємо від насильства й голоду!».

УКРАЇНСЬКИЙ НАРОДЕ!

Деб Ти не жив поза межами Великої України, чи в Галичині, чи за океаном в Америці, чи на Волині й Холмщині, чи в далекій Австралії, чи на Буковині й Бе-

сарабії, чи в Китаю, чи на Закарпатті й на еміграції в Європі, чи в гарячій Африці — ніде Ти не можеш спокійно приглядатися величезному горю та мукам Своїх неволених і голоджених братів.

Ти мусиш сказати своє тверде слово гнобителям і світові цілому про їхню недолю. Ти мусиш зробити все, щоби рятувати загрожене існування 35-ти мільйонів братів, — щоби рятувати тим самим себе, своє національне життя перед загибеллю. Бож комуністичні московські диктатори завзялися вже на само життя українського народу, що найшовся під їх владою. Вони знищили всі багатства української землі, вони зруйнували українське народне господарство, вони через насильну колективізацію геть завалили хліборобство й довели українське населення до голоду. На українських широких, урожайних ланах ростуть тепер переважно буряни, а український хлібороб у голодових муках докотився декуди до людодства. На українській землі, де недавно хвилювали непроглядні пшеничні лани своїм буйним колоссям, запанувало наслідком комуністичної державної господарки людодство. Цеж найстрашніше явище під сонцем. країні брат поїдав з голоду брата — земля наша досі не знала. Щоби в хліборобській країні брат поїдав свого брата — цього світ не чув і земля наша досі не знала.

Однаке і людодство не спинило російських комуністів від того, щоби тепер, при зборі цьогорічних невеликих урожаїв не наложити своєї руки на весь укра-

їнський збір. Комуністи рішили вивезти з України все збіже на північ, у московські промислові осередки, а українське населення тим самим віддати масово на поталу голодовій смерті за спротив населення проти такого обдирання краю та проти голодження комуністи нищать його немилосерно розстрілами, а всю вину за неврожай складають на українську національну свідомість і тому гноблять український нарід політично гірше московських царів. Вони касують всі українська культурні надбання та викорінюють українізацію. На виснаженому голодом народньому організмі виконують при допомозі терору ще й нечуваний в історії жадного народу політичний гнет.

УКРАЇНСЬКИЙ НАРОДЕ!

Урвалася міра Твого терпіння. Мовчати далі не можна! Скрізь, де бється українське серце, треба не тільки протестувати проти всіх комуністичних насильств, але й заворушити сумління цілого людства, поставити на ноги весь світ, щоби він звернув увагу на Твоє положення й прийшов Тобі з допомогою.

Українська Парляментарна Репрезентація і всі центральні українські установи заснували у Львові **Український Громадський Комітет рятунку України**. ..Подібні Українські Комітети треба творити по всьому світі, треба їх працю узгоджувати та спільними зусиллями змагати до облекшення долі наших поневолених братів на Великій Україні.

УКРАЇНСЬКИЙ НАРОДЕ!

Деб ти не жив, чи на власній землі, чи на еміграції, чи в Європі, чи за океанами, ставай одностайно в суцільні лави боротьби з насильством. Мобілізуй опінію світа проти всіх комуністичних страхіть на Великій Україні, чим можеш. **Львівський Громадський Комітет** поведе масову рятункову акцію в краю та за кордоном і в найкоротшому часі оголосить подрібний її плян. У своїй праці Комітет рахує на загальну, масову підтримку. Повний віри в успіх початого діла, Комітет кличе до дружньої співпраці всіх Українців, що щиро хочуть зеднатися в болю зі своїми гнобленими наддніпрянськими братами.

А Ви, нещасні, опухлі з голоду Брати знад Дніпра, Кубані та Дону прийміть від нас вислови подиву для Вашої мужньої постави в нещастю, прийміть вислови найглибшого співчуття у великому горі й будьте певні, що скорше чи пізніше прийде кінець Вашим мукам, а зпоза комуністичних хмар і темряви, що повисли над Україною, засіє сонце Волі.

Львів. 1933 р. 25 липня

Підписали:

1. Українська Парляментарна Репрезентація.
2. Товариство «Просвіта», 3. Наукове Товариство імени Шевченка. 4. Українське Педагогічне Товариство «Рідна Школа». 5. Український Католицький Союз. 6. Союз Українок. 7. Т-во укр. письменників і журналістів. 8. Ревізійний Союз Українських Кооператив. 9. Краєве Гос-

подарське Товариство «Сільський Господар». 10. «Народна Торговля», Краєвий Союз Споживчий. 11. Краєвий Молочарський Союз «Маслосоюз», 12. Центральний Кооперативний Банк. 13. «Дністер», Товариство взаємних обезпечень у Львові. 14. «Центросоюз», Союз Кооперативних Союзів. 15. Земельний Банк Гіпотечний. 16. «Карпатія» Т-во Взаємних Обезпечень на життя і ренти. 17. Народня Організація Українців м. Львова. 18, «Молода Громада». 19. Товариство «Взаїмна Поміч» українського учительства у Львові. 20. Т-во учит. вищ. шкіл «Учительська Громада». 21. Союз Українських Адвокатів. 22. Українське Лікарське Товариство. 23. Союз Укр. Приватних Службовиків. 24. Українське Товариство Допомоги Інвалідам. 25. Товариство Охорони Воєнних Могил. 26. Т-во «Сокіл-Батько». 27. Головна Старшина Укр. Рух-Спорт, У-ва «Великий Луг». 28. «Міщанське Брацтво». 29. Т-во «Зоря». 30. Укр. Т-во «Сила». 31. Т-во «Воля». 32. «Укр. Народне Мистецтво». 33. Укр. Т-во Допомоги Емігрантам з України. 34. Відділ Укр. Центр. Комітету в РПП. У Львові. 35. Відділ Союзу Українок-Емігранток в РПП: у Львові.

Січ. 1933. 30 вересня. Ч. 34. С. 1.

№ 27

БИЙМО У ВЕЛИКИЙ ДЗВІН НА ТРІВОГУ У ХВИЛІ НАРОДНЬОГО ГОРЯ

ПАСТИРСЬКЕ СЛОВО ДО ВСІХ ВІРНИХ НАШОЇ ДІСЦЕЗІЇ В СПРАВІ ПОГИБАЮЧИХ БРАТІВ НА ВЕЛИКІЙ УКРАЇНІ

ДОРОГІ В ХРИСТІ, —

Вам усім без сумніву відомо, що Велика Україна переживає вже кільканацять літ страшне лихоліття під тиранською владою безбожних комуністів. Московські наїзники, що багнетами насадили свою диктатуру нашій землі, вже цілий ряд літ винищують наш нарід морально безбожництвом, а матеріально п'ятилітками й усею комуністичною господаркою.

Перед трома роками Голова Христової Церкви, Святиший Отець Папа Пії XI, протестував рішучо проти всього, що в большевизмі противне християнству, Богові та людській природі, перестерігаючи перед страшними наслідками несправедливості, обману, безбожництва й усіх убійчих большевицьких плянів.

Від того часу положення народів під большевицькою тиранією стало без порівняння гіршим.

Світ переповнений жахливими вістями про страхоттє неволі-недолі, головнє в Україні поневоленіє большевицькою владою

Московські комуністи нищать найкращих синів українського народу розстрілами, мучать тюрмами і засланнями і масово виголоджують усе населення України.

Листи наших братів, які приходять з Великої України до свояків і знайомих, словами розпуки розказують про страшну і болючу правду конання українського народу

Численні втікачі з большевицької неволі оповідають нечувані досі річи про жахливе народнє горе, про голод і людодіство в найбогатшій колись країні Європи.

З усіх цих листів і оповідань, чується один розпучливий крик: «Ратуйте, бо загигаємо від насильства і голоду».

Цей жахом проймающий крик погибаюлих від большевицької тиранії людей, почула наша Мати св. Католицька Церква і в Галичині вдарила у великий дзвін на тривогу. Всі наші найдостойніші Владики в Галичині виступили однодушно в обороні українського народу, винищуваного безпощадно демонськими большевиками.

Перед судом Всевишнього Бога вони обвинувачують гнобителів. Перед цілим світом протестують проти переслідування малих, убогих, слабих і невинних. Всіх вірних завзивають помогати погибающим молит-

вами, постами, жертвами, всенародньою жалобою і всіми можливими добрими ділами, офіруваними Богу в намірі переслідуваних наших братів.

А всіх християн цілого світа, всіх віруючих у Бога, зокрема всіх робітників і селян, а головнє всіх наших земляків просять прилучитися до цього протесту й смутку та обявити його цілому світові.

І Ми зі свого боку прилучаємося до цього великого протесту наших Достойних Братів Епископів у старім краю, та рівночасно закликаємо всіх вас, дорогі в Христі Брати і Сестри, як вірних нашої канадійської Дієцезії, щоби ви своїми благаннями і жертвами випрошували в Бога нашим браттям на Великій Україні погибающим у большевицькім царстві сатани, скорий ратунок, полєкшу та відвернення страшного горя. Благаймо Всемогучого, щоби скоротилися дні народньої скорби, а наші брати з Великої України могли чимскорше помолитися Богу на волі, під своєю рідною, українською владою, яка на місце большевицької безбожности і недолі неслаби всім горожанам української держави ліпшу долю і святу Христову правду.

Зокрема поручаємо всім вірним священикам Нашої Дієцезії, щоби по всіх парохіях і церквах старалися уладити в намірі терплячих братів окремі Богослуження з відповідними проповідями і участю вірних у св. Причастю в їх намірі.

А Наймилосердніший Небесний Отець почувши нашу сердешну молитву, змилюється над нашим нещасним народом і скоротить дні народнього горя, як це обіцяв | Сам словами св. псалмопівця: «Воззови до мні, і услишу его, с ним есмь в скорбі і ізму его і прославлю его».

Вінніпег, Ман. 1933. 13. вересня,

*ВАСИЛІЙ,
Єпископ Українців Католиків Канади.
Січ. 1933. 30 вересня. Ч. 32. С. 1.*

№ 28

АМЕРИКАНСЬКИХ І АНГЛІЙСЬКИХ ЖУРНАЛІСТІВ НЕ ПУСКАЮТЬ В УКРАЇНУ

Радянська влада, як передше повідомляли, заборонила чуженецьким кореспондентам без особного дозволу відвідувати Україну й Кубань. «МАНЧЕСТЕР Гардін»-а і кореспондент «КРИЩЕН САСНС МОНІТОР»-а (н. Вільям Генрі Чемберлейн з Бостон, Масс) старалися одержати спеціальний дозвіл, але московська влада відмовилася видати його.

Україна й Кубань це землі де тепер населення тисячами вмирає з голоду.

Оба кореспонденти вже не раз відвідували Україну попередніми роками і радянська влада не ставила їм тоді жадних перерон.

*(УКБЮРО Лондон)
Січ. 1933. 30 вересня. Ч. 34. С. 1.*

№ 29

АНГЛІЙСЬКА ПРЕСА ПРО ГОЛОД НА УКРАЇНІ

Англійська преса подає дуже обширні вісти про голод в який лютує на Україні та Кубані а який радянська влада старається перед світом заховати.

Статті подавали «Дейлі Телеграф», «Таймс», «Морнінг Пост» і другі.

«ВЕСТЕРН МЕЙЛ» (Кардіф, Валія) подає в числі з дня 30 серпня довшу статтю під заголовком «Голод в Росії». Стаття відноситься головню до України й Підкавказзя. В ній згадується також апель віденського Архиепископа, Кардинала Інніцера та лист українських Єпископів з Митрополитом на чолі, в якому протестується перед цілим цивілізованим світом проти виголоджування й переслідування населення українських земель, якого допускається радянська влада.

В згаданій статі наводиться також звіт про голод на Україні, який подає др. Амменде, генеральний секретар союзу меншостей.

«Гардіян», найповажніший денник англійської Церкви подає в числі з дня 25 серпня новинку про заклик який видали українські католицькі Єпископи до цілого світа, в якому вживається до протесту проти переслідувань радянською владою, яка Велику Україну, колись багатий край, довела доголоду й руїни. Далі цитує уривки з листа Єпископів.

«Католік Таймс», найбільший католицький денник Англії, подає на першій сторінці (видання дня 25 серпня) велику статтю про положення на радянській Україні, написану на підставі заклику-протесту українських католицьких Єпископів.

«Рідко коли, — пишеться в статті, — відзивається церковна єрархія такими важкими словами й такою ясною мовою, як це зробили Єпископи галицької провінції в своєму спільному листі в справі страшного положення робітників та селян радян. України, які вмирають з голоду. Україна в передсмертних судорогах, кажуть вони і звертаються до своїх католицьких братів, щоб ті піднесли могутній протест проти переслідування малих, убогих, слабих і невинних».

«Цього тижня — говориться далі, — подали ми були новини дуже великого значіння Чужим кореспондентам заборонено видавати дозвіл на відвідини України й Підкавказзя, а таємне поєднання Сталіна

з Троцьким, здається, дає причину предвиджування нових репресій над голодним та доведеним до крайности селянством цих земель. Ходить поголоска, що Троцький має перебрати провід над Червоною Армією. Ті що пригадують собі його злочинні виступи у звязку з «кровоавим танком» в Києві, підчас горожанської війни, коли то по здобутті міста три дні продовжалася масакра населення, будуть тремтіти за долю вимираючого з голоду населення України, яке готове попасти в його руки». Ця частина статті подана в підчеркненню. Дальше слідує дослівний перевід листа Єпископів та згадка про заклик і піддержку українських Єпископів Еміненцією, Кардиналом Інніцером.

МАНЧЕСТЕР ГАРДІАН, з дня 2-го вересня помістив матеріяли подані Українським Бюром в Лондоні, під заголовком «Голод на Україні».

(УКБЮРО ЛОНДОН)

Січ. 1933. 30 вересня. Ч. 34. С. 4.

№30 СПРАВА ДОПОМОГИ ГОЛОДУЮЧИМ НА УКРАЇНІ

Від кількох днів перебувають в Лондоні українські парламентаристи з Румунії, п. сенатор др. Володимир Заглозецький і п. посол Юрій Сербинюк. В порозумін-

ню з Комітетами Рятунку України інформують вони англійські круги про дійсний стан річей на Україні та про хід допомогової акції, яку ведеться по всіх землях де тільки живуть Українці (поза межами Радянщини).

За посередництвом Українського Бюра в Лондоні зустріли згадані представники визначних парламентаристів всіх партій як також представників найбільших англійських гуманітарних установ. Англійські чинники и поставилися з великою прихильністю до допомогової акції українців, а маючи вже досвід зі своєї праці на Радянщині підчас голоду в роках 1921–1922, готові допомогти їй у всему. Бажають тільки щоб акція мала чисте гуманітарний характер.

Поставлено основи до засновання спільного комітету важніших гуманітарних інституцій, який мавби випрацювати програму допомогової акції в Лондоні та перевести її в життя.

Побут українських парламентаристів з Румунії в Лондоні причинився в дуже великій мірі до поширення і спопуляризованя допомогової акції в Англії. По закінченню нарад виїдуть парламентаристи ще цього тижня домів, відвідуючи по дорозі українські допомогові комітети в різних краях, щоб зазнайомити їх з теперішнім осягненням.

(УКБЮРО ЛОНДОН)

Січ. 1933. 21 жовтня. Ч. 37. С. 1.

№ 31

ГОЛОД В УКРАЇНІ Й ЛІГА НАЦІЙ

На засіданні ради Ліги Націй обговорювалася справа голоду в Україні. Справу реферував голова ради Мовінкель, що, на підставі численних документів, змалював картину голоду в Україні. Присутні члени ради були дуже схвильовані тим страхіттям в Україні.

Вирішено справу передати Міжнародньому Червоному Хресту, а також доручено Мовінкелю в приватний спосіб скомунікуватися з большевицькими правителями, чи не моглиб вони дозволити міжнародній анкетній комісії приїхати в Україну з метою помочи населенню.

Січ. 1933. 21 жовтня. Ч. 37. С. 1.

№ 32

«НАЦІЯ ПРО ЯКУ НІХТО НЕ ЗНАЄ»

В лондонському тижневику «Енсерс» («Відповідді») появилася кілька дуже інтересних статей про Україну й Українців. Пише їх сам редактор цього тижневіка, по вернувши недавно з подорожі по Східній Європі. Щоб запізнати український загальний зміст

статтей, подаємо уривки з числа за тиждень, що кінчитися дня 7-го ц. м.:

«Нація про яку ніхто не знає» — Даремне будете шукати на мапі за українською державою — починає автор. «Коли запитаєте перших шість людей, що їх стрінете на вулиці, де живуть Українці, то закладаюся один до десяти, що жаден з них не відповість вам. Бо Українці це нація, про яку ніхто не знає.

«А прецінь, сорок мільйонів цієї здорової селянської раси живе тепер в Європі. Є їх стільки як Англійців та Валійців разом. Числом перевишають вони Поляків, або Румунів, Болгар, або Малярів. Побіч Москалів вони є найбільшою нацією на сході Європи. А поми-мо цього, їх не має на мапі. Як пояснит таку загадку?»

Далі слідує короткий начерк української історії, в якому автор порівнює Українців до Бритійців. «Через їх витривалість і впертість називають їх (Українців) «Бритійцями сходу».

«... українську землю поділено поміж Радянщину, Польщу, Румунію і Чехословакію».

«Офіційно, в урядах справ закордонних, вчислюється Українців поміж другими, „меншостями“ себто народами, які живуть під чужим правлінням, а не під своїм власним.

«Тимчасом, в дійсності, становлять вони цілу націю, ні що живе в неволі. Нація, яка наприкінці боротьби, що тревала століття, таксамо як і на початку її, не далася зломити ні переслідуваннями, ні гнетом,

але жадає належного права самим рядити сорока мільйонами людей, що мають спільну мову та є спільного походження»,

Дальше звертає автор увагу на велику національну свідомість Українців, любов до своєї поневоленої батьківщини. Торкаючи справ Українців під Польщею, автор згадує високорозвинений кооперативний рух, який натрапляє на всякі перешкоди, згадує і важке положення українського селянства, де часто одна родина не бачить більше готівки протягом року, чим рівновартість одного фунта стерлінгів...

(УКБЮРО ЛОНДОН)

Січ. 1933. 21 жовтня. Ч. 37. С. 1

№ 33

ЗАГРОЗА ЩЕ БІЛЬШОГО ГОЛОДУ В УКРАЇНІ

Кореспондент англійської газети в Торонті — «Торонто-Дилер» — П. Пасен повідомляє з Києва, що на Україну насувається новий голод, бо большевицька влада насильно відбирає від селян від 75 до 95 відсотків зібраного хліба.

Після думки П. Пасена, на весні і влітку 1934 року, в Україні буде такий же голод, що шалів в цім

році. Вже тепер багато селян доїдають рештки залишеного їм хліба.

Багато українських комуністів, що знають про таке жахливе становище селян, невдоволені економічною політикою Сталіна в Україні, але вони безсилі боротися зі Сталіном.

З причин, що українські комуністи відмовлялися насильно забирати хліб у селян, то на так зв. хлібозаготовку (збирання хліба), — в Україну були надіслані комуністи із інших совітських рес публік.

В зв'язку з цим, із комуністичної партії викинули кількадесят тисяч українських комуністів.

Січ. 1933. 2 грудня. Ч. 42. С. 2.

№ 34

УКРАЇНЦІ МІСТА ШИКАГО!

На нас прийшла черга підняти свій голос протесту проти плянового й систематичного виголодження України червоною Москвою!

На нас прийшла черга заявити перед трьома й пів мільонами мешканців нашого міста, перед сто двацять мільонами Американців, перед нашим президентом і цілим світом, що ми протестуємо проти гуртового вимордовування наших батьків, матерей, братів і сестер здичілою владою червоних деспотів!

На нас прийшла черга заявити свою солідарність із Нашими братами й сестрами тут на еміграції, що вже протестували проти кровопійців неповинних жертв там над Дніпром–Славутою.

Наш Комітет Допомоги Голодуючій Україні, за згодою делегатів усіх наших національних, релігійних і союзових організацій, товариств і горожанських клубів, насановив НЕДІЛЮ, ДНЯ 17. ГРУДНЯ — ДНЕМ НАШОГО ПРОТЕСТУ.

Цього дня всі ми, як один мусимо вийти на вулиці міста Шикаго й узяти участь у протестаційній демонстрації, в поході, а потім протестаційному вічу.

НЕХАЙ НЕ БРАКУЄ НІКОГО!

Нехай не буде між нами запічкових патріотів, що в день протесту лишаться дома, коло печі.

БЕЗ ОГЛЯДУ НА ПОГОДУ, без огляду на інші перешкоди — всі на улиці міста Шикаго! Цеж проба нашої честі! Це проба нашої національної свідомости! Це проба нашої так частої обіцянки: «душу й тіло ми положим за нашу свободу»!

Отже будьмо приготовані до цієї проби. Покажімо ділі те, про що співаємо в нашому дорогому національному гимні. Бо тільки по ділах наших осудять нас люде!

Неділя 17-ого грудня — важний для нас день. Не спроневірмо його, бо спроневіримо себе перед світом!!

Тому приходьте всі цієї неділі на місце збірки, на город при церкві св. О. Николая при Оклей і Райс улицах ТОЧНО О ГОД. 1-Й ПОПОЛ. Так скоро як лише вложиться похід вимаршуємо ми на Вестерн улицу, Вестерн підемо на Медісон, по Медісон до Лумис, а на Лумис звернемо вліво на Вашингтон бульвар і там підемо до салі при 1340 В. Вашингтон бульвар на протестаційне масове віче.

Говоритимуть 3 українські, а два американські бесідами. Буде теж концертна програма. Виступлять Укр. Хор міста Шикаго під управою м. Бенецького й Козацький Хор управою п. Семена Чуби.

Слухайте української радіо-програми в Шикаго зі станції WGES в суботу, дня 16. грудня о год. від 5–6

веч. для останніх вказівок щодо програми цього походу й віча.

За Комітет пресової пропаганди Комітету Допомоги Голодуючій Україні, в Шикаго:

ПОЛК. О. ШАПОВАЛ

ТАРАС ШПІКУЛА

БОГДАН КАТАМАЙ

ГРИГОРІЙ СЕМОЧКО

Січ. 1933. 16 грудня. Ч. 44. С. 1.

№ 35

«КИДАЄМО ВИЗОВ МОСКВІ»

В проурядовій російській «Молві», яка виходить у Варшаві, читаємо: «Під тим за головком в «Амі де Пель» напечатана стаття Жака Рено. В ній автор опрокидує твердження Ерріота, що в ССРСР нема голоду. «Ми кидаємо Москві визов, кличе Жак Рено. — Ми беремо на себе обов'язок оповістити правду такою, якою вона на підставі фотографій, оповідань, відчитів, показів, взятих не лише з російських часописів, але здобутих в самій країні. Ми предкладаємо утворення комісії, з представників різних націй: Німців, Французів, Англійців, білих Росіян і т. д., які знають російську мову і не потребують перекладчиків. Та комісія нехай поїде

в ті місця в ССРСР, в котрі захоче. Її члени будуть знати, що треба оглянути, кого треба побачити і з ким треба поговорити. Визов кинений. Ми ждемо відповіді з Москви»...

Січ. 1933. 16 грудня. Ч. 44. С. 1

№ 36

ДЕНЬ 24- ГРУДНЯ (неділя)

**1933 — ДЕНЬ МОЛИТВИ І ЗБІРОК
ДЛЯ ГОЛОДУЮЧИХ НА ВЕЛИКІЙ УКРАЇНІ
УКРАЇНСЬКИЙ ГР. КАТОЛИЦЬКИЙ
ЕПИСКОП АМЕРИКАНСЬКИХ
УКРАЇНІНЦІВ, ПРЕОСВЯЩЕНИЙ КИР
КОНСТАНТИН ВИДАВ ТАКИЙ
РОЗПОРЯДОК: З ПРИВОДУ ГОЛОДУ
НА РАДЯНСЬКІЙ УКРАЇНІ.**

З донесень преси звісно Впр. і Всч. Отцям Духовним і всім нашим вірним про страшний допуст Божий, що спав на наших братів і сестер по крові і народности на Великій Україні, у виді страшного голоду, безбожною спричиненого та нелюдською політикою большевиків з Москви. Наслідки безбожної політики большевиків від-

биваються на нашій християнській, українській народі, на наших братях і сестрах по крові і народности, страшними фізичними терпіннями, голоду і передчасною та болючою смертю мільйонів невинних одиниць — старців дітей і дорослих, без розбору. Вважаємо нашим обов'язком, як Пастиря Українців Католиків піднести і Наш голос і, та завізвати Вас, Дорогі Браття і Сестри, в ім'я Бога і Христа Спасителя нашого, до поспішити на ратунок нашим голодуючим та з голоду вмираючим землякам.

Обов'язком християнським є «голодного накормити». Ні коли мабуть цей обов'язок не стояв перед нами в такій в грозі та силі, як стоїть сьогодні, в обличчю факту що мільйони наших братів і сестер на Україні конають голодовою смертю. Ходить тут про ратування мільйонів наших земляків від голодової смерті. Ходить про сповнення християнського обов'язку, діло християнського милосердя.

Заходить саме Пилипівка час посту, та покаюння за гріхи. Милосердні вчинки є одним із засобів християнського покаюння за гріхи. Нехай же цей пісний час збудять у наших серцях милосердя та співчуття. Що вчинимо для голодуючих Христа Спасителя ради, те буде нам почислене за наші прогрішення перед лицем Всевишнього, да Судді нашого.

Руководячись цими думками, взиваю Вас усіх, Браття і Сестри, поспішити з помічю голодуючим на Україні та заряджуємо:

Неділю, день 24 грудня, ц. р. оголошуємо днем милосердя та помочі для голодуючих з на Великій Україні.

В ту неділю, дня 24. грудня, ц. р. Впр. Всч. Отці парохі зволіють відправити особливе богослуження (молень) за голодуючих на Україні та спімнуть їх у своїх молитвах при престолі вчасі служби Божої.

У звязи з тим виголосять Впр. і Всч. Отці парохі відповідну проповідь, у котрій зясують безбожні та нелюдські вчинки большевиків і горячо завізвуть вірних до жертв на поміч голодуючим.

Вкінці переведуть Вп. і Всч. Отці Парохі збірку в церкві чи в який інший спосіб, який на їх думку буде доцільний, а то з призначенням на голодуючих на Україні.

Зібрані датки переслати до Епископської Канцелярії: BISHOP'S CHANCERY OFFICE.

815. N. Franklin St. Philadelphia, PA.,

а Канцелярія вишле їх тою дорогою котра буде найвідповідніша, щоби жертви досягли тих для кого призначені, як найскорше і найпевніше.

Пам'ятаймо на слова Господа нашого Ісуса Христа, що їй все, що вчинимо для страждучих в Його святе Імя, вчинимо для Нього і буде нам почислене у книзі нашого поживота. Христа ради подайте ложку страви та кусень хліба тим, що голодні.

Амінь

Січ. 1933. 16 грудня. Ч. 44. С. 4.

№ 37

БОЛЬШЕВИЦЬКА КОМЕДІЯ

Нові подробиці з поїздки франц. політика Еріо до СССР.

Париж, 9. грудня. Щойно тепер виявляються деякі подробиці з недавнього перебування французького політика Едварда Еріо в СССР.

В бюлетені «Н. III – X» таке надруковано:

Ще перед приїздом Еріо до большевицької Росії, там були змобілізовані всі відділи большевицької жандармерії (О. Г. П. У.) в тих провінціях, до яких мали везти Еріо на розглядини. Наказано було всюди зробити чистку, куди він завітає.

Спеціальн. комітет займався справою, щоби в тих місцевостях привести до ладу зовнішній вигляд людей і будинків. Людям спеціально було видано поперх десять тисяч пар нових чобіт із воєнних складів (ці чоботи були точно зареєстровані, щоб їх можна було потім легко відібрати від статистів). Наказано було скоротити і вичистити школи й шпиталі, які мали показувати цьому французькому гостеві. Нашвидку всюди поставили кухні і навіть на той час, де треба було спорудити електричне освітлення. Найспритнішим жандармам доручено було слідкувати, щоб не вешталися різні бездомні волоцюги.

Мужиків стригли і кожний мусів показати чисту сорочку і добрі чоботи. Хто не мав того або другого — видавали йому з воєнного складу.

Учні рабфаків (т. зв. робітничих університетів) мусіли навчитись відповіді пофранцузьки: «мерсі, ну ну пор то(нс) тре(с) біе (н)» (дякуємо, відчуваємося дуже добре). Комісаріят заграничних справ дав спеціальну інструкцію тим товаришам, що були покликані на гостину підчас прийняття французького дипломата, щоб вони зарані трохи наїлись, аби на самому прийнятті не дуже глтали поставлену страву, а зокрема щоб не лазили руками до тарелі та не гризли кости.

Цю комедію помітив і сам Еріо. Після повороту з большевицького «раю» він мовчав і захорів на шлункову хворобу.

Січ. 1933. 23 грудня. Ч. 45. С. 2.

№ 38 ГОЛОД

Не досить, що московська червона сарана вкрила цілу Україну комячейками, колхозами, совхозами, провокаторами, катями, чекістами...

Не досить Троцьких та Мануїлських, не досить Чубарів та Кагановичів, треба було аж ката Постишева, щоби свого доконати: знищити опір антибольшевицької й антимосковської України, хоч для того треба знищити усе її населення.

СТРАШНА ТА ЛЮТА МАРА ГОЛОДОВОЇ СМЕРТИ ЧОРНОЮ ХМАРОЮ ОБСОТАЛА ОГРАБОВАНУ, ВИС- НАЖЕНУ И ЗНЕСИЛЕНУ БАТЬКІВЩИНУ НАШУ!

Села вимирають до останньої душі! Люди убивають один одного, своїх дітей, щоби припинити безконечні страшні муки; є й такі, що у божевільній розпущі убивають братів, щоби стишити муки голоду... людським мясом.

Убивають, щоб вирвати золоті пльомби з зубів, бо лише за золото, за валюту в можна по большевицьких «торгсінах» дістати шматок чорного хліба.

Зайшло вже так далеко, що сами большевики заборонили в «торгсінах» приймати золото з пльомб. Заборонили як раз тоді, коли французький політичний ґешефтьяр — п. Еріо — обїздив Україну.

П. Еріо голоду не помітив.

В країні мук, розпуки, кривавих сліз та голодової смерти бачив він «рожеві щасливі, дитячі личка», відчув безмежну «любов українського вільного народу до свободолюбивого народу французького»...

Чи може бути щось більш брехливого, огидного, більш паскудного, як оце лицемірство, оцей вульгарний танок ситого політичного ґешефтьяра на незасипа-

них ще могилах мільйонів умерлих з голоду, в обличчі мільйонів, які в невимовних муках доживають останні хвилини свого стражденного життя!

П. Еріо має «здорові», добре оброслі салом нерви...

Поет Хвильовий, що повірив облесливій проповіді большевицького раю на землі, побачивши замість раю, справжнє червоне пекло, не видержав: пустив собі кулю в лоб.

Не видержав навіть большевицький тверезий раціоналіст практик — Скрипник, коли побачив, що «інтернаціональна» червона, Москва — це смерть України: прострілив свою раціоналістичну голову.

П. Еріо ж ні трагедії нашого народу — його християнських мук, ні навіть просто голоду... не помітив!

О, цього пана там большевики годували добре! Він там голоду не зазнав.

А коли демократ-матеріаліст, який так само, як і **большевики знає, що Бога на світі нема, добре** нагодований, то що його обходять муки інших, тих у яких все се забрали, які з голоду гинуть?

Нехай гинуть. Аби на цих трупах приніс франко-московський гешефт добрі відсотки!

В обличчі цієї бруталної, нелюдської жорстокости, коли кривавим московським катом азіятам простягають свої, так на відсотки ласі, руки Європейці, — ми з огидою і погордою пятнуємо цей брак совісти у значних шарах культурних європейських націй.

Але ми віримо, ми знаємо, що ідеалізм ще існує у культурних народів Європи, ми знаємо, що не всі Європейці вже «зеріютилися».

Нашим, гетьманців, обов'язком є шукати шляхів до сердець ідеалістично успосіблених шарів європейських громадянств, кликати їх стати на порятунок нашої загроженої азійськими варварами нації, нашим обов'язком є організувати власними силами, не хоч як вони на еміграції, ба, навіть на наших розшматованих землях, малі й мізерні, матеріальну допомогу нашим вимираючим братам і сестрам в Україні.

Товариство Допомоги Втікачам в Берліні, що працює під проводом Ясновельможної Пані Гетьманової, виділило окрему комісію під головуванням Вельможної Гетьманівни Єлисавети Павловни для організації місцевих — де лиш перебувають гетьманці — комітетів допомоги голодуючим в Україні, до яких повинні за порадою удаватися всі гетьманці в різних країнах. Адреса по котрій в цій справі звертатись: Комітет Допомоги Голодуючим на Україні. Альзенштрассе 17. Берлін — Ваннзее.

Комісія вже зорганізувала місцевий комітет допомоги на Німеччину під головуванням тієїж Вельможної Гетьманівни Єлисавети Павловни.

Комісія переводить наразі через свого уповноваженого в Лондоні організацію аналогічного англо-українського комітету.

До цього «Бюлетеню» долучаємо листівку, яку видав Комітет Допомоги Голоду з тим, щоби зібрані гроші пересилати до Комітету Допомоги Голодуючим на Україні.

Гетьманці повинні організувати продаж цієї листівки з тим, щоби зібрані гроші пересилати до Комітету Допомоги в Берліні. В залежно...

Січ. 1933. 23 грудня. Ч. 45. С. 3.

ЧАСТИНА III

МАТЕРІАЛИ ГАЗЕТИ

«СІЧ» ЗА 1934 РІК

№ 39

НА ПОМІЧ ГОЛОДНИМ БРАТАМ ДЕРВЕНТ, АЛТА.

Масове віче в справі голоду на В. Україні відбулося дня 17. грудня м.р. улаштоване 4-м Кошем К.С.О. в Дервент.

На вічу ухвалено протесні резолюції і зібрано \$15.00 на поміч голодним, котрі то гроші переслано до берлінського Комітету Допомоги Голодуючій Україні, під головуванням Вельм. Єлизавети Павловни Скоропадської.

На вічу промовляли: п. Л. Нахвостач, п. А. Стира, п. М. Гетьман. Просив також дозволу промовляти п. Лазарович, адв. з Едмонтону. Його попрошено на плятформу. Однак п. Лазаровичові не лежала мабуть на серцю доля конаючих з голоду українців, а що інше. Про це вказує факт такий: підчас своєї півторагодинної промови, в котрій говорив про свої пригоди в Га-

личині і дуже мало про голод, почав говорити також і про акт 22. січня 1919. р. і сказав таке: «День 22. січня, пам'ять котрого ми сьогодні святкуємо...»

Хоч цей висказ вказував на бездушність промови шановн. бесідника, однак він мимоволі дав до розуміння цим своїм висловом, що день 22. січня 1919 р., котрим завершилось проти-державне повстання проти Гетьманської Держави, був переломовим днем, від котрого почавши, Україна почала котитися в пропасть, аж доки не дійшла до такого страшного стану, в якому знаходиться сьогодні.

Щож сталося. Треба уважати, щоби не повторилося знов, коли прийде пора зриву.

Вічевик

Січ. 1934. 13 січня. Ч. 2. С. 6.

№ 40

ГОЛОД І РУЇНА В УКРАЇНІ

Жахливі вісти все далі приходять із радянської України в той час, коли вся світова преса тільки повторює бундючні слова московських ступайків про «нерозірвальність зв'язку» України з червоною Москвою та нахабні запевнення Сталіна, що силою погрожує ударемнити всякі спроби відорвати Україну від СРСР.

Отже недавно, бо ще 17 грудня вертався зі Сх. України один бувш. австрійський емігрант, що в розмові з дописувачем «Діла» потвердив жахливі вістки про все ще триваючий голод і нужду над Дніпром. «На весні був великий голод» — оповідав цей емігрант. «Люди пухли з голоду та мерли сотнями. Після жнив голод припинися, та з весною може знову вернутися. Сколективізованих селян гонять до праці днем і ніччю, а їсти нема що. Вільні господаарства донизує влада податками. Від дійної корови платиться річно 900 літрів молока податку. Держава купує від хлібороба корець пшениці за 50 карбованців, але продає по 200. Худоби й овець по селах майже нема, бо все зіли підчас голоду. Скрізь страшне злодійство та бандидизм. Грабежі й загальна руїна. Нарід живе надією на війну та чекає і з дня на день».

Січ. 1934. 3 лютого. Ч. 5. С. 1.

№ 41

ХТО ПОМАГАЄ БОЛЬШЕВИЦЬКІЙ РОСІЇ

Американські часописи повідомляють, що американські банкіри змовляються, щоб дати большевії позичку. Ця позичка (кредит) на початку має бути в розмірі 200 мілонів доларів.

Капіталісти побраталися з комуністами до часу, коли опиняться під «стенкою».

Інтернаціональна худоба, незалежно від того якої вона масти, все суне до одної кошари.

Січ. 1934. 3 лютого. Ч. 5. С. 1.

№ 42

ШИКАГОВСЬКИЙ КОМІТЕТ ДОПОМОГИ ГОЛОДУЮЧІЙ УКРАЇНІ ВИКІНЧИВ ПРАЦЮ

Шикагівський Комітет Допомоги Голодуючій Україні, під головуванням п. Д-ра О. Тарнавського, вже викінчив усю свою працю і з днем 13-ого лютого ц. р. розв'язаний на зборах делегатів укр. Товариств, що брали участь у праці цього Комітету. На цих зборах усі Комісії здали свої звіти, котрі прийнято. Матеріали про працю цього Комітету рішено вислати до Музею Визвольної Боротьби у Празі. Усі гроші, зібрані на поміч Голодуючим на Вел. Україні, рішено вислати до Берлінського Комітету Допомоги Гол. Україні під головуванням Вельм. Панни Гетьманівни Єлисавети Скоропадської.

Важніші шкоди, понесені нашими людьми підчас бандитського нападу на нашу проти-голодову демонстрацію зі сторони міжнародньої комуністичної шайки, Комітет Допомоги Голод. Укр. Повиплачував.

Повний фінансовий звіт цього Комітету буде поданий до всієї української національної преси.

Січ. 1934. 17 лютого. Ч. 7. С. 1.

№ 43

ПО ТОЙ БІК ЧЕРВОНОЇ ГРЕБЛІ. ЯК ЖИВУТЬ НАШІ БРАТИ ЗА КИТАЙСЬКИМ МУРОМ.

Подав Степан Ф. (Прага).

Цими днями ми мали розмову з одним нашим старим приятелем, колишнім інженіром одної великої державної установи б. російської імперії, що 13 років тому втік від Большевиків із Росії й тепер, у характері представника великої європейської фірми, відбув подорож по Радянщині Інженір Н.³ переїздом із СССР зупинився на кілька днів у Празі й в цьому часі и мали з ним побачення.

³ Справжнім іменем, із зрозумілих причин, ми його не називасмо.

КИЇВ.

— Скажіть, пане інженір, ви переїздили через Україну?

— Так. Я був кілька днів у Харкові й також кілька днів у вашому, такому милому колись, але такому неподібному тепер на себе, Києві.

— Розкажіть нам, що тепер уявляє з себе Київ? — запитали ми.

— Київ? — піднісши вгору брови, почав мій розмовець. — Я не Українець, але завжди з захопленням згадував це мило, таке якесь близьке й приємне мені місто, яке свого часу пригріло мене й з яким я зв'язаний багатьма споминами. Цей чудовий зелений Київ над Дніпром, з чистенькими, пригадуєте собі, трамкаями, з веселим пульсом життя, з масами співу, який чувся і на Дніпрі, і по скверах, і з відчинених вікон домів, і з дверей численних ресторанів, з чудово заможними перед війною вулицями, з усім тим ароматом гостинності, який тільки можна відчутися у ваших українських містах. З того колишнього, панове, Києва тепер, на жаль, сліду нема.

— Сучасний Київ, панове мої, це, так би сказати, Київ, що пережив страшну довготривалу невилічиму хворобу. Будинки обшарпані, бруки повибивані, на хідниках можна йдучи, зломити собі ногу. Багато домів, знищених під час Визвольної боротьби на Україні, так і лишилося в руїнах, без вікон і дверей. Я не знаю, чому їх не реставрують або не звільняють від них парцель.

Маси дерев на вулицях, тих дерев, які були окрасою міста — зрубані. Деякі сади, як напр. Кадецький Гай за політехнікою або чимало сквериків у центрі міста — не існують зовсім. Дуже потерпіли колишній Царський Сад над Дніпром і Миколаївський сквер напроти університету. Трамваї брудні, з вибитими шибамися у вікнах, подряпані, давно не бачили фарби. Взагалі ціле місто забруднене, занечищене. Скрізь купи сміття, покиди й бруду. На вулицях сморід і неохайність. Був я на Володимировій горі. Пригадуєте собі, який це чарівний куточок був перед війною? Тепер там — «мерзость запустенія», як кажуть Росіяни.

— А що з пам'ятником Володимирові?... А як Дніпро?... — нагло посипалися з нашого боку запитання.

Наш розмовець легко всміхнувся.

— Пам'ятник Володимирові святому стоїть, уявіть собі, на місці. Бачив я з гори й пам'ятник Хрещення Руси на березі Дніпра. Може він називається інакше тепер — не знаю. Але стоїть. Стоїть на місці, коли вже про пам'ятники згадали, й чудовий монумент Богданові Хмельницькому на Софійській площі. Були подані недавно вістки в газетах, що большевики його знесли. Це неправда. Зате ніодного з інших київських пам'ятників я небачив: ні Бобринському на Безаківській вул., ні Столипинові, ні Миколі I-му напроти університету, ні Олександрові II. на Олександрівській вул. Вулиці між іншим, називаються всі в Києві по старому, за винятком деяких назв, які вже встигли втертися. Ка-

жуть, що нема пам'ятника й Мазепі коло арсеналу⁴. Я там не був. А що до Дніпра, то Дніпро як Дніпро. Обмілів тільки трохи.

— Ви згадали за Софійську площу. Може й у церкві св. Софії були? — запитав хтось із нас.

— Був, — відповів. — Навіть був на богослуженні. Народу було досить, але все більше із старих, для яких одною втіхою лишилася релігія. Але як сказали мені, це було останнім чи одним із останніх богослужень, бо влада забирає її з відкритих церков від української автокефальної церкви для своїх цілей — для якогось музею, чи що. Решта церков давно закрита. Зате Андріївський собор в кінці Володимирської вул., хай це не здивує вас ремонтувався (направлявся) при мені. Очевидно, на домагання якогось т-ва охорони старовини, як архітектурний пам'ятник.

Життя кол. столиці.

— А як населення? — запитав один із нас.

— Населення? Перше, що вразило мене — це те, що в Києві ніде, ні в установах, ні на вулиці я не почув ні одного українського слова. Після всього того, що відбулося на В. Україні в останніх літах, після революції, української держави, переводженої більшовиками «українізації» і т. п. — я був приготований опинитися в чисто українському місті. І цього власне я ніде не

⁴ Наш приятель мав на увазі пам'ятник Кочубеєві й Іскрі (не Мазепі!), який був зруйнований ще на початку революції

бачив, хоч спеціально прислухувався до розмов на кожному кроці. Скрізь — мова російська. Навіть не стримався я, щоб не поспитати про це візника, який віз мене. «Боятися! — сказав мені візник. — Боятися, щоб не підслухав який агент ГПУ!» Цього пояснення було мені досить до зрозуміння всього. До речі, про візників. Їх є ще трохи в Києві, але що зам вигляд їх! «Дорожки» (фаєтони) — обшарпані, самі (як і в вся публіка навколо) в лахміттях, а коні — ледви на ногах тримаються. «А чому вівсом трохи коня свого не підгодуєте?» — запитав я з єхидним підходом у візника. — «Вівсом? — здивовано перепитав мене візник і показав батогом на шкапу. — Та вона вже чотири роки вівса не бачила! Соломою та кострицею годуємо!»

— А як-же авта? Чи є вони там? — запитали ми з такою цікавістю, немов питали про Тибет, чи іншу екзотичну країну.

— Авта є. Навіть чимало. Їздить автами большевицьке дворянство, шляхта — пояснив інженір Н. — «Атвественне работнікі», комісари різні, большевицькі вельможі, ну — і чужоземці. Все це большевицьке начальство на Україні — кинулося мені в очі — самі євреї. Жида-ж не треба познавати: На сто чоловік одного Жида дайте — й зараз ви вгадаєте його! От же все майже начальство на Україні самі євреї (в Росії вже менше їх). Чудово одягнені (порівнюючи, звичайно), їздять панамі в автах разом із своїми, також добре одягненими дамами семітського вигляду. А що в уста-

новах і різних інституціях на все число службовиків припадає 80 відсотків Жидів — те гарантую вам словом честі! Яке їх відношення до Славян — не знаю, але що вони ненавидять Українців і спеціально мстяться на них (а євреї мстивий народ!) — про те мені говорив один мій колишній приятель, що втік від них з Харкова аж до Москви.

— Совітське дворянство добре одягнене, сказали ви. А решта? — Запитали ми.

— А решта ходить так, як кляса паріїв в Індії. В якихось лахміттях, як наші прощаки-обідранці. Мови про те, щоб купити собі якусь одежину чи білля, там нема. І нема за що й нема де. Всі ходять у старому, передреволюційному, цим передреволюційним і гандлюють. На що краще: я ходив у цьому, що бачите на мені й звертав на себе скрізь загальну увагу. У нас тут у свято чорноробочий ліпше одягнений, як я, у нас десятки вулиць перейди й ніхто на тебе уваги не зверне, а там аж неприємно ходити було: всі озиралися й провозжали тебе заздрісними очима й шепотами: «Пасматрі, іностронець!» Доходило до того, що примушений був сідати на візника й їхати до готелю, щоб позбутися зацікавлення вулиці. Одна тільки армія там, порівнюючи, добре одягнена, але й то тільки армія в чинній службі. Вийшов із служби — й усі твої гаразди нагло скінчилися. Як одягаються питаєте ви? Та одягаються так, що хотів був я у тому самому Києві піти ввечері до опери. Розважитися трохи музикою. «А Боже хоронь вас! — відра-

дили приятелі — І одіж з вас знімуть, як будете вертати до дому вночі, й самого вбити можуть. Де-ж можна — в такому вбранні!»

Наш розмовець пригадав собі щось і легко всміхнувся.

— Через це убрання, що бачите на мені, пережив я почуття великого страху. Було це в Харкові. Іду з одним старим знайомим — говоримо по німецьки. Чую збоку: «Вот би етаву немчуру укокошіть! Сматрі, брат, што за пальтончик на йому! І пальтончик би стягнуть с ево і самаво слопать (зісти!)». Моментально закликав візника й поїхав, озираючись.

— А таких страхів у мене не один. Стою на розі двох вулиць і говорю з совітським горожанином. Сягнув до кишені по годинник — мав бути на час в одному місці, а мій співбесідник мене за руку: «Що ви! Хотите, позбутися свого годинника? Та у вас в одну мить вирвуть із рук!» І дійсно, навколо вже крутилося кілька «спинджаків» підозрілого вигляду. Виявилось потім, що в Совітах ні в кого годинників нема. Годинник — це велика розкіш, на яку не можуть собі дозволити такі, наприклад чиновники, як начальники стацій, контролери й т. п.

Голод.

— Скажіть, що з голодом чути? Запитали ми.

— Про голод на селах сказати точно нічого не можу: на селі я не був. Хотів був поїхати до одного містечка коло Харкова — приятелі не пустили: «Боронь

Боже — небезпечно!» Бачив села з вікна вагону вдень переїздом із Харкова до Києва: облуплені, багато хат без вікон, з обідраними солом'яними покрівлями. Бачив на власні очі цілий ряд таких сел. Нишком розповідали мені, що є зовсім вимерлі села. Але поїхати туди не було потреби в мене, та й чи дозволилиб!.. Що діється по селах — можна було легко догадатися мені з такого епізоду: Іду вулицею Києва з одним також чужоземцем. Говоримо по німецьки. Чую; говорять коло нас: «Вештаються ці німчури по Києву; оглядають! Що вони тут побачити можуть? Хай от на села поїдуть, подивляться, як люди з голоду пухнуть, умирають, мов ті пси, на вулицях!» Sapienti sat! Але не треба їхати нікуди з міста, щоб відчути, що марево голоду обхопило навколо край.

Інженір Н. підвівся, підійшов до своєї дорожньої валізи, й вийняв щось звідти.

— Ось вам подивіться! — сказав він, виймаючи щось із газетного паперу. — Це хліб, який продається по карточках у Києві й Харкові, а це хліб, який їдять селяни. До Європи везу його на показ.

І він передав до рук нам якийсь шматок засохлого печива, що нагадував вівсяний (чи якийсь там) хліб найбільшого Гуцула на верховинах нашого Прикарпаття чи на Поліссі — це був люксовий буржуазний хліб, що продається публічно в столицях України — Києві й Харкові. Другий шматок нагадував засохлий коров'ячий, чорно-зеленого кольору, кизяк. Це був

хліб українського селянина. З чого він спечений — скажуть дослідники в Європі: кора, чи репей, чи макуха, чи святий Бог його знає!

Холодний дріж перебіг у нас поза шкірою. Це хліб із колишнього шпихліра Європи. Щастя робітника, яке було обіцяне більшовиками працюючим масам України, лежало на нашій долоні. Сум огорнув нас.

— Це хліб, — сказав наш розмовець, загортаючи музеальні кусні в газетний папір і ховаючи їх до валізи. — А іншого, крім хліба, нічого не знайдете по містах Вел. України: ні сала, (пригадуєте те колишнє українське сало), ні масла, ні яєць, ні цукру — ну, нічогісенько. Чужоземець може знайти це все для себе в спеціальних крамницях для іноземців за закордонну валюту. А радянський горожанин...

Настрої радянського громадянина.

— Бідний цей радянський громадянин! Від нього, від цього громадянина, навіть завішують вікна готелів, де подають їдження чужоземцям! Щоб не кортіло! І цей громадянин перестав бути людиною з природним усміхом на обличчі, з природним стремліннями до чогось (крім потягу до їдження); з цікавістю до людських досягнень, поступу, культури. Це — ходяче зневіря, байдуже й знеохочене до всього, навіть до трупів тих нещасних, що вмерли на вулицях і чекають, щоб фургон приїхав по них і вивіз, як сміття, кудись поза місто. Він нічого не боїться, його нічим уже не застрашиш.

Одно бажання в нього — хліба! й чим скорше звалити з своїх плечей ненависне ярмо. Після тої подорожі я зрозумів чому Совіти так дуже бояться війни. Загальна мобілізація. Призив запасних поклав би їм рішучий кінець. Терором все насичене в большевиків. але терор є все обосічний меч. Такі мої вражіння, панове.

Інженір Н. закінчив цими словами, але нагло пригадав собі:

— Ага, забув ще одно сказати вам. Коли я їхав у вагоні, я чув, як один якийсь стромич, чи може навіть орловець, голосно говорив коло мене: «В этой праклятой Украине с голоду умереть можна. Нічево тут нет. Не то, што в нас: і сахар, і муку, і все можна достать. Дорого правда, но достанеш!»

Багато ще цікавих річей оповідав нам наш милий гість, але ми вже майже не слухали, поглиблені в якийсь сум: про те, що київський університет (тепер ВІНО), так само як і колись, пофарбований на червоно, про напади бандитів на вулицях міст, як про звичайне явище, і т. д. і т. п.

Увагу звернуло тільки оповідання про радянські, залізничі. Клясових вагонів нема, натомість вагони з т. зв. твердими сидженнями (для бідноти), де панує бруд, нечисть, неохайність, і вагони з м'якими сидженнями — для радянської аристократії й чужоземців. Там чисто, «сволочі» туди не пускають. Паротяги й вагони останньої якості. З колишніх «царських» до-

ріг нема й сліду. Шпали й рейки розхитані до того, що страшно їздити. Поїзди все спізнюються.

Це одно. А друге — страшна безмежна заздрість на обличчях у людей того боку, з якою вони дивляться на чужоземців, що покидають їх край.

Січ. 1934. 17 лютого. Ч. 7. С. 3–4.

№ 44

КОНТР-РЕВОЛЮЦІЙНІ СЛОВНИКИ В УКРАЇНІ

Большевицька «українізація» України досягнула найвищого степеня. Московські комісари вже викрили контр-революційні словники в Україні і заходилися нищити їх.

Всеукр. Академія Наук в Києві видала словники, що їх большевики називають контр-революційними, бо вони нібито відривають наукову термінологію від... трудячих мас. Напр. в академічному словнику є слово: **рівновартник**, а трудові маси вимагають: **еквівалент**, в словнику: **первень, бігун, відрізок, зерно, підсоння, рівник** мапа. Це большевики вважають контр-революційними словами, бо, мовляв, трудові маси уживають самі і вимагають від українців уживати замість

них такі пролетарські слова: **елемент, полюс, сегмент, нуль, клімат, екватор, карта.**

Комуністично-інтернаціональній банді не подобається, що Українці творять свою наукову термінологію!

Січ. 1934. 17 лютого. Ч. 7. С. 1.

№ 45

ВАСИЛЬ ФРАНКО.

ШО Я БАЧИВ І ПЕРЕЖИВ НА РАДЯНСЬКІЙ УКРАЇНІ

1. Чого я їздив на Радянську Україну.

Перед моїм виїздом в Рад. Союз жив я в Дрогобичі як робітник, не маючи сталої праці. Не мав я ніяких засобів до життя, тож приходилося мені по більшій частині сидіти на безробіттю в голоді і холоді. Тоді, в такі прикрі часи, звертав я увагу на схід, на Рад. Україну. Був я членом партії Сель-Роб Єдності, читав я партійну газету, а часом нелегальні комуністичні книжки, де описують про рівність і братерство народу на Україні, де «земля селянам, а фабрика робітникам», де нема безробіття... І щож я міг тоді подумати злого щодо радянської влади, переживаючи злидні безробіття. Нераз я застановлявся над тим, як той народ живе і як відно-

ситься до такої великої зміни, яку завели більшовики, щоб колективно працювати по 8 годин на полі. В 1928 році я виповнив анкету в радянській консуляті у Львові. Дозвіл дістав я аж 1931. року, що можу виїхати, але за свої власні гроші.

Продав я все, що мав: хатину, кусок землі, бо подорож вимагала досить грошей і в скромненькім стані з дружиною та двома дітьми виїхав я за Збруч до Києва.

2. Київ.

В Києві я зголосив свій приїзд в Міській Раді і наразі нас відіслали ночувати в Сельбуд («Селянський будинок» для нічлігу. Для агітації прибили на ньому большевики ще 1920 р. портрет Тараса Шевченка.), де заряд тогож будинку з великими труднощами нас прийняв на нічніг та ще мусів два рази ходити в Міську Раду і заявляти, що заряд Сельбуду не хоче нас прийняти, аж мусів секретар Міської Ради вжити брутальних слів і тоді нас прийнято. В Сельбуді можна ночувати посторонним людям, які приїздять в урядових справах тільки за урядовими документами. Рано в 8. год. всі приїзжі гості Сельбуд опускають до 8 год. вечора.

Через два дні нашого побуту в Києві ми пильно придивлялися до того нового устрою людського життя. **Ми стали розчаровані, бо не так там народ український живе, як комуністи говорять, та ще як пишуть їх книжки і газети.** Чули ми і бачили нужденне і жахливе життя горожан м. Києва. Але бачили ми і таких

людей, які дуже гарно живуть, та на жаль до тих належать переважно Жиди. А до тих нещасних нуждарів — робітники і селяни, взагалі хрещений український народ. Бачили ми в Києві багато церков, які були вжиті на інші цілі, на музеї, кіна тощо. Святощі церковні знищено, а з дорогих фелонів пошили шапки, подібні до жидівських маймурків і їх носять літом.

При бульварі Шевченка булла колись дуже гарна золотOVERXа церква. Тепер там помістили музей. Можна його звидіти за платним вступом. Розпоряджується там комсомол (Союз Комуністичної Молоді), який складається переважно з жидів і давньої міської босячності. Та інтересентів звиджувати музеї ми бачили дуже мало, бо совість людська не дозволяє на те дивитися, де ще недавно народ уважав це місце святим. Переходячий мимо народ тяжко зітхне й іде далі. Багато церков зівсім зруйновано, а є ще і багато церков, котрі стоять ціло, тільки позамикані і ніхто в них богослуження не править. А найславніша і найбагатша церква Печерська Лавра також знищена стоїть на розтвір та богомольців ми тут бачили багато, які приїхали з далеких сторін України оглянути те святе місце, а що колись сяло золотом, а нині голі стіни.

Православних священиків бачив я тут, як сиділи під мурами церкви і просили милостині нарівні зі всякими каліками і прощаками і їм люде давали милостиню. Є ще і такі церкви, що в них не заборонено відправляти Служби Божої, а священики удержуються лише з

милостині добрих людей. За ті церкви, де ще правиться богослуження, мусять люди згори заплатити великі роші. А коли не заплатять, церкву зачиняють. І такі ті люди, котрі ще вірують в Бога, складають на церкву гроші, щоб її не зруйнували за невиплачені податки.

Місто досить чисте, але з другого боку дуже занечищене паничами, босяками, а найбільше валяється всюди гола й голодна дівтора. Це сироти по різних погибших повстанцях, котрі згинули в братній різні, або опинилися на Соловках та на Сибірі. Їхні діти пішли в міста і там пускаються на всякий злочин. Коли ми втомлені ходою сідали на лавці спочивати та на лихо нас проходжі люди по одежі пізнавали, що в ми якісь чужі люди десь зпоза меж Радянщини, приставали коло нас і починались балачки між нами. А коли подідалися, що ми з Галичини, дуже дивувалися, чого ми туди приїхали. Та я боронив себе тим, що в нас безробіття велике, але вони мені відповідали: Подякуйте ви, нашій ком. владі, бо вона теж причинилася до світової кризи і до того безробіття в не вас. Говорили мені, що в **Рад. Союзі є більше безробітних чим у якійнебудь капіталістичній країні**. Тільки світ про них не знає, бо в Рад. Союзі їх ніхто не реєструє. Та ще казали мені таке, що робітник у Рад. Союзі гірше бідує, чим безробітні інших держав.

Дуже їх цікавило те, коли я їм розказував, що в нас існує приватність майна, що в нас осталося після вій-

ни все по давньому, що в нас ні хто не скасував віри, ані не знищив церкви, а навпаки ще будують.

Цілий Київ був дуже оживлений, рух був дуже великий. Довгі черги майже по всіх трамваєвих перестанках. Подібні черги стояли під мурами кооператив за получкою хліба і всяким харчовим продуктом, якого дуже в малій кількості діставали на картки. **Лише горілку можна було без черги купити**, з чого п'яниці і босяки дуже вдоволені, та більше вдоволення ми тут у нікого не бачили і тільки чули і бачили велике невдоволення, нарікання, проклони, сварки і т. інше. Босяки тут крадуть все зовсім явно в білий день, і влада їх не карає і не переслідує. Так що дуже часто і густо було чути крик і плач обкраденої публіки, а міліція на те все не звертає ніякої уваги.

3. У Березанський Радгосп!

По двох днях мого побуту в Києві дістав я документ приділу нас в Березанський Радгосп і ми виїхали з Києва в призначене нам місце побуту. По стаціях і в по-тягах не до описання страшне переповнення народу, переважно селян, які з цілими своїми родинами і всім майном у клунках (бо на Україні не має ніхто більше власного майна, як те, що в мішочку і кілька дрібних дітей) їхали кудись далеко за межі України на схід шукати куска хліба. Через те **по стаціях треба було по 3 дні перестояти в черзі за білетом**. Тут ми побачили жахливі картини, які діялися при станційних касах.

Два санітарі носили зомлілих з голоду і довгого тиснення і стояння в черзі по кілька днів без перерви при касах. В Києві на двірці є багато носильщиків, які є в порозумінню з дирекцією двірця і Г. П. У., котрі беруть від пасажирів по 5 і 10 руб. за те, що без череди беруть білети. Отже в кого є заможно грошей, той дає, щоб не довго в тій черзі стояти.

І так я з величезними труднощами вибрався з Києва і поїхав 80 верстов за Дніпро у вказаний радгосп, котрий був побудований ще в 1929 р. Радгосп цей мав у посіданню 11 тисяч гектарів землі, забраної з окружних сіл від селян, котрих «розкуркулили» і позасилали на Соловки. В радгоспі застав я 800 коров, 300 коней, 280 волів, 3000 свиней. Всю ту худобу, казали мені, забрали колись у куркулів. **Та в зимі половина худоби виздыхала, бо не було їй чим кормити та** не було коло неї дбайливого догляду. В радгоспі застав я працюючих 1200 душ самих селян. Платня їхня виносила по 1^{1/2} руб. в день, кваліфікованим робітникам платили від 2 до 4 руб. денно. Харчувалися всі в спільній столовці, і тут без черги не обійшлось. Треба було 3 рази денно простояти в черзі і стратити багато часу і здоров'я. Нічого я тут не бачив і не чув, лише нарікання, проклони і невдоволення для влади. В радгоспі існує Роб. Ком., котрий мають вибирати робітники, який мавби заступати робітників в усяких справах. Вибір такого комітету відбувається в такий спосіб: Скликають загальні збори, вибирають президію з самих партійників і ком-

сомольців, оголошують порядок зборів, а секретар оголошує кандидатів, які малиб увійти в Роб. Ком., а які вже призначені Рай. Парт. Комом. Хто за тими кандидатами: руки вверх. І зібрані робітники підносять руки вверх, а хто проти: нема нікого. Тоді секретар ячейки відчитує резолюцію про завдання нововибраного, одноголосно Робітничого Комітету. Дуже мене здивували такі «вибори», бо як можна вибирати такого чоловіка, котрого зовсім не знається. Я довідався, що робітники підіймають руки поневолі, хоч проти є майже всі робітники. Але руки ніхто не сміє піднести проти, бо бояться, щоб їх за те не судили за бунтівництво і за «підрив робітників».

Життя в радгоспі одноманітне: 5 днів робучих, а 6-тий відпочинковий. І то не всі в один день відпочивають, а так: Приміром, як 6 робітників у відділі, то що дня інший відпочиває, а п'ять робить, так, що ніколи майстерня не перестає робити і всі за тиждень по черзі відпочнуть. **Свят релігійних і неділь не обходять ніяких**, а коли припадають більші свята, як Великдень, Різдво, то тоді йде велика комуністична пропаганда протирелігійна. Але тут, як я бачив, були даремні їх зусилля, бо коли зближалися свята релігійні, то робітники не зважали на ніякі прогрози, втікали як миші в село, бо по селах декуди є ще церкви. Народ по селах святкує по давньому і по селах ще нема примусової праці, в свята, хоч намагаються комсомольці всяким способом подоптати християнську віру, але покищо надар-

мо. Як розказували селяни, нарід був зовсім відступив від Церкви, та коли побачили, що в новій системі життя нема нічого доброго, що старе було краще, бо чоловік мав якусь ціль життя, то зачали масово вертати до Церкви. Бо новий триб життя це так, як колесо, котре крутиться безнастанно, не маючи на чому опертися.

(Дальше буде)

Січ. 1934. 12 травня. №19. С. 1 – 2, 4.

№ 46

ВАСИЛЬ ФРАНКО.

ЩО Я БАЧИВ І ПЕРЕЖИВ НА РАДЯНСЬКІЙ УКРАЇНІ

(Продовження)

4. Різдвяні Свята на радгоспі.

Перед Різдвом 1932 р. скликано збори, де виголошено декілька протирелігійних рефератів і виголосили, хто бажавби вписатися в «партію безбожників». Вписалося кільканацять молодих партійців і комсомольців, а саме для того, щоби підманити селян і робітників. Але селяни помало салю опустили. Резолюцію реголосували так, щоби всі три дні свят «ударно працювати». Кожний робітник мав дати радгоспові подвійну працю. По

друге, зорганізований обоз мав виїхати по селах. Одна часть мала завдання розвалювати селянські хати і забирати дерево на паливо. Ті хати були пусті, бо їх господарі пішли з різних причин у світ за очі, покидаючи рідне гніздо, або на Соловки. Друга часть обозу мала по селах забирати соломку і сіно, бо радгоспівська худоба гинула з голоду. Тим вони мали показати селянам, що вони не бояться Бога..., показати нове комуністичне життя й дати доказ своєї «ударної роботи», з якої «буде користь» на державі, а не з релігії і віри християнської. Та не так сталося, як гадалося, бо в день Святого Вечора по обіді зачали робітники масово хто не куди міг тікати по селах. До вечора осталися тільки такі як я, котрим не було куди йти святкувати, або ті, котрі були з далеких сторін. Так що в день Різдва мало виїхати кількадесят фін на села, а виїхало лише вісім, і ті порожню вернули. Розказували комсомольці, що збіглися селяни, переважно жінки і дручками вигнали їх з села.

Я працював в Механічному Цеху, як стельмах. Осталося нас небогато в цеху «святкувати» при своїх варстатах. На Різдво рано, коли ми працювали, почули ми коляду, що колядували дівчата, ідучи до байраку віддоєння коров. Нам усім стало тяжко, а декотрі й плакали. Пригадалися недавні ще веселі часи, і кинули ми роботу: що буде, те й буде. І розійшлися ми по бараках, щоб хоч цей один день пересвяткувати, тільки комсомольці осталися при роботі. А ті партійці, що на зборах найбільше кричали проти релігії, всі три дні гар-

ненько бавилися і п'янствували. Для робітників харчі підчас свят у спільній столовці були значно гірші, як в інші дні. Чому саме воно так було, не знаю. А після свят кількох робітників укарали грошево, тюрмою і позбавленням праці за самовільне відходження з радгоспу в село святкувати. Але вони були вдоволені тим, що по християнськи святкували.

5. Як розкуркулюють.

Комсомольці то переважно батраки, зовсім невчені і погано виховані зза большевицької свободи. Вони ходять вечерами в школу Лік-Неп-у і по якомусь часі наділяють їх приказчиками тощо. Служать вони ком. партії як «буксирна бригада», їздять по селах виконувати хлібозаготівлю і «розкуркулювати» селян бідаків, котрі ще не здались у колгосп. (Бо селян давно вже порозкуркулювали, ще як заслали колгоспи, тепер взяли до бідняків, бо — як було там сказано, — до кінця п'ятилітки не має бути ніякої приватної власності).

Одного разу довелося мені бачити, як розкуркулюють. Був я саме в день відпочинку в селі, у селянина, який робив в моєму цеху зі мною саме тоді приїхала в село «буксирна бригада» комсомольців зі секретарем парт. ячейки і заїхала на подвір'я якогось бідного селянина. Зайшли в хату, де застали малу нужденну, виголоднілу родину: чоловіка та жінку і п'ятеро дітей. Найстарша дівчина мала може і 12 літ. Секретар ячейки прочитав вирок, що за невиконання хлібозаготівлі сіл.

рада осудила його на розкуркулення і все конфіскують. Зараз кажуть селянинові винестись з сімєю з хати. Комсомольці взялися до експедиції. Принесли з комори все дядьківське добро і зі скрині усе забрали, що тільки бачили, постелили на землі плахту. І так без милосердя обчистили нещасного селянина, що осталося те, що на них було. Та коли забрали останні лахи, можна собі уявити, що діялось в тій хаті з тою родиною нещасного селянина. Але на тім ще не скінчилося, бо комсомолец приніс кусок дерева, розбив піч і комин. Відтак видерли маленькі вікна з рамами (а надворі мороз досягав до 30 степенів), те все забрали, а оставили тільки образи святих на стінах і спокійно поїхали собі даліше. Хати пізніше продавала сільс. рада за безцін для радгоспа на опал. Бачучи таке звірство і таку «свободу і волю» українського нещасного селянина, **серце моє краялось із жалю і збудилася в мені ненависть до такого режиму**, не менша як того селянина. І я також син селянина і знаю добре життя бідного селянства!

Того самого дня вечером я спитав партійців на зібранню про те звірське їх поведення з селянами. То вони мені сказали, що я замало знаю українських хитрих селян.

І так виглядають оборонці і будівники рад. влади. То подаю лише як маленький примір тих відносин, таке саме діється по цілій Україні. Тож і не диво, що українське селянство не дуже собі вподобало комуністичний лад і вертає назад до релігії.

Був я з дружиною в одному селі на відпусті на Спаса. Богослуження правили 3 батюшки на українській мові, а народу так було багато, що селяни того села говорили, що ще ніколи не було стільки народу навіть у передвоєнних часах. Було багато військових і міліціонерів та навіть партійці, котрих я знав особисто. Було вже й таке, як розказували селяни, що перед кількома роками до церкви крім старих людей ніхто не заглянув. А відколи стали насильно селян колективізувати, грабити послідний кусок хліба, відтоді стала велика ненависть селян до комуністичної влади.

6. Життя в колгоспах і радгоспах

В колективах також нема гаразду, бо там селяни відробляють не то панщину, але щось гірше. Бо в колективах селяни працюють від ночі до ночі, а за цілий день праці дістають як заробіток сорок дека збіжжа і то вся їх плата і заробіток, та ще в кого є нетрудоспособні діти, то мусить з того заробітку і дітей утримувати. Колгоспники мешкають у своїх хатах, мають коло хат невеличкі городи, де садять всяку городину. Можна їм тримати дріб та мало де в кого є ще по одній корові, але і то дуже рідко, бо худобу забрали одну в колектив, а другу, як не згинула з голоду, знищила «м'ясозаготівля». А буває таке, що селянам не вистає виплатити навіть того лихого заробітку, бо перше колгосп дає збіжжа державі після пляну, друге оставляють на посів, а рештою виплачують селянам хто

кілько заробив за цілий рік. В 1932 р. майже по всіх колгоспах не вистарчило збіжжя навіть на виконання пляну хлібазаготівлі. Отже селяни zostались голодні, бо й того марного заробітку не дістали. Живилися гарбузами та всякою городовиною. Але найшли собі нещасні вихід. Продали останнє лахміття і їхали на територію Московщини купувати збіжжя. Там пуд (16 кг.) жита платили від 20 до 30 руб., а на Україні 120 р. пуд. Зате в Московщині, — як розказували ті, що їздили туди за хлібом, дуже рідко можна побачити колектив. Тай на ті влада не накладає таких великих тягарів, як на Україні. Московські селяни працюють на своїх землях індивідуально, платять малі податки і хліба стільки мають, що ще продають. Та земля там гірша, як на Україні. Зате селянство України дуже обурене на рад. владу зате, що така велика неправда, що на Україні забирають хліб у селян по старих максимальних цінах по 45 копійок за пуд і селянин мусить собі купити хліба на московських територіях по страшно високих цінах. І коли на Україні нарід мре з голоду, коли печуть хліб з ячменю, вики та гарбуза, то в Москві їдять білий хліб, ще й продають.

Радгосп від колгоспу ріжниться тим, що в радгоспах платять робітникам грошми і спільним харчуванням, хоч поганеньким. Через те колгоспники кидають свої хати і переходять в радгоспи. Та з тих радгоспів мала потіха. За 15 місяців мого побуту в тім же радгоспі змінювалось 9 головних директорів, агроно-

мів, пелеводів і робітників теж сотнями мінялися, що раз то одні втікали шукати кращого, а другі приходили. А господарі радгоспів боролися за свої кишені, за премії і за велику скількість обробітку землі, і за червоні прапори. А за якість того обробітку ніхто і не думав. Що на радгоспівських хлібородних землях росте червоний дикий мак, кукулі та всякі ріжні буряни, що з **копи радгосп намолочував пересічно 11 фунтів пшениці, де ще недавно селяни намолочували по 8 і більше пудів з копи**, то їм байдуже. А колиб тих 11 тисяч гектарів землі обрабляли селяни, як колись, то не булиб селяни без куска хліба, не мерлиб з голоду і виконалиб хлібозаготівлю, ще й продалиб хліба, та ще найшлосяб у селян кусок сала, якого колись було в них доволі. А тепер в Рад. Союзі майже ніхто сала не бачить, бо селянин свиней не годує, одно що нічим, а друге хоч і вигодує, так сільська рада забере.

(Дальше буде)

Січ. 1934. 19 травня. Ч. 20. С. 1 – 2, 3.

(Докінчення)

7. Большевицька господарка

Тепер у селян сала майже зовсім нема. А хоч дехто крадьком винесе продати, то хоче за кілько 45 до 50 р., на що простий робітник мусить робити 2 місяці. 10 яєць я сам платив в селі 6 руб. ще 1932 року весною. Літра молока коштувала 2 р. 50 коп. і 3 на провінції. Ось так догосподарилась нова комуністична влада. В 1932 році довелося мені бачити більшовицький пробний виїзд на сівбу в поле. Дня 20 марата позапрягали всі коні і воли в господарське приладдя: в плуги, сіялки, борони, культиватори і зі збіжжем. Станули 4 трактори і кращі робітники. Комсомольці, котрі були краще одіті, пішли вперед. У передню лаву впрягли найкращі коні, котрі ніколи в поле не їздили. Їх до роботи не вживали, тільки на виїзд для директорів. З музикою і з прапором виїхали на площу, де їх відфотографували. Можливо, що й галицькі сельроби та ще дехто любувався гарними ілюстраціями, але в яким стані були задні лави, того людський розум не може собі уявити, як нужденно виглядали воли, коні і робітники, обдерті, брудні, босі й голодні.

8. Великдень на Радянщині

Великодні свята святкували ми подібно до Різдвяних. У Велику Пятницю відбулися загальні збори. Ухвалено 3 дні ударно працювати. Але припадало на самий Великдень робітниче свято 1. мая. Комуністи кричать, що нам релігійних свят не треба, а ми маємо святкувати робітничі і революційні свята лише на нову систему: ударною працею, большевицькою завзятістю і тим маємо сказати капіталістичному світові, як то більшовики замість святкувати дають державі користь ударною працею. І дійсно так було. Бо за 15 місяців мого побуту в СРСР у Радгоспі не було ні одного дня, щоб робітники мали вільну хвилю. Найби вже хоч «революційне свято» було, а то ні. Лише безнастанна праця, яка не дає хісна ні державі, ні селянству. Бо давніше святкували там навіть більше ніж в Галичині, але не були голі і голодні і держава була богата. Отже робітниче свято 1. мая і релігійний Великдень святкували ми при плугах і сівалках, як невільники на полі. Я переконався, що ні один робітник не був радий тій большевицькій системі. Обід нам вивезли на поле по 10 дека кінської ковбаси і по 20 дека хліба та такого, що певно відколи світ Божий існує, то на Україні ніхто ще не їв такого хліба, а саме: ячмінь, овес, вика, соя і стухла кукурудза. Така мішанина, та ще й полова, бо її з муки ніхто тепер не висіває. І при таких «смачних» обіді заспівали робітники «Христос Воскрес»... Але адміністрація наша святкувала незгірше. Гульня, пянство,

розїзди повозами те все аж шуміло. Та це все жидівські вибрики. За це ненависть до них росла і росте, бо добро можна скорше забути, але зла українське селянство і взагалі люд хрещений не забуде своїм проводирам-жидам ніколи.

9. Рівність і братерство у большевиків

Літом 1932 року прийшов до нас у Радгосп з одного села учитель зі школярами. Їм було наказано звидіти соціалістичне господарство. Сам учитель зовсім босий, вбрання мав пошите з селянського полотна. Тут сільські учителі дістають 60 р. місячно. Учительська сила тут у незavidному стані. Діти також виглядали дуже зле, зоголод і нужду. Учитель зговсім босі, а по їх обличчях здалека мож було познати і свій прибут в конторі Радгоспу. Там йому підписали прийом і прибили печатку — і це був їх весь прийом (гостина). Наші гості оглядали майже кождий будинок і ціле господарство. Кождий робітник дивився на тих гостей з жалем, як вони відходили з нашого «славного на цілу Київщину Радгоспу» голодні і невдоволені. А через кілька днів прийшли другі такі самі гості. Але то були з близького місточка жидівські діти і учитель був Жид, одітий досить добре. Діти теж були убрані в однострій, чисті, здорові, немов і не бачили більшовицьких труднощів і голоду, як діти селян. Їх учитель так само зголосився у конторі радгоспу. Зараз дирек-

тор приказав дати дітям снідання: пареного молока і хліба з маслом, та приказав для них зготовити добрий обід. А по обіді відійшли назад вдоволені зі співом до місточка. Робітники все те бачили, як приняла влада перших, а як других дітей. Робітники були тим сильно обурені, з такої більшовицької рівності і братерства, бо і скрізь було таке саме братерство. Директор Радгоспу був Жид і своїх Жидів прийняв гостинно, а селян так ходолно і байдуже.

10. Чому я вернувся з Радянщини

Переживаючи такі злидні, голод і холод бачив я положення селян і робітників, котрі масово мерли з голоду в зимі 1931 року, (а те саме свідчило і про другу зиму).

Діти мої були в «яслах». В яслах було всіх дітей 80. Діти почали хорувати на дезинтерію і мої діти похорувались. З тих 80 дітей осталось живих около 20.

Під осінь означений час моїх пашпортів кінчився і треба було мені рішатися: або вертати в Галичину, або прийняти горожанство Рад. Союзу. Поїхав я в Київ просити, щоб мені дали продовження на побут у Рад. Союзі. Та продовження мені не хотіли дати, а сказали прийняти горожанство Рад. Союзу. Та прийняти горожанство, було для мене неможливим, бо треба було поступити в партію і бути гнобителем свогож народу, або впасти жертвою голодової смерти, як упали тисячі народу. Між ними одна моя дочка впала жертвою

голодової смерті, а друга була в безнадійному стані. Доктор приписав дієту, а в нас крім ячмінного хліба не було нічого. Молока для дітей не давали, лише таким давали, що не мали ще трьох літ, по пів літра денно. Цукру в той час і за сто рублів фунт не можна було купити. А рижу й інших каш так само, крім пшона і логазі та гарбузів, не можна було ніде дістати. Хіба за долари або золото,

Хоч ми знали, що нас жде в Галичині безробіття і що в нас нема ані своєї хати, ані землі, все таки рішилися ми вернути між своїх людей і вмерти так на своїй рідній землі по християнськи. Зараз нам дали візо і до 14 днів мали ми опустити границі Рад. Союзу.

Та робітники і тамошні селяни дуже мені завидували. Що приходили до мене робітники і розказували про різне знущання, розкуркулювання і висилку невинного на роду на Соловки. Бувають і повороти на Українцях виселенців на Соловки, але щож, де була колись їх рідна хата, там тепер кропива і буряни вирости. Так що тепер українське село виглядає на якусь руїну. Більша половина селянських хат і загород зовсім знищена. Всюди заросло бурянами, лише осталися звалища печей і коминів, які як свідки стоять і свідчать, що тут колись жили спокійні українські селяни, котрі тепер скитаються на Соловках та Донбасах. В селі тепер мертва тишина. Село завмерло. Не чути тепер вечерами тих веселих українських пісень, як ще

недавно було і за царського гніту. Всюди сум, нарікання і зітхання. Всюди «спокій і свобода», як вони самі говорять. Дождалися свободи! Більшовицька влада нас освободила від усього. Нема що годувати, поїти, доглядати. Сидимо собі спокійненько та лише дивимося і слухаємо, як ростуть гіганти-фабрики, заводи. Радгоспи як гриби по дощі. Та таким оповіданням тут кінця нема, годі же все описати.

Сердечно прашався з нами тамошний народ і передавав щирий, палкий привіт братам Галичанам. Та на жаль не всі брати Галичани той привіт прийняли. Не всі вірять моїм оповіданням. Підозрівають мене як «зрадника пролетаріату». Та я вірю в те, що прийде колись час, що повірять моїм оповіданням. Я радивби таким невірам поїхати так як яї переконатися. Лише не раджу їм їхати в Московщину, але по українських селах.

(«Правда»).

Січ. 1934. 26 травня. №21. С. 1 – 2.

№ 48

МИХАЙЛО ГЕТЬМАН

СУЧАСНЕ ПОЛОЖЕННЯ УКРАЇН.

НАРОДУ І СПРАВА НАШОЇ ДЕРЖАВНОСТИ

*(Із відчиту виголошеного підчас
організаційної поїздки по Канаді)*

(Докінчення)

Однак ми будуючи державу мусимо її збудувати такою, щоби горожане України не мусили шукати заробітків по чужих державах, бо наша земля велика і багата. Ми бачимо, що Поляки мають свою державу і Чехи мають свою державу, однак вони однаково емігрують в світ в розшуках за куском хліба. Цего не сміє бути в незалежній україн, державі. Ми бачимо, що капіталістичний лад не здібний вже справлятися з вимогами теперішнього життя. Приватний капіталізм в теперішньому виді захорував на затяжну економічну кризу, котрій кінця не видно. Державний капіталізм в большевії оказався нездібним до життя, поглиблюючи чимраз більше нужду населення і кидаючи його від часу до часу в обійми голоду і людодїства. Тому ми збудувавши державу, залишимо ці оба види капіталістичного ладу позаду, яко пережитки, а заведемо новий лад — лад трудової монархії, в котрому кождий чоловік буде мати свій варстат праці. Той лад буде виглядати так:

Прогнавши ворогів з нашої землі, зідуться найкращі представники кожного клясу і вирішать собі самі лад праці на своїх варстатах праці — хлібороби на своїх полях, робітники на фабриках. Деражава до цього мішатися не буде. Буде інтервенювати, коли зайде потреба, як не зможуть самі по годитися. Земля буде розпарцельована на засадах приватної власности — а як і в який спосіб, про це рішати будуть земельні комітети зложені з місцевих хліборобів. Ухваливши лад праці на своїх варстатах праці — на полях і фабриках, — висилають трудові кляси своїх найкращих людей в **державну раду**; отже найкращих з хліборобів, найкращих з робітників, найкращих з трудової інтелігенції і т. д. Вони — ті представники трудових клясів — заносять ті ухвали про лад праці на папір і ті ухвали стають законами. Законом обмежена державна рада, законом обмежений і Голова держави — Гетьман.

Щоби закони були дійсно законами і щоби їх ніхто не смів нехтувати, то за ними мусить стояти ґарантія — виконавча сила в виді армії і адміністрації. Ось тут в обовязок для Голови держави — Гетьмана. Він організує армію і адміністрацію, стає сам на чолі тої армії і адміністрації і береже тих законів перед зовнішніми ворогами і своїми рідними руїниками з середини.

ВСЯ ВЛАДА ГОЛОВНОМУ ГОСПОДАРЕВІ УКРАЇНСЬКОЇ ЗЕМЛІ — ГЕТЬМАНОВІ, ВСЯ СВОБОДА УКРАЇНСЬКОМУ НАРОДОВІ. Оце в клич Трудової Монархії з дідичним Гетьманом на чолі. Дідичним тому, бо наш

народ на 90% є народом хліборобів, а розуміння хлібороба є таке, що господарство посмерти батька має перейти на сина. Він розуміє так і господарство державне, бо це його природне — не заучене розуміння. — «Нехай буде тая слава, що Хмельницький гетьман», — так витав народ перехід булави від батька Богдана до сина Юрія. Дідичний щей тому, щоби не дати чужим, головно сусідним державам, мішатися в наші державні справи через приєднування собі ріжних українських груп і протегування прихильних їм кандидатів в «гетьмани» (прим. Брюховецький, Тетеря). І ще тому, щоби не давати нагоди ріжним демагогам — самовільним кандидатам в «гетьмани» — збирати ріжних **«чорних рад»**, щоби при їх помочи дертися на верховне місце і через це вносити анархію в наше державне життя.

Цего всего свідомою мусить бути та наша державницька організація, котра малаби виповнювати нашу спільну нам всім мрію — відновлення нашої державности на наших землях.

В цьому напрямку працює і всі ці згадані тут прикмети плекає в своїх членах Організація Гетьманських Січей Америки і Канади. Тому дійсні укр. патріоти, ті всі, котрі хочуть працювати для втілення ідеї укр. державности в життя, хай стають ві ряди. Події розвиваються скорим темпом і кожної хвилі може закликати нас наш Вожд до виконання нашого обов'язку. Тож не спім!

Січ. 1934. 12 травня. Ч. 19. С. 2.

№ 49

ТРАГЕДІЯ РОЗДОРУ

Від Редакції: Під цим заголовком ми передруковуємо цікаву статтю з часопису «Україн. Бескид» (з д. 22. квітня, ц. р. Перемишль.), в якій шан. читачі довідаються дещо більшого про ту «трагедію роздору» на Захід. Україні, на яку й ми звертали увагу в ч. 15.ім «Січи», з д. 14. IV. ц. р. та, на жаль, не всі читачі поставились об'єктивно до тих наших щирих завважень.

«Нажаль нема суцільности в нас. Не зовнішній ворог нам страшний, а внутрішній. В тім лежить наша трагедія» — цими словами ясно характеризує перемиський «Укр. Бескид» причини нещастя, що сталося з Лемківщиною. Тесаме, лише іншими словами говорили й ми.

Редакція «Січи».

Богата наша земля, плодюча — молоком і медом течуча... Тож не диво, що сусіди напирють з усіх боків від віків на наші землі. Та цей напір не бувби страшний для нас, якщо ми зумілиб всеціло встоятись проти всяких ворожих закусів. Нажаль нема суцільности в нас. Не зовнішній ворог нам страшний, а внутрішній.

В тім саме лежить трагедія. Від ряду літ тягнеться ворожнеча між двома таборами: народним — українським і староруським — москвофільським. Москвофільський табор щораз малів і вже в останніх роках

перед війною залишилось тільки горстка людей, що завзято трималась, ще більш по інерції своїх поглядів. Однак саме життя відбирало їм позиції за позиціями, а їхні кращі одиниці виступали з того табору, щоб віддатись справжній службі своєму народові і переходили до народників-українців.

По світовій війні, а вслід за тим і по визвольних наших змаганнях ворожнеча тих двох таборів зникла, бо за той час москвофільський табір здав всі позиції. Молодь з цього табору, що брала участь у визвольній боротьбі, вже не вернула до них. Здавалось настане на тому фронті братовбійчої во рожнечі мир і спокій. І справді недалекій був вже час, [коли дійшлоб до повного злиття та скріплення підірваних визвольними змаганнями сил.

Однак вистарчив поклик із зовні, щоб цьому перешкодити. Був хтось чужий, кому залежало на тім, щоб не допустити до консолідації народних сил, бо тоді не мігби так всевладно веліти та приказувати. І цей чужинець нацьковував і розятрював рани, видвигнув примару Талергоф, — цю болючу рану на українському тілі. Мов злий демон нашіптував, що це пекло створили народники-українці, щоб винищити неприязельський москвофільський табір.

Діавольська інтрига прийнялась, запустила глибоко коріння — і знову почався роздор. Москвофільський табір в оновленій боротьбі з народниками висунув прапор, на якому видніла примара Талергофу. І

ніхто в тому таборі не підняв голосу про те, що в тім же Талергофі промучилось стільки соток і тисяч самих же Українців, — ніхто не згадав про те, що в стирській землі наложив головами не один десяток Українців. Ніхто не вказав на правдивого винуватця, яким є ніхто інший, як той, якому в даний мент залежить на тім, аби розчленувати українофільський нарід на як найбільше частин і таборів.

І так зростає з року на рік ворожнеча. Створюється не проглядна пропасть, а в слід за тим — розшматовання і нищення народного організму. Пропадає народне добро. До влади над мільйоновими інституціями доходять індивіди, які розтрачують майно безкарно (Народний Дім у Львові). До голосу приходять темні типи, які цькують до щораз зажертішої ворожнечі, бо так скоріше можуть найти наживу. І так тратимо майно і силу та шмат по шматові наших земель.

Погляньмо на Лемківщину. В останніх часах вся наша преса бе в дзвін на тривогу про загрозу Лемківщини. Це правда: Лемківщина zagrożена! Те, що діється там є більш, ніж zagrożливе, попросту трагічне. А хтож цьому винен? Хтож є виною тих сумних подій?! Хтож стягнув язву варшавського православ'я на Лемківщину? Цю язву, що затроїла морально нашого побожного і праведного лемка, — що відобрала йому віру і загнала його на бездоріжжя розпусти, розбоїв і безвірства, — що винародовлює це тверде наше плем'я?!

Ті самі люди, що помогли розграбити мільйонне майно у Львові, Сяноці і в Горлицях причинились до цього жалюгідного стану — морального занепаду по наших лемківських селах. — Яка користь може бути для якої-будь церкви із тих «вірних», що розбивають сокирами і граблять святотатчими руками свої церкви, щоб з нагнаних святощів будувати часовні?

Горстка людей, що донедавна трималась самотнього гасла в народній праці: «не давати народові освіти, тримати його в безпросвітній темряві» — на те, щоб безпідільно панувати над тою темнотою. А коли з'явилися там молоді наші священики, які крім Божого слова несли в лемківські села освіту і національну свідомість, — тоді горстка ця заметушилась. Бо бачила, що нарід від них відвертається, а горнеться до тих, що відкрили їм невидючим очі на світ. Тоді то вони задумали пекольне діло: вирвати за всяку ціну з під впливу тих молодих — ідейних душпастирів громаду, що ще не прозріла. Тепер ці люди можуть лікувати. Діло знищення завершено. Лемки збаламучені до краю, та не скрізь по лемківських селах прийнялась ця отрута. В кого праведне серце, не пішов за нашіптуваннями всяких наганячів і дуриків, а твердо стоїть при прадідівській своїй вірі і стоїть при боці свого душпастиря.

Та це діло знищення на Лемківщині перейшло вже й над головами їхніх справників. Вже залишає їх на боці. І сьогодні почуваються вже голоси отверзіння в самім в москвофільському таборі. «Мури-

зробив своє діло і може відійти!» — Тепер вмовляють всякі перевертні в нашого бідного лемка, що він «окремий нарід» і творять для нього окрему «мову». Видають «лемківський» буквар, — ба друкують якогось «Лемка», щоб збаламутити до краю наших західних братів і в першу чергу набірюють на наше духовенство та свідомих людей.

Хочуть довести до того, що й на Закарпатті, де москвофіли накоїли немало лиха і створили якихсь покручів, які тепер кажуть: ми не є ані москалі ані українці, ми з ними нічого спільного не маємо й не хочемо мати, ми підкарпатські русини, ми маленький славянський нарід, ми маємо уживати своєї мови, витворити свою літературу, свою культуру». І не знають темні, що вони мають стати тим матеріалом, відірваним від свого народу, від своєї мови, який має послужити для цілковитого винародовлення — чехізації і іншої... зації.

Та маймо надію, що до цього не дійде, бо вже світає і в москвофільському таборі. З Христовим Воскресенням появилася перша ластівка — одноднівка «Пролом», яка накликає москвофілів до прозріння та зєднання з народниками, щоб почати спільну працю для добра цілого українського народу. Дай Боже, щоб це зерно впало на плідючу почву і видало бажані плоди!

*(«Укр. Беск.») — Орест Бардин
Січ. 1934. 19 травня. Ч. 20. С. 2.*

МАРНІ ЗУСИЛЛЯ ЧЕРВОНИХ ДІЯВОЛІВ

Европейські часописи подають, що Церква Христова під більшевицьким чоботом в комуністичному СРСР знова переживає такі страшні переслідування, яких ще не мала від початку свого існування. Сотки єпископів і тисячі священників прийняли мученичу смерть за свою Віру, а сотки єпископів і також тисячі священників мучаться на тяжких примусових роботах.

Та все це не убиває їхнього духа. Вони тримаються твердо. Христової Віри і готові кожної хвили йти на смерть. Народні маси також солідаризуються зі своїм духовенством. Підчас Великодних Свят цього року всі церкви, що залишилися незруйновані в большевії, були переповнені народом, як по селах так і в містах.

Січ. 1934. 26 травня. Ч.21. С. 1

„НАШ СТЯГ“
Одиниці Український Тиждень в Північній Східній Америці.
Виходить по-суботі.

НАШ СТЯГ

OUR BANNER

“OUR BANNER”
The only Ukrainian Weekly
in North - Western
States of America.

Число 51.

“OUR BANNER” UKRAINIAN WEEKLY, 2406 W. CHICAGO AVE., CHICAGO ILL. TELEPHONE: ARMITAGE 0501.

Copy 5c.

РІК XVII.

Чикаго, Іл., субота, 18 серпня, 1934.

Ч. 32.

Chicago, Ill., Saturday, August 18, 1934.

Vol. XVII, № 32

СВЯТО УКРАЇНСЬКОГО ЛЕТУНСТВА

ПОСВЯЧЕННЯ ЛІТАКА

„УКРАЇНА“

ВІДБУДЕТЬСЯ В НЕДІЛЮ ДНЯ 19-ГО СЕРПНЯ 1934. У ДЕТРОЙТІ, У „БРОДВЕЙ ПАРКУ“

ЖИЖИ — ЛЕТУНКИ В АНГЛІ

Лондон, 13. серпня. В Англії кількість жінок - пілотів збільшилася в останні роки. З початком року 1934, в Англії було 128 цілком кваліфікованих жінок - авіаторок, з них лише 5 посідає право на керування пасажирськими літаками.

Але від січня місяця кількість жінок - летунок надзвичайно виросла. Не було ані одної летунської школи, в якій серед студентів не було б жінок. Кількість студенток збільшилася, жінок не уступає кількості чоловіків.

Правдоподібно, що кінцем року в Англії будуть мати „права літати“ з пасажирами коло 300 жінок - пілоток. Таке захоплення жінок летунством пояснюється тим, що впровадження нових типів літаків спричинилося до безпечнішого літання, ніж це було раніше. А також введено нові методи викладання авіації, що дають змогу за короткий час опанувати науку летунства.

Тепер Англія має понад 3-000 цивільних летунів (авіаторів).

ЛІТАК ЯК СПАЛНИЙ ВАГОН

Головний збудували новий великий літак „Потрійний сплячий вагон“, на підставі данів славного німецького інженера - винахідника Фоккера.

Буде там 32 місця для денної подорожі і 16 для нічної. Літак розкладений в чотирьох секціях зі стінами, крізь які не проходить звук чотирьох сильних моторів.

На літаку є також ідальня, обід, кухня, туалет і постільні служби.

Літак призначений з польотною комунікацією з польською лінією, куди можна залітати за дві доби.

ПОВІТРЯНИЙ ВАТАЖНИК

ПОТЯГ

Нью Йорк, 8. р. 8. серпня. (Вл. коресп.) — Вчора вилетів з летючого поля в Нью-Йорку міжнародний повітряний вантажний літак, що обслуговує 115 миль, 29 стейтів і 30 держав. Літак рухався в рух Північ - Америка і З'єднана Агенція. Він забрав із собою 190 пошток, привезених до Нью-Йорку з більше як 100 міст на Заході, у Вашингтоні дістав ще пакунки на 200 фунтів і поїзти Мамми, (Флориди).

Вітам поїзти, до Південної Америки через Караїбське море і порозвозити пакунки по різних тамошніх державах.

(„Амер.“)

ЮВІЛЕЙ ПЕРШОГО ЛЕТУ

З ФРАНЦІЇ ДО АНГЛІЇ
25-го липня ц. р. сповнилося 25 літ відколи перший раз на аероплані французький летун Людовик Блеріо безперестанку і поїзти піддержити що нашу роботу морально і матеріально. Без матеріальної допомоги всім Українцям тяжко буде довести цілу справу до успішного кінця.

ВЕРХОВНИЙ ВОДЖ УКРАЇНСЬКОГО НАРОДУ
І
ПАТРОН ВСІХ ГЕТЬМАНСЬКИХ ДЕРЖАВНИЦЬКИХ ОРГАНІЗАЦІЙ
НА ЧУЖИНІ

Нашою державі

летунів, аби вони придбали найліпшу кваліфікацію в летунській техніці, потрібні солідні матеріальні засоби. Ці матеріальні засоби може дати лише ціла Українська Громадянство своїх добровільних жертв.

Звертаємося до патріотичного попуття всіх вірних синів України, аби вони придбали найліпшу кваліфікацію в летунській техніці, потрібні солідні матеріальні засоби. Ці матеріальні засоби може дати лише ціла Українська Громадянство своїх добровільних жертв.

БОЛЬШЕВИЦЬКА ВОЗДУШНА ФІЛІТА

Большевицька Росія, що через своїх агентів по всьому світу голосить проти воєн, кличчи, щоби прислати увагу громадянства інших держав, сама тепер являється чи не найбільшою військовою силою на світі. Особливу увагу звернула червона Москва на розбудову своєї повітряної фліоти.

КАНАДІЙСЬКІ ЛЕТУНИ НЕ ДОПЕЛІЛИ ДО БАГДАДУ

Два канадські летуни — Леонард Рід і Джеймс Бейн, — що мали за ціль досягнути рекордної довжини лету 6000 миль, від Канади до Багдаду, змушені були зовсім несподівано спуститися на аеродром коло Лондону (в Англії).

БОЛЬШЕВИКИ МАЮТЬ НАЙБІЛЬШІЙ АЕРОПЛАН

Американські часописи подають, що совітська Росія збудувала аероплан, що тепер вважається найбільшим аеропланом між стовом авіацією. Названо його іменем большевицького письменника — „Максима Горького.“ Він збудований цілком з металу, так само є металевий крил. Має розсегу у крилах 63 метри, довжина тулуба 32,5 метри, а висина 10,6 метри. Вагаж цей аероплан 42 тони, а тягару може взяти 7 тон. Він має вісім моторів, що разом посідають 7.000 кілосильних сил, і здатний розвинути швидкість від 240 до 260 кілометрів на годину на віддалі 2.000 кілометрів.

Для обслуговування цього колосального літака має бути 23 особи кваліфікованих техніків, а крім того може помістити в собі 43 пасажирів. Літак може бути розібраний на частини, таку частину можна вивезти на віддалі 2.000 кілометрів. Крім того в цій літакові є фотографічне і кінематографічне устаткування. В цій літакові є друга копія з ротаційною машинною, яка працює з ротаційною машинною, яка працює з ротаційною машинною.

ЧИ НЕ ПОЧАТОК ВІЙНИ? ГОСТРИЙ СОВІТСЬКО-ЯПОНСЬКИЙ КОНФЛІКТ

Із Шангаю подають, що переговори між Японією й Росією в справі східно-китайської залізничної лінії нагадалися, і д. 13-го серпня владі Маньчжурії разом з Японською військовою владою заарештували в Харбіні 30 осіб, гороси совітської Росії. Між ними цілий ряд старших урядників, японців обвинувачують заарештованих в організації повстання в Маньчжурії. Акт обвинувачення каже, що заарештовані мали змову вимордувати багатьох представників японських і представників новоутвореної держави Маньчжурії.

Між іншим заарештовані мали замордувати начальника японської військової місії в Харбіні, шефа японської жандармерії в Харбіні, старших японських урядників, а також самого вождя Маньчжурії — імператора Канг Тегу та шефа коаліції в Суньшані.

Японці заявляють, що мають документальні докази, що всю цю акцію перевороту й повстання організував і фінансував штаб совітської армії в Хабаровську і він є відповідальний за все це. А на початок своїх тверджень японці подають між іншим такі факти:

В останню час партизанські відділи повстанців були цілком спаралізовані залізничний рух на східно - китайській залізничній між станіями Харбін і Пограбчаня. На цій лінії за час від 1-го січня до 6-го серпня було зановтовано 16 випадків залізничної катастрофи, 41 випадків поважних ушкоджень тору залізничного, і 91 збройних нападів на поїзти. Бандисти прорвали 16 залізничних урядників, за яких вимагали викуп, підчас нападу замордували шість урядників, а 102 особи раняли.

Японський віце - міністр в Маньчжурії — Огаші, що провадив перемовини з совітським послом в Токіо — Константином Юреневим, одержав інструкцію негайно повернутися до Маньчжурії. Таке напруження створилося в стосунках поміж Японією й совіт. Росією в Маньчжурії, змагані на дальшому сходу. Очевидно Японці заберуть східно - китайську залізницю в цілковите посідання й повнігати звідти большевицьких агентів. Боляш. Росії нічого не залишиться, як лиш збройною силою захистити своє владу тую залізницю. А чи не червона Москва зваяється випоїсти війну Японії?

ДИТИНА ВТОПИЛАСЯ В КОЛІСНИЦІ ВОДИ

На фермі коло м. Портежж на Фермі (Мон., Канада) втонула в кінці цього 11-місячний Д. Бойчук.

Для персоналу існують простори пошукування в роботі. Часті цього літака будувалися аж на 35 фабриках. Коштів на будівництво літака вартувало 15 мільйонів фунтів.

ЧАСТИНА IV

МАТЕРІАЛИ ГАЗЕТИ «НАШ СТЯГ» ЗА 1934 РІК

№ 51

«ПОМЕРЛИ З ГОЛОДУ» (ГОЛОС ЧУЖИНЕЦЬКИХ КОРЕСПОНДЕНТІВ ПРО СТРАХІТТЯ В УКРАЇНІ)

Віліям Генрі Чемберлейн, що перебував в Сове-тах через десять літ як кореспондент часопису «Да Крістіан Саенс Монітор», а тепер перенесений на Далекий Схід, друкує почавши від д.28-го травня ц. р. в «К. С. М.» статті під заголовком «Росія — витаут бенефіт оф Сензор» (Росія без цензора). В другому артикулі (з д. 29. травня) під заголовком «Прайс оф Либери-ти» (Ціна свободи) в простих і зрозумілих словах він описує життя тих Українців, що не покорилися владі Сталіна. Він каже: — Ніколи не забуду картину, яку я бачив в українському селі Жуки, що розложено яких 15 миль на північ від Полтави. Предсідатель місцевого колективу і державний агроном чи якийсь рілний-

чий експерт товарнишили мені, як відвідував я селянські хати. Як довго проводирі вибирали хати, що їх я відвідував — то без винятку там я спіткав місцевих комуністів чи «ударників» з образами Леніна, Сталіна і Калініна на стінах в тих хатах, і чув казки досить вдоволеного життя.

Однак нагло я звернув до одної хати без вибору й увійшов до середини з моїми товаришами. Це була типова українська селянська хата, покрита[Пошкоджений листок, не видно текст], зі стільцями навколо кімнати. Піч і поламане ліжко були одинокими предметами домашнього урядування. Одиною людиною в хаті була дівчина, около 15 літ віком, що сиділа скулена на стільці. Вона коротко, тихим, глухим голосом відповіла на кілька питань:

Де твоя мама?

Вона померла з голоду останньої зими.

Чи маєш братів або сестер?

Я мала четверо. Вони також всі помирали.

Коли?

Останньої зими й навесні.

А батько?

Працює на полі.

Чи він належить до колективу?

Ні, він незадежний селянин.

Ось вам чоловік — його прізвище Савченко. В своїй пасивній завзятости він став проти «безпощадної шко-

ли» Калініна (Калінін сказав, що «селяни перейшли добру школу; для деяких та школа була безпощадна» — примітка перекладчика) — та не пішов до колективу навіть після того як майже ціла його родина згинула.

Мої проводирі, председатель колхозу і державний агроном, не могли нічого на те сказати. Гладко-язикі урядовці в Москві можуть запевнювати цікавих туристів, що жадного голоду не було, що, мовляв, були лише деякі труднощі харчеві тут чи там, і то завдяки клятим махінаціям куркулів. Одначе тут на місци, в Жуках, як також і в багатьох інших селах України і Північного Кавказу, що їх я відвідав, докази голоду величезних розмірів були такі переконуючі і так одноголосно potwierdжені місцевими селянами, що навіть найтвердіший урядовець не міг того заперечити.

Деякі поняття розмірів голоду, що його дуже вперто й невдало заперечували совітські урядовці можна мати з того, що в трьох так далеко віддалених околицях України й Північного Кавказу, що їх я відвідав, як Полтава, Біла Церква і Крапоткін на північи. Кавказі — після обчислення навіть таких відповідальних чинників як місцеві совіти і председатели колхозів смертність від голоду була около 10 на сто. Поміж незалежними селянами і в селах далеко розложених від залізниць смертність часто була значно більша.

Подібні вісти приносять кореспонденти й інших часописів — між ними Доналд Дей («Шикаго Три-

бюн»), та навіть такий приятель советів як Ставнман («Шикаго Дейлі Ньюз»).

Доналд Дей запевняє, що цього року розміри голоду будуть ще страшніші.

Наш стяг. 1934. 16 червня. Ч. 23. С. 1.

№ 52

ПОВСТАННЯ В РАДЯНСЬКІЙ УКРАЇНІ

З Кавказу повідомляють, що більшовики перевозять ще раз «чистку» у старшиському складі чорноморської фльоти. 200 людей вивезено на північ. Є поголки, що чорноморська фльота мала 1. травня виступити проти Москви. В Керчі недавно був страйк і з того приводу з партії викинено всіх Українців. В Одесі поширено серед робітників протимосковські летючки з вістками про голод на селах. Крім того ГПУ зловило повстанський відділ хорунжого української армії Тараненка, що оперував коло Браїлова. Також на Кавказі повстання. Ряди повстанців поповнюються демобілізованими червоноармійцями. Повстання поширюється теж і на інші райони України.

Наш стяг. 1934. 16 червня. Ч. 23. С. 1

№ 53

ЖАХ І СТРАХІТТЯ В УКРАЇНІ

Часопис «Курер де Женев» приносить звіт про виклад пастора Шалабера, який недавно прибув з України.

Пастор Шалабер сказав:

«Селянство на Україні засуджене на цілковите знищення. Неможливо описати жах і страхіття, які відбуваються при масових висилках селян з України, яких викидають силоміць з осель їх предків і шлють на далеку північ, де їх чекає мученицька смерть.

Життя в концентраційних таборах є страшним пеклом. Не є дивним, що в концентраційнім таборі, де я перебував, виселенці вмирали тисячами. В той час, як населення України вмирає з голоду, що його систематично витворює Москва, до Німеччини перевезено одинадцять потягів із збіжжям, відібраним від українських селян.»

Наш стяг. 1934. 23 червня. Ч. 24. С. 1.

№ 54

КОМУ ДОБРЕ ЖИВЕТЬСЯ В БОЛЬШЕВІЇ

В СРСР вже витворилася своя аристократія. Це ті, що є нагороджені орденом Леніна. Вони мають такі привилеї: мають право безплатно користати з електричної струї (розуміється, там де така струя є!); їм мають безплатно прати білизну і мають право діставати харчі, які забажає...

Отже з цього виходить, що в «селянсько-робітничому» царстві лише той може дістати харчі «які забажає», хто нагороджений орденом Леніна, А решта можуть положити зуби на полицю і мріяти про «рай» на землі...

Наш стяг. 1934. 14 липня. Ч. 27. С. 1.

№ 55

ГОЛОД ЗАГРОЖУЄ БОЛЬШЕВІЇ

Із Льондону подають, що большевицький уряд вирішив збільшити платню своїм службовцям від 6 до 28 відсотків. Цей розпорядок викликало тяжке матеріяльне становище і страшенна дорожнеча предметів споживи.

Можна з певністю сказати що взимі цього року голод в больш. Росії буде ще більший ніж минулого року.

Міжнародний Червоний Хрест готовий зорганізувати справу помочи населенню СРСР, але большевицький уряд не дозволяє йому це робити на своїй території. Червона Москва каже, що в СРСР жадного голоду нема.

Наш стяг. 1934. 21 липня. Ч. 28. С. 1.

№ 56

ІЗ БОЛЬШЕВИЦЬКОГО «РАЮ»

(Допис з Європи)

Один француз, що добре знає російську мову, недавно повернув зі совітської Росії, куди їздив з доручення французької торговельної фірми. Він між іншим обіжджав Україну й Кавказ, і оповідає таке:

В Смоленську бачив поверх 1,000 осіб, що працюють в колективних совітських господарствах. Всі вони були голі, босі й голодні. Проїздом через Кубань бачив, як гурт якихсь людей розбивав вікна у вагоні-ресторані. Провідник потягу заявив мені, що це тепер в СРСР є загальним явищем. Розбивають вікна там, де їздить совітська аристократія. Був він навіть серед совітської аристократії, де йому за чаркою горівки одверто говорили, що вони вже хотілиб якось вирватися з того, большевицького пекла.

Мабуть большевицькій владі не дуже сподобався цей чужинець, бо вона делікатно сказала йому, аби він вже вертав до свого краю.

Загальне вражіння цього француза й інших свідків таке, що внутрішнє положення СССР є непевне, і що там кожної хвили можна сподіватися кривавих заколотів.

Наш стяг. 1934. 28 липня. Ч. 29. С. 1.

№ 57

ГОЛОД У ЗАХІДНІЙ БІЛОРУСІ ПІД ПОЛЬСЬКОЮ ОКУПАЦІЄЮ І ЙОГО ПРИЧИНИ

(Від власн. кореспондента з Європи)

До світової війни 1914–1918. рр. західна Білорусь масового голоду ніколи не знала. Тепер-же, після війни, голод в західній Білорусі стає звичайним явищем, що повторюється із року в рік. Що-року тепер певна частина п'ятиміліонового населення цього краю на половину недоїдає, а друга частина таки й зовсім голодує.

Найбільше тяжким для цього населення став цей, 1934 рік, коли на ґрунті великого голоду, особливо на Віленщині, навіть появилися різні заразні хвороби.

Головні причини, що привели західну Білорусь до перманентного голоду, є:

1.— Попередні війни, що відбувалися на цій території в р. 1914–1918, (всесвітня війна) і в рр. 1919–1920, (совітсько-польська війна). Підчас цих війн Захід. Білорусь була страшенно спустошена артилерією, спалена пожарами і зграбована різними реквізіціями, що їх переводили воюючі армії.

2.— Відмова помочи білоруському населенню з боку держав Антанти і Польщі, яка стала господарем західної Білорусі, на правах збройного завойовання її.

Ця відмова в державній помочи поставила білоруське селянство в надзвичайно тяжке становище. Воно позбавлено змоги як відбудови спалених осель так і піднесення до довоєнного рівня господарки.

Особливо в тяжкім становищі опинилися були утікачі, яких було до двох мільйонів душ. Повернувшись до спалених і зруйнованих селищ, вони довгий час жили як жебраки у воєнних окопах та землянках, в страшній нужді.

3.— Польська окупація, з її досі нечуваним безправством, що його свідомо польський уряд накинув на білоруський на рід, скермовано на денаціоналізацію і фізичне винищування населення цієї частини Білорусі.

Головні етапи політики польського уряду, що привели білоруський нарід захід. Білорусі до теперішнього тяжкого становища, є наступні:

а) В захід. Білорусі, селянство, що до цього часу користалося тзв. земельними наділами 1864. р., вже

давно відчувало велику потребу в земельній реформі. Але не зважаючи на це Польща, захопивши в свої руки захід. Білорусь зо всіма великими обширами вільних земель, державних і приватних маєтків, все те розпарцелювала і передала не безземельному і малоземельному селянству, а полякам, що їх спровадила з Польщі.

В цей спосіб вже передано польським кольоністам поверх 164.400 гектарів і призначено до передачі в р. 1935 ще 35.800 гектарів.

б) Даючи польським кольоністам різні привілеї, як матеріальні так і політичні, Польща в тойже час тримає в неволі збідніле тубильне білоруське населення. Білорусинів позбавлено права на службу в державних установах і підприємствах, а також у фабриках, заводах, в лісових працях і т. ін. Крім цього білорусинів позбавлено права самоорганізації і самопомочі, себто їм не дозволяють організувати свої кооперативи.

Безробітному і безземельному білоруському селянству дано лише право задихатися в перенаселеному селі і гинути голоду:

в) Великі податки й грощеві кари, що їх польська окупаційна влада безнастанно накладає на білорусинів доводить до цілковитого руйнування бідного білоруського народу під Польщею.

*Васіль Дабрасельскі
Наш стяг. 1934. 28 липня. Ч. 29. С. 2.*

№ 58 ДО ЕРІО

Відкритий лист.

Ті, які сіють несправедливість, збирають ненависть і помсту. — Французька приповідка.

Кричиш ти голосно в Європі
(Аж я в Америці почув!),
Що там, в Росії, дуже добре —
Про голод навіть ти й не чув...
Кричиш: та був неначе в раї,
Ти бачив поступ, фабрики...
Скажи: Чи був ти й на Кубані?
Чи й там раюють козаки?
Відвідав Дон ти й Україну?
Коли кричиш, й про це скажи,
Що бачив в тих краях: руїну,
Чи може рай?.. та не бреши!..
Коли не був, скажи: Не знаю,
Чи є там голод, чи нема,
А що в Москві, то як у раю:
Багато хліба, є й вина...
Коли тобі бенкет давали
Під охороною чеки,
О, Еріо, там вимирали
Опухлі в тюрмах козаки...
Ти мелодійну чув музику,
Сторічне пив міцне вино,

Не чув ти мільйонів крику,
Що голодають вже давно.
Так, ти не чув голодних крику...
Не знав, що там коса страшна,
Як слухав ти в Москві музику,
Косила більш, ніж та війна,
Так, ти не чув голодних крику,
Що кров стинав у жилах нам...
Чи вів політику «велику»,
На слово вірив брехунам...
Так ти не чув голодних крику...
А жаль: скотилася б сльоза...
І не підносив би велику
Тюрму в письмі під небеса.
Так, ти не чув, голодних крику...

Не вірю я, не вірю, ні!..
Ти чув, французе, й ту музику,
Яку грав голод на півдні...

Там діти гинули, мов мухи,
Там люди їли — знай! — людей.
А злі чекісти, чорні духи,
Купались в людській крові в день,
Як від голодних забирали
Останнє збіжжя під мітлу...
Тебе ж булками, бач, приймали, —
Ти певно з'їв їх неодну?!..

Ба, ти політику «велику»
З тими бандитами там вів.
Вдаєш, що слух не чув твій крику,
А тільки милий райський спів...

Ти світових хвалиш бандитів...
Ще і полковником їх став!..
Як перестанеш їм кадити
Вважай, щоб «к стенке» не попав.

Пощо, скажи, хоч світ дурити:
Про голод той він знав давно
Ти з людських мук хотів покрити...
Ти може й з кров'ю пив вино?
Хотів ти голод затаїти,
Дітей на смерть катам продати...
Чим завинили бідні діти,
Що їх так мав ти покарати?..
Щоб там те пекло змалювати,
Немає фарб, немає слів...
А ти, о, Ерію, писати
Почав катам похвальний гимн!
Живуть там люде гірш худоби;
Працюй, а їсти... вибачай!..
Не в дикій Африці, в Європі
Такий на півдні є відчай...
...І мруть, мов мухи, мільйони
А світ, культурний світ, мовчить!..

Лиш де-не-де задзвонить і в дзвони...
А в відповідь Москва гарчить
Мов лютий звірь: — Не маєш права
В мою державу лізти ти:
То там з підданими розправа,
З ярма що хочуть утікати... |
То там моя у сітях жертва
Що хочу з нею, те й зроблю
Вона сама не хоче вмерти,
Так я, Москва, її доб'ю...

О, кайсь, пиши, дзвони у дзвони:
— Москва вчинила Голод!.. Там
Вмирають з голоду мільйони,
Страшний я голод бачив сам...
Коли ти маєш ще сумління,
Негайно бий в тривоги дзвін.
Зворуш ти світові сумління
І покажи йому де він,
Той голод, що роками,
І день і ніч, жнива справля.

Наш стяг. 1934. 28 липня. Ч. 29. С. 4.

№ 59

«ПОРЯДКИ В СОВДЕПІЇ»

Большевицька «Правда» з д. 24 червня подає такий образок із життя в Совдепії:

Невеличка стація Луховиці московсько-казанської залізниці, а безладдя в ній страшне. Бійки, бандитизм, піятика на кожному кроці. Дивлячись на цю стацію, маєш вражіння, що бандити зіхались сюди зо всього Союзу совітських республік та зорганізували тут свій головний штаб.

Бандити тут нападають на пасажирів і бють їх, брутально лаються. Вони вломлюються в проходячі потяги, пристають до жінок і крадуть багаж. За останні сім місяців коло цієї стації сталося шість залізничних катастроф.

А найдалше сто метрів від стації знаходиться районова влада (ісполком) і поліція. Тут же й бюро комуністичної большевицької партії. Всі накази влади щодо боротьби з бандитизмом не виконуються. Міліція випускає всіх затриманих бандитів.

Наш стяг. 1934. 4 серпня. Ч. 30. С. 1.

№ 60

ПРОТИБІЛЬШОВИЦЬКИЙ ТЕРОР В УКРАЇНІ

«Таймс» повідомляє: У зв'язку зі скріпленням терористичної акції на совітському селі головний прокуратор СРСР Акулов розіслав розпорядок, в котрім задля примінення строгих кар проти «класових ворогів», Акулов підчеркує, що найсильніше появляється протисовітський терор в чорноземному районі і на Україні.

Терористична акція спрямована передовсім проти відділів комсомольців і піонерів та проти т. зв. «легкої кавалерії», зложеної з дітей, які день і ніч пильнують засіви і не допускають до крадежей збіжжя з поля.

Наш стяг. 1934. 4 серпня. Ч. 30. С. 1.

№ 61

ЛИСТИ ПОДЯКИ ВІД ЛЮДЕЙ, КОТРИМ ПІСЛАНО ДОПОМОГУ ЧЕРЕЗ КОМІТЕТ ДОПОМОГИ ГОЛОДУЮЧИМ В БЕРЛІНІ

Деякі з листів, котрі наспіли до Комітету в місяцях травні і червні ц. р.

«...Коли я прийшов вчора додому, застав я повідомлення про грошову посилку від Вас. Вже два рази одержав я дещо від Вас.

Тільки подумайте. Я купив собі оселедця і троха хліба, крім звичайних річей до їди. Чи Ви можете собі представити таке? Я одержав Вашого листа і мої приятелі були ним так зворушені, коли довідалися, що є ще деякі люди, котрі посилають поміч своїм спорідненим, що ридали і просили мене позичити їм того листа на кілька днів...»

«Другий раз одержала я вже від Вас гроші і знов я і моя дитина є забезпечені на 3, або 4 тижні. Я є така щаслива, коли я буджуся рано і знаю, що ми маємо поживу і я не потребую іти шукати за нею. Моя дитина буде мати троха ячмінної крупи. Ви не знаєте, що то значить почувати себе такою щасливою. Ми молимося за Вас Богу, як рівнож за всіх того рода людей, котрі не забувають за нас...»

«...Дякую. Дякую вам за гроші... Ми купимо хліба... Тут є дуже сухо і ми чекаємо дощу і коли його не буде, всьо вигине. Ми не маємо грошей, а ціни є високі. Пуд пшениці коштує 30 рублів, а ліпшого сорта 45 рублів пуд і ми не можемо її купити.»

«...О Боже! Що був би я робив без Вашої помочи. Я відчуваю, як з кожним куском, котрий я їм, повертає моя сила. Я маю тепер можливість зїсти дещо горячого. Я купив троха ячмінної крупи і троха нафти.

В останніх місяцях ми, старі люди не одержали нічого і Ви можете собі представити в якому стані я на-ходжуся. Я умираю з голоду...»

«...Ваша ласкава увага підбадьорила мене так, що хотів я є хорий і не маю змоги стара-ось для себе, то по-чуваюсь краще. Бо знати думати, що хтось пам'ятає за мене в тих тяжких часах, підбадьорує мене. Я Вам так вдячний за гроші. Я зможу тепер накормити свого сина і він напевно буде тепер жити. Який я Вам вдячний...»

«...Давніше, коли б я була одержала маєтковий спадок, я не буда такою щасливою, як я є тепер. Де-сять марок, котрі Ви мені післали, значать багато для мене, Як я подякую Вам? Ваша поміч є великою мо-ральною підпорою для мене. Я є тепер зовсім іншою людиною. Я боюся іти до Торґсіну з боязни, щоб не зробити помилки і не купити чогось, що не конче по-

трібне. Я можу кормити тепер свою дитину. Я даю їй по троха кашки...»

«...Я є зовсім слаба і завсігди голодна.. в Торґсіні є багато добрих річей до їди. Деколи я заходжу туди і ви-ходжу звідтам не купивши нічого. Я не мою в що одіти-ся, але я є так голодна, що за гроші, котрі Ви мені післа-ли я купую тільки їду. Я не знаю, як я маю Вам дякувати і завсігди пам'ятаю Вас в своїх молитвах, Мої діти її я зга-дуємо Вас все, коли щось їмо і ми дякуємо Вам...»

«...Через три місяці я був в шпиталі хорий, де я міг лежати безплатно. Я тепер вийшов із шпиталю, бо не хотіли держати мене довше, однак я ледве стою на но-гах. Ваша поміч прийшла якраз на час. Я був би умер без неї. Вона має для мене величезне значіння і я маю тепер надію прийти до себе...»

«...Вчера ми плакали з радости. Ми одержали Ваш дарунок і купили муки в Торґсіні. Передтим їли ми тільки капусту. Ми були дуже ослаблені... Ми дякуємо Вам і бажаємо щастя...»

«...Сюда прийшли люди і сказали нам, що коло Ромнів люди масово гинуть з голоду... Ми одержа-ли гроші — 4 рублі і 48 коп. в золоті, що рівняється 250 рублям наших звичайних грошей. За 250 рублів мій брат мусить працювати 2 місяці й однаково ми

не можемо купити нічого за них, бо не можна нічого дістати на базарі...»

Оригінали поданих вище, листів знаходяться в Комітеті Допомоги Голодуючим в Україні, котрий знаходиться в Берліні. Берлінський Комітет Допомоги прислав копії тих листів до Комітету Допомоги, котрий знаходиться у Вінніпегу і займається стало збіркою і висилкою жертв для голодних в Україні через берлінський Комітет. Копії тих листів прийшли відразу в перекладі на англійську мову в надії, що англійська преса схоче їх помістити. Комітет в Берліні вживає о дальші збірки, бо по жнивах сподіються нового масового вимирання наших людей в Україні. Про наближаючий голод писало багато американських і канадських англійських часописів, в зв'язку з організацією допомогової акції генеральним секретарем міжкофесійного Комітету Допомоги під головуванням Кардинала Інніцера.

Комітет Допомоги Голодуючим в Україні, котрий знаходиться і працює у Вінніпегу думає поширити свою роботу помочи голодним, то в найблищому часі завізве до кооперації ті всі організації і товариства українські, котрі з якихось своїх причин ще до цього часу до Комітету не належать.

За Комітет Допомоги у Вінніпегу:

А. Загарійчук, голова.

Й. Печенюк, секр.

Наш стяг. 1934. 11 серпня. Ч. 31. С. 2.

№ 62

ДЕБАТИ В АНГЛІЙСЬКІЙ ПАЛАТІ ЛОРДІВ З ПРИВОДУ ГОЛОДУ В СОВІТСЬКІЙ РОСІЇ

*(Подається за англійським щоденником «Таймс»,
з д. 26. Липня 1934)*

Дня 25-го липня ц. р. лорд Чернвуд, підчас засідання Палати Лордів, звернувся до англійського уряду із запитом: чи має Англійській Уряд які-небудь дані, що заперечували б численні звістки про страшний голод в Радянським Союзі. Голод цей, як зауважив лорд, є наслідком колективізації і законів, на підставі котрих продукти сільського, господарства мусять бути віддані Державі, яка вживає їх для утримання армії, залишаючи без уваги і без мінімального забезпечення потреб самих продуцентів сільського господарства.

Лорд Понсонбі (робітничий депутат від комуністичного крила Робітничої Партії) звернув увагу на те, що не є бажаним обговорювати в парламенті внутрішні справи інших держав, за котрі ми не несемо ніякої відповідальності.

Слово взяв англійський воєнний міністр, віскавнт Гельшем. Він сказав, що нема причини, щоб не обговорювати зачеплене питання. Навпаки, Англія є членом Ліги Націй, і тому є зобов'язана дбати про те, щоби підтримувалися справедливі і людські умовини життя чоловіків, жінок і дітей як у своїй країні, так і в тих краї-

нах, з котрими англійці знаходяться в торговельних чи промислових зносинах.

Архиєпископ кентерберійський висловлює подив, що лорд Понсонбі як і ті, що сидять коло нього, так, сильно стараються боронити інтереси робітників і селян цього краю, що нібито експлуатуються капіталістами, а в той же самий час висловлюють таку неохоту озглянути становище робітників і селян в Росії, котрі дійсно експлуатуються там могутньою большевицькою бюрократією. Лорд Понсонбі та його група стараються ніби навмисне заховати під плащем ту нужду, що розлилася на широких просторах Росії.

Архиєпископ кентерберійський далі докладно розповів про фактичні дані, які малюють страшне положення за останній рік в Радянському Союзі та зокрема в Україні. Число померших від голоду наближається до колюсальної цифри 6.000.000. В деяких містах, що мали 240.000 мешканців, вмерло коло 40 відсотків.

Архиєпископ має світлини, які не залишають сумніву, що в головних осередках голоду трупи померших валяються на вулицях, а коло них проходять байдужні живі люде, що вже звикли до такого явища.

Лорд Демби — один з лідерів католицької групи лордів — особливу увагу високої палати звертає на **катастрофічне положення України**, про котру лорд має, з приватних але вповні правдивих і авторитетних джерел точні інформації. Лорд доповідає про численні утиски священства і взагалі цілого духовного

клира в Україні. Лорд бачив світлини, які малюють страшне положення по містах і селах. Лорд стверджує, що всі ці страхіття є наслідками виключно сваволі і людоджерної політики, що практикується в Росії для того, що би силою примусити населення прийняти комуністичні ідеї.

Наш стяг. 1934. 18 серпня. Ч. 32. С. 2.

№ 63

НІМЕЦЬКИЙ ЕКОНОМІСТ ПРО ГОСПОДАРКУ СОВІТ. РОСІЇ

Сільсько-господарський експерт німецького посольства в Москві, д-р Отто Шіллер уложив книжку: «Ді Крізе дер соціялістішен Ляндвіртшафт ін дер Советуніон. Пауль Парей, Берлін 1933, С. 82.»

В цій книжці він критикує офіційну совітську сільсько-господарську статистику. А про большевицькі, соціялістичні експерименти зауважує, що поквапно переведена колективізація господарства в большевицькому царстві знищила індивідуальне господарство, здешаткувала стан худоби, обтяжила організаційно незрілі колективи величезним бюрократичним апаратом, пустилася до зайвих будов

та інвестицій, взяла напрям на величезні заклади збіжжів і максимальне поширення площі, відібрала в селян охоту до праці й зацікавлення її вислідами, завела врешті (1933 р.) новий вид класової боротьби заведенням обов'язкової праці в сільських господарстві та прикріпленням люду до колективів де вони страшенно експлуатуються.

Наслідки цієї господарки такі, що збір збіжжів і вивіз його до чужих країн значно менший, ніж було до світової війни. Голод в країні значно більший, ніж він був коли-будь до війни.

Стан худоби впав від р. 19–15 до 1931.: рогата худоба з 60,6 мільйонів штук на 29,2 (у тім корови з 26 на 17,7), свині з 20,9 на 10,1, вівці з 113 на 47, а коні лише від р. 1928, до р. 1930, зменшилися з 24,3 на 22,4 мільйонів, Трактори не можуть аж ніяк замінити тої робочої сили худоби, що їй бракує для того, щоби усунути сувору дійсність таких «успіхів» більшовицької п'ятилітки.

Наш стяг. 18 серпня 1934. Ч. 32. С. 4.

№ 64

БОРОТЬБА УКРАЇНИ З МОСКОВЩИНОЮ З ПРИВОДУ ЗАХОДІВ ПРО ПРИЙНЯТТЯ СОВІТІВ ДО СОЮЗУ НАРОДІВ.

Від Редакції: Під таким наголовком помістив Др. Франц Штурм з Відня статтю в 29. числі «Шенере Цукунфт» з 24.VI.1934. Поміщуємо тут переклад тої статті, яка являється відважним протестом Заходу проти червоної Москви, котру кокетує нині навіть... Союз Народів.

По всякій правдоподібності порішить небаром Союз Народів остаточне прийняття Совітів до жене-вського товариства. Питання, яке насувається в обличчю цього факту, звучить: Чи можна зі становища західно-християнської культурної традиції прийняти до відома прийняття совітської держави до об'єднання культурних держав, не вважаючи на те, що Московщина була і є найрішучішим ворогом християнства? Відповідь мусить необхідно бути негативна; бо прийняття Совітів до Союзу Народів було би тихою згодою і признанням тих метод, якими московська держава сама поставила себе поза рямці європейської культурної спільноти.

Абстрагуючи від таких підставових питань світоглядово-культурного роду, на які як знаємо надто великої уваги женеvські політики не звертають, звертаємо

увагу ще на один факт, котрий може все-таки збудить сумніви в представників держав про прийняття Совітів. Маємо на думці **рід і спосіб, як московські можновладці стараються «розв'язати» національну проблему у своїй державі.** Як відомо, одною з перших умовин які ставить Союз Народів для держав, що стараються стати його членом є побіч правного признання свободи совісти також охорони національних мовних меншин. Ця постанова Союзу Н. заторкує в першій мірі Совітську Росію; бо в ніякій державі Європи немає стільки ріжнородних питань, що в Унії Совітських Республік, яка вже в своїй назві хотіла висловити цю справу. Найважливішою між совітськими «зєдиненими» державами є Українська Республіка. Тому нищення окремішности України і змагання поглотити її великанськими просторами російської держави — ось найважливіші пункти програми внутрішньої політики московських володарів. В «Журналь де Женев» помістив недавно знаний журналіст п. В. Бріке довшу статтю про українське питання. Маючи на увазі московські залицяння в Женеві, Бріке пише м. и.: В очах ріжношерстних завойовників була українська земля свого рода раєм, який треба було здобути і затримати за всяку ціну. Від Тамерляна до Леніна нічого не змінилося в оцінці вартости України. Мінялися тільки методи, якими здобували цей край. Большевицький імперіялізм вибирає дорогу «федерації, в межах якої Україна мала займати одно з перших місць, рівне державі 40-мільонового на-

роду. Але цей «федералізм» був тільки пустою оманю. В дійсности знищила.

Московщина не оглядаючися ні нащо всі державні окремішности України оставляючи її давну ролю: шпихліра і доставця найважливіших сирівців. Але доля захотіла, що землю що заселює нарід, що дуже ріжниться від Москалів, Українці, дарма що словяне, є ближчі культурі Заходу ніж культурі Росії. Українці — індивідуалісти і тому завзяті вороги московського «міру» («общини») — установи Українцям чужої, як рештою цілий комунізм, Така дійсність довела неминучою konieczністю до того що безупинний українсько-російський конфлікт з 3-ох сот літ царського режиму загострився під большевиками дуже значно. Україна боролася з Московщиною на двох фронтах: соціяльнім і національнім. Ленін обдурював всіх мовби найважливішою для нього є революція соціяльна; в цей спосіб хотів приєднати для себе Україну заповідаючи частинне здійснення її національних змагань і справді утворив Українську Республіку. Зразу натиск московський послуговувався мотивами соціяльного характеру, треба було зломати опір селян і зворохобити бідняків проти богатих. Одначе цей засіб показався дуже примітивним і не вдалим. Що більше, довів до того, що український націоналізм збільшеними силами витупив проти московського комунізму.

По голодовій катастрофі в р. 1921–22 в часі господарства «Непу». треба було приєднати українського

селянина, цього «фанатика власности», концесіями. Але разом з цим почався повільний розбір Української Республіки. Відділено від України Республіку Молдавську на румунській границі і північний Крим. Крім цього видала Москва закон про національності, силою котрого всі незначні нац. меншини України — Москалі, Поляки, Жиди — мали обов'язок зорганізувати колонії на правах націон. самоуправи. Щоби прискіпити згори уложене нац. ослаблення України — спроваджено російських колоністів. Таких колоній заложили до нині 24, надаючи їм націон. самоуправу. Але часи Неп-у так скріпили відпорну силу українського села, що большевики мусіли приноровити сильніші засоби поневолення. Добрих нагод до цього принесла п'ятилітка. Боротьба з Україною з подвоєними силами почалася скрізь: в ділянках господарства, політики і культури. Всі українські міністерські ресорти поза народньою освітою зайняли Москалі, так, що майже цілий уряд опинився в чужих руках, яким залежало тільки на величі Москви. Дальшим етапом переслідування була нагінка на комуністичного провідника української незалежності Скрипника. Розв'язали українську комуністичну партію а на її місце створили нову політичну організацію, в проводі якої Українці становили значну меншість. В цей спосіб на руїнах української автономії могла повстати диктатура Постишева, провідника російської комуністичної пар-

тії. Щобільше: Кремль без милосердя знищив все, що носило на собі пятно українства.

Великий харківський процес (1930) знищив цвіт духовного проводу України. Українських вчених, письменників, мистців вивезла Москва на певну смерть на Соловецькі Острови. 1.500 українських інтелігентів засуджено на смерть. Автокефальній українській церкві відібрали самоуправу, українська маса стала небезпечною, бо замало мала в собі російщини, а загато західних впливів. Може тому видалили зі шкіл учителів, а на їх місце поставили Москалів, які не знали навіть української мови. Самому Скрипникові переслідування так допекли, що в 1933 р. він відобрав собі життя. Від цієї пори і українську пресу ведуть висланники Москви під доглядом двох ренегатів: Затонського і Косіора. Під оглядом господарським виступила Москва з цілою безоглядністю проти селянства, що творило 85% населення України. 200 000 найліпших господарів вивезли на сибірські степи... Але український селянин дальше боровся з колхозами до котрих силою його впили. Отже вибив всю худобу — це було причиною голоду, що 1932 лютував по всій Большевії. В першу чергу на Україні. Але не вважаючи на все боротьба не вгавала.

Нині так є, що українське село саботує накидувану йому працю, не хоче доглядати залишеної йому худоби, нищить трактори. В цей спосіб колхози стали осередками оборонної боротьби з московським зайдою. В

свою чергу Москалі забирають українським селянам навіть збіжжя на насіння щоби віддати його тільки на час засівів, яких доглядає військо. Чи цей військовий догляд багато допоможе?

«Ізвестія» кажуть, що треба до цього догляду армії 800 000 вояків. Зародилася навіть дотепна думка засівати збіжжя з літаків. До таких нісенітниць і абсурдів доходить московський режим. А вислідом його — голод і страшна нужда.

Тому треба палко поручити женеvським політикам, що тепер обговорюють з п. Літвіновим справу приступлення Большеvї до Союзу Народів, щоби перестудіювали українську справу. Тоді мабуть побачили би, що Совітська Росія не виконує тих постанов Союзу Народів, що торкається охорони нац. меншин, а тим самим не має умови стати членом женеvської організації.

Наш стяг. 1934. 1 вересня. Ч. 34. С. 2.

№ 65

ПОМІЧ ГОЛОДУЮЧИМ

Наші часописи повні вісток про голод на Великій Україні. Австрійці, Англійці, Канадійці, Католицький світ, взивають рятувати вигибаючий народ на «радянщині». Завзялась Московщина знищити Українців голодом, щоби загарбати багатства України для Москалів й Жидів.

Пишемо, вічуємо, протестуємо, уладжуємо демонстраційні походи, але й досі не подбали щоби зібрати таку поміч, яку повинна дати наша імїграція.

Чужі люде подумаютъ що або ніякого голоду нема, або ми безсердешний народ, що невартий нічиєї помочі.

Виглядає так якби заскорузли у своїй буденщині, у звичайних наших партійних групах, нашім повітовім патріотизмі, якби у нас не було соборного українського відчування...

Скаже дехто: не наша сила! Правда! Але чи відповісти нам Франковим: Спускайтесь, куме, на дно?

Якщо ми відчуваємо горе Великої України, якщо ми Українці соборники, державники, то мусимо докзати це ділом, мусимо дати свою пайку пожертв на поміч голодуючим.

Заспали, занедбали, забули, не зложили нічого й не познайомили чужих добрих людей про те, що Москалі витворюють на нашій Україні.

Представники 23 установ, зорганізованих в Українським Центральним Комітеті Гемтремку й Норт Дітройт, ухвалили голосно, щоби уладити підприємство, а увесь чистий прибуток послати на поміч жертвам голоду.

Наш стяг. 1934. 8 вересня. Ч. 35. С. 1.

№ 66

ГАНЬБА ДЛЯ КУЛЬТУРНОГО СВІТА

Останніми днями прийшли вісти з Європи, що великі європейські держави — Англія, Франція й Італія змовилися піддержати кандидатуру большевицької Росії на члена Ліги Націй, цебто вони погодилися прийняти червону Москву до складу Ліги Націй. Під натиском цих великих держав Європи, очевидно дадуть свою «згоду» і ті менші європейські держави і державки, що політично та економічно знаходяться в тій чи іншій залежності від своїх сильних протекторів.

Цей акт великих держав Європи, після сумної пам'яті визнання уряду червоних катів московських Злученими Державами Америки, можна вважати найганебнішим актом, що його вдіяли репрезентанти культурного світа в першій половині ХХ-го століття.

Всім тим європейським державним мужам добре відомо, що уряд червоних московських комісарів — це уряд катів цілого культурного світа, уряд гонителів Бога-Христа, уряд безоглядних руйників основ християнської культури й цивілізації, уряд руйників найсвятіших чеснот людських і уряд грабіжників дорібку чесної людської праці та творців новітнього й нечуваного в історії людства рабства. І цей уряд визнають великі (а за ними й малі) європейські держави... І мало того — щеїй приймають репрезентантів того катівського уряду до складу Ліги Націй!..

Яка чарівна іділя!.. Завтра сядуть поруч, за одним столом в Женеві, як всесвітні судії і моралізатори (на рівних правах!) правовірні християне і гонителі Христа, оборонці права і законности в публичнім і приватнім житті і звичайні злодюги з широкого шляху...

Це вже буде «правдива» Ліга Націй. Наймодерніший духовий твір людського генія в ХХ-ім столітті...

Християнські держави своєю безбожницькою — наскрізь анти-християнською політикою в своїх взаємних стосунках та в своїй міжнародній поведінці так загризлися між собою та возненавиділи одна одну, що для замирення себе покликали чорта. Той чорт — в образі червоних московських комісарів — має встановити мир між європейськими християнськими народами-державами. Тойже чорт з червоною зізвздою на лобі, на думку теперішніх європейських державних мужів, має встановити й світову рівновагу...

Ось куди покотився т. зв. культурний світ нашої доби! Ось як низько упала публична мораль в тих державах світа, що ще донедавна гордо виставляли себе правдивими оборонцями християнської культури й цивілізації, Чи може бути ще більша ганьба для культурного світа?!

Наш стяг. 1934. 8 вересня. Ч. 35. С. 2.

№ 67

УКРАЇНЦІ ПОЗА УКРАЇНОЮ

В річнику Україн. Економ. Бюра в Варшаві поміщена статистика Українців, що живуть в інших країнах світа.

Згідно цієї статистики Українців живе: в Югославії — 45.000, в інших краях Європи (по за Польщею, Румунією, Советами й Чехословаччиною) 25.000, в Азії — 9.755.000, в цілій Америці — 1.350.000, а саме: в Злучених Державах — 750.000, в Канаді 500.000, в Аргентині, Бразилії Перу й інш. амери- канських країнах — 80.000.

Наш стяг. 1934. 8 вересня. Ч. 35. С. 3.

№ 68

ЯПОНСЬКИЙ МІНІСТР ҐЕНЕРАЛ АРАКІ ПРО ЕВРОПУ Й БОЛЬШЕВИКІВ

«Першими жертвами комуністів-большевиків стали Україна й Росія»... «Ми мусимо спасти Україну й Росію від большевиків»...

Японський міністр генерал Аракі, вожд японської воєнної партії, висловився в часописи про теперішній стан Європи так:

«Європейська культура опинилась тепер в сліпій вулиці, з якої немає виходу. Бо в теперішній Європі запанував дух низького самолюбства, в ній має вартість лише то, що дає особисті користи та надається до зужиткування, Панує лише віра в матерію, котра запанувала над душею. Кожний нарід і кожна поодинокі людина жиє лише для себе і не думає про нащадків — що буде завтра.

Дух взаємної помочи, жертви й любови назавжди відлетів з Європи. Запанував матеріалізм жида Маркса (основника соціалізму й комунізму) і комуністи докінчують загибель Європи. І першими жертвами комуністів-большевиків стали Україна й Росія.

Народи під большевицькою кормигою покутують гріхи цілої Європи.

І ті страждання людей в большевицькій Україні й Росії повинні викликати жаль і співчуття у кожної

людини, що не забула що вона є людиною. Ми мусимо визволити народи з большевицького ярма — це є наш обов'язок як людей. Всі інші народи мусять працювати над тим, щоб визволити нарід України й Росії зі страшних мук.

А чому жадний нарід не виконує цієї святої повинности до братів, котрі гинуть, чому не бачуть їхніх страждань?

Бо Європа пересякнена егоїзмом. І це найліпший доказ, що теперішній світ не є таким яким мусівби бути, що в нім є дуже багато погубного.

Тепер Японія зрушила свій дух. Чи того інші народи хочуть, чи не хочуть — ми мусимо спасти Україну й Росію від большевиків. Японці не мусять подобатись європейцям, але хай розумно тримаються й далі свого історичного заповіту: дух жертви й боротьби за правду і право».

Дуже багато гіркої правди сказав генерал Аракі європейським народам, і чи не соромно для культурної Європи, що аж Японці мусять нагадувати про її викривлену й хору культуру та про те зло, що його роблять большевики, проти котрих мусить боротися кожна розумна й чесна людина.

Наш стяг. 1934. 15 вересня Ч. 36. С. 1.

№ 69

«Трибунал справедливости»

(До розпочатих нарад Ліги Націй)

В попереднім числі нашого часопису ми ясно зазначили нашу позицію до тих негідних імени культурних народів, залицянь, що їх виявили великі держави Європи своїм чином допущення червоних московсько-інтернаціональних катів до Ліги Націй, де вони мають бути рівноправними членами цього новітнього міжнародного трибуналу.

Нашу думку поділяє й старокраєва українська державницька преса. «Тижневик Хліборобський Шлях» (Львів), в ч. 30-ім ц. р. в статті «Двадцять літ минуло» присвяченій 20-річниці вибуху світової війни, говорить про наслідки цієї війни ось що:

Справедливість була гучно заповіджена в відомих пунктах Вільсона, справедливе «самоозначення аж до відділення» обіцували й большевики. Установлено всесвітній трибунал справедливости — Лігу Націй». Але гасла остали гаслами, справедливости ж немає; як колись одні, так тепер повстали другі грабіжники, що поневолили нації, й нічим не різняться від давніх гнобителів, — хіба тим, що ще сильніше давлять і нищать поневолені нації.

З «трибуналу справедливости» створено інституцію під покровительством Франції, щоби санкціонувала поступки побідників. Не могла бути там ні Японія, ні Німеччина. Натомість «трибунал справедливости» в Женеві запрошує до себе у члени червоних катів, руйників Церкви й моралі, родини, суспільного устрою — московських большевиків, яким «справедливість» має запевнити «легальність» посідання їхніх невольників...

Світова війна, про яку пацифісти й революційні комуністичні палії видають стільки пропагандивної противоєнної літератури, — вигубила на всіх фронтах 13 мільонів людей, та спричинила шкоди в майні, що сягають в мільярди. Це все, мовляв, оправдує пацифістичну пропаганду.

Але чию пропаганду? Хто до неї покликаний? Чи ті, що нині хочуть знову морду й нищення, вже не під гаслом «імперіялістичної війни», але «світової революції»? Чи ті, що піддержують революційні зриви в цілому світі, щоби вказати на Іспанію, чи страйки й міліонові руїни майна, як у Франції, Нідерляндії й інших «союзних і заприязнених» країнах?

Чи ті «червоні пацифісти» мають право говорити про ті жертви людства в світовій війні коли вони **в одній Україні** вигубили стільки ж цивільних людей **плянним систематичним голодом?**

«Гуманна Європа», якої «милосердні» люди боліють над конем, що його б'є несовісний і злий візник, які мають «Товариства охорони звірят» і санаторії для кріликів, собак і мишей, — не має ніякого «Товариства охорони людини», яке б згадало про муки і смерть із голоду тих мільонів українців. Європа реве, що Гітлер застрілив своїх противників. Зате він негідний бути в «родині цивілізованих націй», він «повертає до варварства», він — «семикратний убивник на троні». Йому не вільно. Але вільно тисячі й тисячі людей вигублювати й мордувати приятелям «гуманної» Європи — катам большевицьким, бо це «щось іншого». Чи не духове (й расове) споріднення «молодої Європи» зі старою «Азією»? Коли Гітлер дає правне обоснування своїм учинкам, коли представляє парламентові свої поступки й **парламент їх апробує** — то це для «Європи» не є аргумент. Але як ГПУ мордує **без ніякого права, без ніякого витолкування й оправдання**, то це — гуманно, згідно з правом оправдано, цивілізовано... Отже хіба аж десятки мільонів людей треба вимордувати, щоби стати гідним членом Ліги Націй і заслужити на ім'я «цивілізованої країни»?!

Нехай — так. Нехай «цивілізація» й «гуманність» Європи означає оправдання моральної й фізичної руйни, садизму й дегенерації, невольництва особистого й національного. Нехай цідять крізь ситко гітлерівську муху, щоб ковтнути большевицького верблюда. Нехай

у своїх Лігах і на своїх «мирних конференціях» далі оправдують муки й розп'яття поневолених націй. Такої гуманности і справедливости ми не визнаємо.

Але ми віримо і знаємо, що над «справедливістю» Європи є вища Справедливість, яка покарає ту Європу її ж власними руками, а Яка з другого боку відродить з крові мучеників Україну.

Наш стяг. 1934. 15 вересня. Ч. 36. С. 4.

№ 70

БОЛЬШЕВИЦЬКА РОСІЯ В ЛІЗІ НАЦІЙ

Із Женеви подають, що дня 18-го вересня на зібранні Ліги Націй відбувся офіційний вступ большевицької Росії до Ліги Націй, коли представник червоної Москви — жид Максим Літвінов сів за одним столом з делегатами інших держав. При остаточному голосуванні над прийняттям кандидатури совітської Росії, за прийняття голосувало 39 держав, а проти — лише три. Отже — червона Москва має тепер стале місце в Лізі Націй.

Наш стяг. 1934. 22 вересня. Ч. 37. С. 1.

№ 71

ПРОТЕСТ УКРАЇНЦІВ В ЛІЗІ НАЦІЙ

У зв'язку зі справою прийняття большев. Росії до Ліги Націй, українська парламентарна репрезентація в Польському Сеймі, надіслала до Ліги Націй протест проти вступу большевиків до цієї Ліги. В тім протесті українські послы заявляють, що український нарід так довго буде воювати проти совітської Росії, поки Україні не буде дано повне право самовизначення.

Теж саме зробили й Грузини.

Наш стяг. 1934. 22 вересня. Ч. 37. С. 1.

№ 72

ВУЗЕЛ ЗАПЛУТУЄТЬСЯ

В останні дні сталися дуже важні події в міжнароднім житті, на які мабуть де-хто з Українців не звернув жадної уваги. А в той же час ті події безпосередньо торкаються дальнішої долі українського народу, як на західних так і на східних землях наших. І ми не можемо оминати їх мовчанкою, і не звернути на них уваги широкого українського загалу.

Перед кількома днями розпочалася чергова нарада Ліги Націй в Женеві — цього т. зв. міжнародного «трибуналу справедливости». І в перші дні нарад цієї Ліги польський міністр заграничних справ Бек виголосив заяву в імені свого уряду, що Польща надалі відмовляється виконувати зобов'язання щодо охорони прав національних меншостей в своїй державі, наложени на неї Версальським миром. Ця заява, як подають із Женеви, мала зробити пригноблююче вражіння на членів Ліги Націй, але ніхто із них не запротестував, і ціла заява прийнята мовчанкою. А мовчанка — це знак згоди. Очевидно теперішні господарі повоєнної Європи не мають жадного заінтересовання в тій справі, як Польща буде далі поводитись зі своїми національними меншостями, себто переважно з українцями. Бо Українці фактично творять ту головну масу т. зв. національних меншостей, яких право Польща зобов'язалася перед іншими державами охороняти. Звідціля випливає цілком льогічно висновок: годі Українцям тратити сили і матеріальні засоби на різні мандрівки до тієї Ліги Націй зо всілякими петиціями про польські надужиття над нашим народом на Захід. Українських Землях. Той міжнародний «трибунал справедливости» при теперішніх внутрішніх взаємовідносинах українства, все залишатиметься глухим і німим до скарг Українців.

Друга ще більше важна подія сталася в останніх днях. До Ліги Націй прийнято, як повноправного члена,

уряд большевицької Москви, той уряд, що в брутальний спосіб загарбав поверх три чверти Української Землі і протягом сімнадцяти літ свого кривавого панування «под стенкою», на шибеницях і на засланнях та на каторжних примусових роботах вимордував міліони добрих, чесних і працюючих дітей України (старших і молодчих). І цей катівський уряд Ліга Націй, як міжнародний «трибунал справедливости», прийняла до свого складу, як повноправного члена, а тим самим визнала той уряд законним. А визнавши законним той уряд, Ліга Націй мовчазно погодилася і з тим страшним терором і рабством, що вже вісімнадцять літ панує на території т. зв. ССРСР. Недарма-ж жидок Літвінов — репрезентант того кровавого московського уряду — на першій-же засіданні тієї Ліги Націй, з його участю, глумливо й брутально заявив, що, мовляв, совітський уряд вимагає(!) від інших держав взаємного невтручання у внутрішні політичні й економічні справи. Себто — червона Москва має право й надалі гнобити, вимордовувати й грабувати інші народи в ССРСР так, як вона досі це робить. А Ліга Націй вислухала й цю заяву і проковтнула її мовчазно.

Отже — так виглядає той міжнародний «трибунал справедливости», на який досі з мольбою звертала свої очі певна частина українського громадянства та все сподівалася звідтам помочи для «самовизначення», бодай на території галицької волости.

Т. ч. українська справа на міжнародній політичній арені тепер загнана в ще глухіший кут, ніж досі була, а проблема нашої державної самостійності уявляє із себе в очах міжнародних чинників ще більше заплутаний вузол.

Але чи ми Українці маємо падати на дусі? Ні! Якраз в цей час, найтяжчого положення нашої національно-державної справи на міжнародній, політичній арені, ми мусимо виявити найбільше витривалости, все-національної внутрішньої самоорганізації.

Кожний свідомий Українець-патріот мусить пам'ятати, що без Одного Проводу ми не зорганізуємо і не викуємо із себе тієї сили, яка могла б у відповідний час-зломити всіх гнобителів нашого народу на рідних землях і будувати знова самостійну і ні від кого незалежну Українську Державу.

І єдиним таким Проводом для всього Українського Народу є лише наш, Гетьманський Провід. Лише під одною Гетьманською Булавою ми змусимо ті міжнародні синедріони, що називаються Лігами Націй, признати за нами наше, природне право на наше незалежне державне життя.

Пам'ятайте всі Українці, що наші вороги тим тільки й сильні, що вони мають один провід, і під тим проводом зорганізовано та здисципліновано тримаються.

Крайній час вже настав всім Українцям зрозуміти цю правду, і всім згорнутися в одну здисципліно-

вану лаву під Гетьманською Булавою! Іншого виходу із того глухого кута, в який зайшов український на-рід, немає!

Наш стяг. 1934. 22 вересня. Ч. 37. С. 2.

№ 73

КОЛЕКТИВІЗАЦІЯ В СРСР ПРОВАЛИЛАСЯ

Стверджують це англійські вчені.

Інститут словянських і східноєвропейських дослідів в льондонському університеті оповістив монографію про колективізацію рільництва в СРСР. Автори статей доходять до заключень, що совітський експеримент провалився.

Значна частина селян голодує. Правне положення колхозів рівне невільництву.

Уряд СРСР не в стані вивозити збіжжя. Коли ввозять збіжжя то лише коштом голодуючого населення.

Наш стяг. 1934. 29 вересня. Ч. 38. С. 1.

№ 74

ЦІЛКОВИТЕ НИЩЕННЯ ПООДИНОКИХ ГОСПОДАРІВ

До американських часописів подають з Москви, що большевицький уряд має намір до 1937 року цілковито знищити в ССРСР окремі господарства і всіх загнати в т. зв. колхози (колективні господарства).

Це большевики роблять в такий підступний спосіб: московські червоні комісари видали декрет, силою якого кожний окремий господар має платити податок на 200 відсотків більший, ніж колектив.

В той спосіб большевицька влада хоче поставити окремих господарів у такі умовини, що вони не матимуть змоги провадити свої господарства.

Наш стяг. 1934. 6 жовтня. Ч. 39. С. 4.

№ 75

НЕ ПЛАЧЕМ, А МЕЧЕМ !

С. Савицький

(Бразилія)

Світ під гаслом живе:
Не плачем, а мечем!
Перековує плуги на зброю.
В грудях біль нашу душу і серце пече...
Не зворушим нікого мольбою.
Не плачем, а мечем! — так наказує час
Нам боротись за втрачену волю.
Дух борні наш живий — по пожежи на згас —
Тліє іскра в степу під золою.
Як повіє вітрець, залуна кулі спів, —
Спопелиться ярмо у станиці.
А розджюханий вітер жаринку з степів
Перекине й до ката в столицю,

Не плачем, а мечем! — хай між нами луна, —
Світ глухий до козацького болю...
Коли пута розв'яже не Ліґа — війна:
Все Козацтво полине до бою,
Так вулькам клекотить під корою землі...
На поверхні жита зеленіють.
Прорве кору вулькан, — вибухають вогні:
Горе тим, що на нім жито сіють.

Наш стяг. 1934. 20 жовтня. Ч. 41. С. 4.

№ 76

КРОВАВА БОРОТЬБА ЗА ЗБІЖЖЯ

Із Львова подають, що з Румунії надійшло таке повідомлення:

Недалеко Тігіни чути було гарматні стріли по совітським боці. Показалося, що це була боротьба війська з українськими селянськими повстанцями. Большевицька влада наложила дуже високий податок на селян, який вони мають внести збіжжям до державних складів, для забезпечення хлібом міста. Населення доведене до розпуки вхопило за зброю і вирізало впень совітських урядників. Карні відділи Політичного Управління (ДПУ) при помочи гармат кроваво здушили повстання. Дехто втік на румунську територію і розповідають, що больш. Росія стоїть перед новою катастрофою голоду.

Наш стяг. 1934. 20 жовтня. Ч. 41. С. 4.

№ 77

НА ПОМІЧ ГОЛОДУЮЧИМ В УКРАЇНІ

Конгрес Національностей в Берні (Швейцарія) ухвалив таку постанову:

Десятий Конгрес Національностей, що мають своїх земляків у Совітському Союзі, вважає своїм обов'язком знову під нести свій голос, щоби звернутися з палкою прозьбою до народів світа прийти з поміччю загроженим голодовою смертю людям різних національностей. У зв'язку з цим конгрес пригадує щиросердечні поклики архиеп. з Кентербері й архиепис. кардинала Інніцера та представників усіх віроісповідань, які прилучилися до їх по кликів. Конгрес покликує на почуття вселюдської спільноти, вважає своїм правом і обов'язком назвати річчю необхідною, щоби з нагоди вступу Совітів до Союзу Народів уможливлено широку допомогу голодуючим у С.Р.С.Р.

Наш стяг. 1934. 20 жовтня. Ч. 41. С. 4.

№ 78

ЖОВТО-БЛАКИТНА КОМУНА НА УКРАЇНІ

Дописувач з «Шикаго Дейли Ньюз» подає з Москви, що П. Постишев, права рука Сталіна і теперішній диктатор в Україні, має нові клопоти там. На засіданні комуністичної партії в Києві він заявив, що серед українських большевиків і далі існує «національний ухил», не зважаючи на всі дотеперішні репресії.

Він сказав, що недавно виявлена група комуністів з «шовіністичними національними тенденціями», на чолі якої стояли Винокур, Наумів і Павлів. Ця група й далі веде підпольну роботу проти Сталіна.

Далі Постишев сказав, що за останніх кілька місяців, це вже восьмий випадок «кирині» серед українських большевиків. В минулому році було викрито змову проти Москви і тому було виключено з комуністичної партії аж 27.500 членів. Тоді в українській партії нараховувалось 120.000 членів.

Постишев вже виявив на Україні існування т. зв. «націонал-большевиків» і каже, ще вони силкуються відірвати Україну від ССРСР.

Наш стяг. 1934. 3 листопада. Ч. 43. С. 1.

№ 79

ЗНОВ РОЗСТРІЛИ

Большевицьке правительство і політичне управління комуністичної партії видали остерогу, що недотягнення в зборі хліба і в доставі його державі не будуть толеровані. Щоб надати тій остерозі більшого значіння, розстріляно в минулому тижні 8 людей за ніби то хлібний саботаж, а багатьох післано до тюрми.

Найбільше тих «саботажників» було в Смоленську — 53 людей, урядовців і робітників млинарського тресту, котрі ні би то мали вкрати 1,400 тон зерна і муки. Шістьох з них розстріляно зараз, а 47 засуджено на тюрму.

Подібна подія сталася також з зах. Сибірі, де розстріляно директора «колхоза» (комуністичний примусовий фільварок) і директора «госхоза» (державний фільварок) за «саботаж в доставі збіжа» Ех, нема то як в «раю» !

Наш стяг. 1934. 3 листопада. Ч. 43. С. 1.

№ 80

ЯК БОЛЬШЕВИЦЬКА ОРДА ГРАБУЄ ХЛІБОРОБІВ

Щоб забрати працю хлібороба — хліб, і не платити за неї навіть того, що сама призначила, большевицька влада нарукувала масу паперових грошей, які давала колективам в заміну за хліб. Світ довідався про це шахрайство в цей спосіб: большевицький державний банк випускав щороку звіт про кількість золота, яку він має на покриття паперових грошей. Без такого звіту не можливо було б перейти до торговельних трансакцій з закордоном. Такий звіт випускав московський банк дня 1. липня кожного року. Цього року не появився такий звіт. Запитаний чужими фінансовими кругами про це, большевицький уряд відповів, що звіт виготовлять аж 1. січня 1935 р. Чужі фінансисти думають, що це для того, бо большевики сподіються, що їм вдасться стягнути ці нововипущені без покриття банкноти з обігу і в цей спосіб закрити своє шахрайство.

Наш стяг. 1934. 17 листопада. Ч. 45. С. 1.

№ 81

БОРОТЬБА ПРОТИ БОЛЬШЕВИКІВ В УКРАЇНІ КИПИТЬ

Із Москви подають, що на зборах київського комітету комуністичної партії теперішній червоний диктатор України Постишев виголосив промову, із якої видно, що діється в Україні.

Він сказав, що урожай в р. 1934. був гірший ніж минулого року. Зібрано пересічно 7,4 сотнарів з одного гектара (а торік було 10,1 сотнарів). А в цей час в західній Європі (без большев. Росії) зібрано пересічно 12,6 сотнарів з гектара. Урожай бураків в Україні в цім році також був значно гірший ніж в минулім році 100 сотнарів замість 128, що дав гектар торік.

Завинили цьому — казав Постишев — українські сепаратисти, котрі порозумілися з троцькістами, щоб руйнувати всю роботу большевиків в Україні. Українці добиваються особливих прав для України (себто — державної незалежности — приміт. редакц.). Це Постишев називає «областним партикуляризмом». По селах — далі скаржитись Посташев ведеться дуже уперта боротьба. Ворожі до большевицького режиму елементи намовляють колективи не давати збіжжа совітській та псують трактори й хліборобські машини.

Постишев потішав «товаришів» того областного комітету комуністичної партії що, мовляв українське

селянство визволиться від «контр-революціонерів», що гальмують українізацію в рамцях нового соціалістичного ладу».

Отже червоний диктатор пробалакався і мимоволі виявив як наш нарід на Великій Україні «любить» червоних окупантів. Коли взяти під увагу той страшний терор, яким розправляється червона Москва з непокірними на Великій Україні, то справді треба подивляти ту героїчну боротьбу нашого народу там з московським червоним деспотизмом.

Наш стяг. 1934. 1 грудня. Ч. 47. С. 2.

№ 82

УКРАЇНСЬКІ СЕЛЯНЕ З ГОЛОДУ ГИНУТЬ, А ЖИДАМ АВТА КУПУЮТЬ

Московська большевицька влада, як відомо, почала розбудовувати т. зв. «жидівську автономну республіку» в Біробіджані (на Далекому Сході). Тим жидам большевики будують мешканеві доми, електричні станції, школи, шпиталі і навіть кіна. Крім того, большевики мають «подарувати» для тієї жидівської республіки 15 тягарових авт, 8 особових і 1 автобус. Цей «подарунок» мають на добровільні жертви спра-

вити жидам усі вірнопіддані горожани совітського союзу. А всім відомо, як збирають большевики ті «пожертви».

Наш стяг. 1934. 22 грудня. Ч. 50. С. 4.

ЧАСТИНА V

МАТЕРІАЛИ ГАЗЕТИ «НАШ СТЯГ» ЗА 1935 РІК

№ 83

«ЛЮДЕ ЗРОБИЛИСЯ ЗВІРЯМИ»

(Із листів з большевицької Росії).

До нашої редакції передано кілька листів, що їх Українці в Злучених Державах одержали від своїх кривних і знайомих з Великої України. Ось що в тих листах говориться про життя в «большевицькім раю»:

...«Спасибі Вам, що не загубили ще почуття людяности й своїм старим батькам допомагаєте. Ви не можете собі уявити, що коїться в нашому СССР. Люде зробилися звірями, Не мають жадного почуття жалости, ані до батьків, ані до братів та сестер. І все тому, що у нас немає БОГА. Немає сумління, немає нічого, що впливало б на людину. Учать нас все грабувати. Берем скільки можна й скільки вистачає нахабства. Одним словом жах тай тільки. Не має можливости жити, а злидні так ще більше допікають чоловіка. Візьміть Ви

собі наприклад робітника, Він прямо таки голодує. І роздягнений й чобіт немає; не часто їх побачиш. Ви б подивилися до чого дійшли наші злидні.

Але живе Москва й великі міста, де є чужинці. Там все є на чужеземну валюту. А на совітські папірці такі ціни: — Пісне масло 300 грам коштує 8 рублів 10 копійок. Сало свиняче коштує 35 рублів кіло. Хліб чорний коштує 60 коп. кіло. Білий коштує 1 руб. 60 коп. А робітник одержує всього лиш 65–70 рублів до ста рублів місячно. (Коли ж він не має картки то взагалі нічого купити не може). Як може він себе й родину забезпечити? Тому всі голі й голодні, а що торкається старих, то й пайка не дають, а працювати вони більше не можуть. Просто лягай та вмирай. Ніхто їх не жаліє. Всякий бореться за власне існування. Візьміть наприклад Ваших старих. Викинули їх з власної хати, все забрали комуністи, господарство їх зруйнували, все геть-чисто знищили як сарана. Лише Вашою допомогою старі й живі».

А ось в другім листі пишуть:

...«Повідомляю Тебе, що ми живі, але не всі. Прийшлося всеж таки загубити одну сестру та батька й мати. Батько й мати умерли від хвороби, а сестра з голоду. Брат також був пухлий з голоду і я боявся на його дивитися. Тепер ледве-ледве видужав. Важко дивитися на всю родину й не мати можливости допомоги. Як ще мої діти zostалися живі, я й не знаю. Тепер люд такий виснажений, що кожний тільки й думає, що зав-

тра смерть Як я подумаю, то морозом по кожї. Не так мені жаль було батька й мати коли вмирали вони (бо старі вже були й немічні) як сестру, що з голоду вмерла. Не можу я її забути. Хай би ти бачив яка вона була раніш гарна та здорова. А мусіла вмерти з голоду, й я нічим не міг допомогти їй. Я сам увесь час чекав, що спухну й умру з дітьми. Коли буде краще — не знаю. Ні кола не маю, ні двора: все у мене забрали. А в мене двоє діток. Заборонили мені працювати й документи забрали, а як хто працює, то тому й їсти не дають. Приходиться страдати дуже. Багато міг би написати... У дядьків наших 9 душ умерло з голоду, у С..... умерло 4 дітей. Багато на селі повмирало люду. І це така хвиля прокотилася по Україні. Був я раніш хазяїн, і корова була й овечки й сало й мука, а тепер живу так, такий бідний став, що далі й не можна йти. Тільки зараз тим і врятувався з дітьми, що Твоя допомога поспіла. Ніколи не забуду»...

Наш стяг. 1935. 12 січня. Ч. 2. С. 2.

№ 84

«ДАВНО МИ Й ХЛІБА НЕ БАЧИЛИ...»

(Із листів з большевицького «раю»).

Від редакції. Знова до нашої редакції кілька Українців з Америки і Канади надіслали листи, що їх вони одержали від своїх кривних і знайомих з Великої України. Нище подаємо виписки із тих листів, що аглядно свідчать, в яким жахливім стані там живуть люде і якою дорогою є для них поміч своїх кривних чи знайомих, із-заграниці.

Редакція «Наш Стяг».

...«Не знаю як і дякувати Вам. Одержала переказ на Торгсін на 7 рублів 30 коп. Тільки Ви й рятуєте мене. Без Вашої допомоги не прожила б зовсім. Я так страждаю й бідую, що Ви собі й уявити не можете. Я увесь час молюся Богові й цим тільки й підтримую себе. Мені так сумно самій. Нікогисінько у мене немає. Я вже Вам писала, що мене викинули з кімнати. Прийшли й сказали, щоб за три години мене більше в ній не було. Я не знала що й робити. Знайшла на щастя за перегородкою теплий куточок, але без вікон. Добре що поблизу є сад. Іноді хожу відпочити, але не часто, бо ноги болять. В кутку мойому дуже невігдно, темно й холодно. Головне, що спокою немає. За пере-

городкою від п'ятої ранку сусіди шумлять і спати не дають. Я страшенно змучилася, але кажуть, що буває іншим і гірше...»

...«Мене «вичистили» з колгоспу (колективне господарство) й не давали роботи й їсти також нічого не давали. Грошей у мене немає, виїхати я не міг тай паспорт мій забрали. Страшенно довго мене мучили... сказали, що я син кулака... я мало не пропав. А тепер я мушу Тебе повідомити, що я одержав від Тебе гроші... коли можеш — висилай і надалі, не дай нам всім загинути нізащо... Я пішов у магазин і в першу чергу взяв печеного хліба й так зрадив, коли взяв його у руки, а у дітей аж сльози полилися... Давно ми хліба й не бачили. Купив я тепер хліба й крупи й як сіли за стіл та стали їсти, то так Тобі дякували й бажали Тобі довго жити. У мене маленькі дочки, так і ті Тобі дякують. Пиши про своє життя, що робиш зараз? Чи Ваші робітники не завидують часом нам? Як там пишуть про наше життя? Я не знаю, чи Ти повіриш про наше життя, як я Тобі пишу? Може Ти більше віриш тому, що у Вас пишуть про нас...?»

... Учора був для нас день великої радості. Одержали ми Вашого листа й повідомлення Торгсина, що гроші і прийшли. Ви нас годуєте й обіцяєте до смерті годувати... Ми щодня вранці й увечері молимося Богові і Його Пречистій Матері о Вашім здоровлі... Ваша

ласка й допомога нас рятує й втішає. Головне тепер, що холод настає а в нас немає нічого теплого, У моєї старої немає й сорочки... Дров також немає й немає де взяти. Як буде далі один Бог знає.....»

...«Хочу поділитися швидче з Вами моїм безконечним щастям. Я одержала з закордону гроші. Я просто так одуріла, що думок не можу зібрати до купи. Я була так щаслива, що зі зворушення цілу ніч не спала. Я вже була в Торгсіні й дістала чекову книжку на 6 рублів 8 копійок. Обіймаю Вас мої дорогі, милі й любимі і дякую Вам без кінця.....»

Наш стяг. 1935. 9 лютого. Ч. 6. С. 4

№ 85

СТРАХІТТЯ ГОЛОДУ НА УКРАЇНІ

Ще в початку січня ц. р. видавець 28-ми великих американських часописів Виллям Рендолф Герст виголосив у радіо звичайно патріотичну промову, в якій представив американському загалові страшну деспотію большевицької влади на просторах, що від р. 1917 називається ССРСР.

Та промова п. В. Р. Герста прогремівала серед американського світа як грім серед ясного неба. Багато американців, що цікавляться подіями поза їх країною, не зрозуміли тоді цього виступу В. Р. Герста і думали, що це є якийсь вибрик бізнесу. Аж ось перед двома тижнями в усіх часописах цього великого видавництва появилися страшні описи голодової смерті на Україні, що своєю правдою та вказуванням фактів і поміщених фотографічних знімків того страхіття просто заморожують кров у жилах читачів.

Ці описи й фотографічні знімки до них подав американський кореспондент Тома Волькер. Він з нараженням свого власного життя відважно об'їздив територію України, говорив людьми і, не зважаючи на сурову заборону большевицькою владою, потайки зробив цілий ряд жаклих фото того страшного голоду й знищення. Тепер Тома Волькер перебуває в Лондоні.

Ось що він між іншим оповідає («Шикаго Американ» дня 25.ІІ.1935):

«Я недавно подорожував по Україні, частині совітської Росії, де за останніх 18 місяців 6.000.000 мешканців вимерло з голоду, в наслідок господарювання большевицького уряду, котрий забрав майже цілий збір урожаю від населення. Минулої зими солдати червоної армії, по наказу з Москви забрали від населення України так багато збіжжя, що на живлення людей і худоби не лишилося нічого».

«ЗБИРАННЯ ЗЕРНА — ВЕЛИКИЙ ПРИВІЛІЙ»

На колективній фермі коло Білгороду (це концентраційний табір примусових робітників) він довідався, що за велике добродійство вважають собі селяне, як їм дозволять збирати зернята пшениці, що висипались із снопів на полі.

«Тих, що шукають за поживою без дозволу, стріляють. Я бачив двох жінок, що збирали зерна пшениці таким способом, як то роблять кури. Один батько зі сином так шукав зерно на полі і наблизився до місця забороненого. Солдат червоної армії стрілив до нього без жадної перестороги і забив на місці. Обидва вони (батько й син) були робітниками на тій фермі і за свою денну роботу одержували лише фунт хліба, з чого не могли вижити».

Тома Волькер описує далі:

«В малім селі коло Харкова я зайшов до типової тепер української хати, з брудною підлогою; хата покрита соломомою; в ній була лише одна лавка. В ній застав змарнілу дівчину літ 14 і її брата-хлопчика 2^{1/2} літ. Се дитя рачкувало по підлозі як жаба, і з браку поживи стратило форму людського тіла. Мати його умерла з голоду, коли ся дитина мала один рік.

ЦЯ ДИТИНА НІКОЛИ МОЛОКА НЕ ЇЛА.

«Це дитя, як я довідався від дівчини, ніколи молока не їло ані масла, і лише раз в своїм житті воно їло м'ясо. Чорний хліб і бараболі в дуже маленькій кількості були досі єдиною його поживою...

КУПИ ТРУПІВ ПОМЕРЛИХ З ГОЛОДУ.

Около пів милі від хати тих двох дітей я натрапив на трупа, що лежав при дорозі. Чоботи з нього стягнуто. На перший погляд він виглядав як сплячий чоловік. Живіт страшенно спухлий. По спухлим лиці можна було пізнати, що це жертва голоду. Я повернув назад, до хати тих дітей, щоб довідатися про того трупа. По півгодинній подорожі з тією дівчиною, я побачив коло хати аж 15 трупів людських. Всі вони були голі, без жадного одягу, а вигляд їх був страшний. Дівчина показала мені трупа, що лежав лише п'ятнадцять ярдів коло її хати і просила мене допомогти їй поховати його, бо вона мимо нього мусить ходити по воду. Так ми обоє його поховали...

ВАРЯТЬ ШКІРУ З ЧОБІТ, ЩОБ ЇСТИ...

Коли ми обоє з дівчиною копали яму, щоб поховати того трупа, надійшла жінка/з малим хлопчиком. На її лиці була велика розпука. Вона спочатку попросила у нас води для своєї дитини, а відтак просила дозволити їй стягнути чоботи з того трупа, що його ми ховали, бо вона буде варити ті чоботи, і може дещо вивариться зі шкіри на споживу її дитини, що вже три дні нічого не їла...

ТІ ЛЮДЕ СТАРАЮТЬСЯ, ЩОБ ЛИШЕ З ГОЛОДУ НЕ ЗАГИНУТИ...

В дальших своїх жахливих описах Т. Волькер каже:

«Ті всі люде, що їх я стрічав не вимагають багато для свого життя. Все, що вони вимагають, — щоб чимсь поживитися і здобути місце, де б можна було пе-

респати. За це вони готові працювати довгими й довгими годинами...

До цього часу я уникав подорожування в околицях, густо заселених людьми боячися, щоб мене не заарештувала ГПУ (тайна большевицька поліція). Але нарешті я рішив відвідати околицю більше залюднену, (щоб побачити, як там люде живуть. Повернув я до села, назвиська котрого не подаю, щоб не наразити тих людей на тортури зі сторони большевицької тайної поліції. Я застав малу групу людей біля домівки, що колись служила яко склад збіжжа, а тепер є помешкання на девять душ.

Перший чоловік, з котрим я почав розмову, був селянин, який перед роком ще мав три акри поля, що на нім стільки уродило пшениці, що він міг вижити свою родину і мав би пащу для своєї худоби. Він зібрав 20 бушлів бульби, 50 бушлів пшениці і мав одно паця та одного коня. Агенти большевицької влади напали на нього несподівано і забрали 90% збіжжа, не залишивши йому на його життя й прокормлення його коня. Від голоду вмерла його жена, а потім його син. Він хотів спасти їх життя і зарізав коня, але знову нагло напали на його хату большевицькі агенти і забрали те кінське мясо. Через два місяці він сам живився(як дике звіря, Старався дістати працю в колективній фермі, але йому не дали.

Розмова із тими людьми переконала мене, що голод в Росії — се не є голод. Бо голод є наслідком посухи, або з браку урожаю. Це є з гори уплянований з Москви

спосіб винищення населення України. Москва і її влада не дають народу України ніякого іншого виходу, хіба голодову смерть. Цей нарід не хоче працювати на колективних фармах, а лише на власних господарствах, тому не вільно йому ні сіяти, ні збирати. Хай гине з голоду — такий наказ з Москви!».

«Навмисне спричинений і поширюваний більшовицькою владою голод по цілій Україні, полишив такі страхоття і знищення в цій країні, що є відома яко найбільше врожайна частина Росії».

Таке свідоцтво подав самовидець-кореспондент найбільших американських часописів про ту нещасну наддніпрянську Україну.

Десятки мільйонів американців довідалися про це жахливе життя нашого народу над Дніпром. Вони пізнали, який «рай» заводять на тій нашій зграбованій землі московські кати.

Що особливо поучаюче в тих описах Томи Волькера це такі його слова про теперішніх українських селян на Великій Україні:

«Визначна характеристика тих селян — це їх охота ділитися ближнім своїм останнім куском хліба. Селяне, що тяжко працюють довгі години в колективних господарствах і за це дістають єдину заплату — один фунт хліба денно, вони завжди мають приятелів з поміж тих, що не мають змоги працювати, і діляться із ними навіть тим одним фунтом хліба. Хай це високе почуття взаємної допомоги й солідарности хоч трохи

зворушить скамяніле серце тих, хто любить гукати, що він вже «всьо віддав для України».

Коли ж прийде кара на тих катів, виродків роду людського? Коли Українці зеднаються під одним законним Гетьманським Проводом, щоб визволити ту нещасну нашу Землю із під влади червоних тиранів та здобудуть у «в своїй хаті – свою правду і силу і волю»?..

Наш стяг. 1935. 9 березня Ч. 10. С. 1 – 2.

№ 86

НАША ДОПОМОГА СПАСАЄ ЦІЛІ РОДИНИ ВІД СМЕРТІ НА ВЕЛИКІЙ УКРАЇНІ

Тома Волькер, що його жахливі описи голоду на Великій Україні ми скорочено помістили в цім числі нашого ...**[Пошкоджений листок, не видно текст]** ... оповідає (див. «Шикаго Івнінг Амерікен» 1. III. 1935):

«В одній селянській хаті я знайшов трохи вдоволення ...**[Пошкоджений листок, не видно текст]** ... (очевидно — матір (С.К.)) трьох діточок щойно одержала від **гетьманівни Єлизавети** з Берліна 10. німецьких марок. Я довідався, що ця добр...**[Пошкоджений листок, не видно текст]** ... організація посилає поживу (харчі) і гроші для тих ...**[Пошкоджений листок, не**

видно текст] ... (швидше за все — голодних (С.К.)) селян на Україні. Ця жінка сказала мені, що 10. нім. марок мають вартість 250 рублів, і що її невеличка родина може ...**[Пошкоджений листок, не видно текст]** ... (швидше за все — прожити за ці гроші (С.К.)) прожити цілий місяць».

Подаємо це свідчення американського кореспондента ...**[Пошкоджений листок, не видно текст]** ... (очевидно — спеціально (С.К.)) для тих Українців Шикаго, що перед роком ...**[Пошкоджений листок, не видно текст]** ...на мітингу, щоб грошей, зібраних під час протестацій...**[Пошкоджений листок, не видно текст]** ... 17. XII. 1933. не посилати через берлінський Комітет допомоги голодуючим на Великій Україні, бо мовляв, ті гроші не дійдуть.

А скільки ж то є родин на Великій Україні, що одержали таку суму допомоги через берлінський Комітет ...**[Пошкоджений листок, не видно текст]** ... всіх їх не міг Т. Волькер здібати за час короткого перебування на Україні...

Наш стяг. 1935. 9 березня. Ч. 10. С. 2.

№ 87

«МОСКВА НЕНАВИДИТЬ УКРАЇНУ, А УКРАЇНА ЩЕ БІЛЬШ НЕНАВИДИТЬ МОСКВУ»

Як було оповіщено в попередньому числі нашого часопису, в суботу 9 і в неділю 10 березня в Російсько-Американськiм Клубі, під числом 1902 В. Дівіжен вул. (Шикаго), відбулися лекції п-ні Тетяни В. Чернавиної на теми: «Правда про Росію» і «Тюрми та концетраційні табори в Сов. Росії».

Ці лекції були надзвичайно цікаві й цінні. Талановита й високо освічена лекторка п-ні Чернавина, що поверх 15 літ працювала в большевицьких установах, як фаховець музейних справ, розповідала страшні речі про життя під большевицькою владою. Зміст цих лекцій в скороченім виді ми помістимо в слід. числах нашого часопису.

А тимчасом хочемо подати таку новинку: на запит наш, як ставиться український нарід до московської большевицької влади, п-ні Чернавина (москвинка з походження) відповіла: **«Москва ненавидить Україну, Україна ще більше ненавить Москву. Україна не визнає жадної совітської влади. І там іде безперестанку кровава боротьба»...**

Наш стяг. 1935. 16 березня. Ч. 11. С. 1.

«ПРАВДА ПРО РОСІЮ»

На цю тему дня 9-го березну ц. р. виголосила лекцію пані Т. В. Чернавина в Російсько-Американськiм клубі, в Шикаго.

Прелегентка насамперед заявила, що в Росії за останніх 17 літ все дуже змінилося, і змінюється щодня.

Селянство — цей основний клас населення було на початку захоплено більшовицькими кличами:

«Геть війну» і «Вся земля селянам!» — так сказав Ленін.

І селяне пішли за більшовиками. Справді на деякий час земля опинилася в руках селян. Дрібно-власницький селянський елемент почав набирати сили. Проти цього виступили фабричні робітники. Вони сказали:

— Ми робили пролетарську революцію, а на селі твориться буржуазія — власники. В такiм разі ми також хочемо бути власниками. І хай фабрики належать до нас робітників.

Щоб заспокоїти їх, Ленін так пояснив совітську політику щодо селянства:

— Голодній собаці треба кинути шматок хліба, а потім по сади її на ланцюг...

І дійсно так зробили більшовики з селянством. Щоб знищити заможність серед селянства і не дати йому змоги вирости в економічну (а значить і — полі-

тичну) силу, більшовицький уряд видумав т. зв. «продразв'орстку». Після декрету про цю «продразв'орстку», кожний селянин-хлібороб зобов'язаний був увесь лишок свого урожаю віддавати совітській державі. Йому мали залишити на споживу й на засів, а решту примусово мав віддати державі. Але виконавці цього декрету робили так, цілковито грабували селянина-хлібороба і забирали в нього майже усе збіжжя.

Серед селянства повстали бунти. Селяне слушно кричали:

— Коли від нас забирають «лишки» щоб годувати міста і фабричне робітництво, то не хай же фабричні робітники віддають нам «лишки» фабричної праці й виробів...

Але більшовицька влада не звертали уваги на ті крики й скарги селянства і грабунок селянства йшов по всій лінії.

Це спричинило страшний голод і якраз в найбільш урожайних країнах сов. Росії. люде почали масово умірати від голоду. А ті що залишали ще живими, знесилені почали губити працездатність.

Той голод так засів у печінках совітського обивателя, аж став датою ріжних подій. Напр. часто чути запити:

— Коли ваш уродився?

— В голодний рік.

— Коли ваша мати умерла?

— В голодний рік.

Большевики, перелякалися і назад. Ленін написав статтю, в якій сам сказав:

— Ми зробили помилку. Ми були дураками, що так зробили з селянами...

За це його комуністи на різних мітінгах страшенно вихваляли, що мовляв дивіться — який він герой: вождь всесвітньої революції, а не побоявся признатися, що зробили помилку. А про те, що за три роки такого грабіжницького експерименту в совітській Росії загинули мільйони нещасного люду, — на тих мітінгах комуністи нічого не говорили.

Так розпочалася в совітській Росії т. зв. нова економічна політика (НЕП).

Наш стяг. 1935. 23 березня. Ч. 12. С. 2.

№ 89

«ПРАВДА ПРО РОСІЮ»

(продовження)

Прелегентка, пані Т. В. Чернавина так розповідала про ту нову економічну політику (скорочено — НЕП) большевицького уряду:

— Селянству надали право вільно розбудовувати своє господарство, але наклали на нього надзвичай-

но високий податок. Тяжко було зруйнованому перед тим селянству той податок платити державі, але селянство, захоплене можливістю мати своє власне господарство, всі свої сили напружувало, щоб той податок давати державі, а також і для себе щось придбати. Цей період залишився в пам'яті селянства як період доброго життя. Селянство, особливо в Україні і на Дону почали збогачуватись.

Та це не сподобалося большевикам. Загудів новий клич: «Нажиці розійшлись!» Селяне почали вимагати, щоб за їх податок давали їм «лишки» фабричних виробів, а міста не могли їм дати тих фабрикатів. Витворилася дуже небезпечна ситуація: влада ось-ось мала висковзнути із рук большевиків.

Молоді комуністи закричали:

— «Ми робили революцію, щоб створити комунізм. А натомість творимо куркулів (заможні селяне!) Геть з куркулями!»

І почалося «розкуркулювання». Сталін взявся будувати комунізм, На мітінгах збольшевичені фабричні робітники кричали: — Чому селянам даємо землю, коли робітники на фабриках працюють як пролетаріят? Хай і селяне працюють на **державних** землях теж як пролетаріят!

Так повсталася ідустріялізація і колективізація.

Селян почали позбавляти права мати приватні господарства і заганяти до колективних (гуртових)

господарства. Тяжко було змусити селянина віддати все **своє** і йти до колективу.

Центральний Виконавчий Комітет большевицької партії ухвалив: ліквідувати всіх куркулів (заможне селянство). А кого большевики називали куркулем (на московщині кулак)? – Спочатку того, хто мав кілька коней і коров; потім того, хто мав лише одного коня й одну корову.

Большевики їх «ліквідували». Коли хто зважувався робити спротив — того гнали на заслання та на каторжну працю в так зв. концентраційних таборах. Так в однім лиш 1930 році було «зліквідовано» 1.000.000 заможніших селянських родин. А коли взяти що така родина складалася пересічне із 5 душ, то лише за один рік большевики створили п'ять мільйонів жебраків і цілковитих невільників. Їх напакувували в товарові вагони потягів і гнали цілими днями без води, страви на далеку північ європейської Росії та в зимні країни Сибірі. В тих потягах виникали люті пошесті. Люде масово гинули. Але їм жадно медичної помочі не давали. Умерлих не ховали, а просто викидали трупи їх із вагонів і так понад залізницями ті трупи гнили...

Це називалася — «ліквідації куркулів». Та божевільна «ліквідація» довела до того, що зникло мільйони господарств маса людей загинуло. Працюючі на землі сили нищились. Державній господарці загрожувала катастрофа.

Тоді (в березні 1931 р.) Сталін написав статтю «Завороти голови від успіхів». В тій статті таке говорилося: «Ми перегнули палицю. У нас стався заворот голови від успіхів. Ми дозволили такі крайности, що воєнною силою заганяли селян в колективи. Не слухняних карали жорстоко, себто засуджували їх на голодову смерть. Нам треба дати селянству відпочинок. Селян треба просити й намовляти йти в колективні господарства».

Наш стяг. 1935. 30 березня. Ч. 13. С. 2.

№ 90

ГОЛОД У ЯВОРІВЩИНІ

Голос розпуки!

В українських часописах появилися вістки про грізне марево голоду серед селянського населення Яворівщини. Одночасно Філія «Сільського Господаря» і Допомогова Секція в Яворові видали обширну відозву, в якій закликають усе українське громадянство на поміч голодуючим. Ось виїмки з тої відозви, подані за яворівським «Українським Словом» з дня 1 березня ц. р.

Важкі часи настали для Яворівщини.

Над всіми запанував усевладно грізний і немило-сердний цар-голод.

Попередили його два приморозки, що пізньою весною 1934 р. знищили озимину та ярину, а що трохи відродилося, те знищили опісля в часі злив слоти й виливи рік-потоків.

І так пропав хліб для людей і паша для худоби.

З поля, що іншим роком давало 6–7 кірців жита, зібрав рільник **чвертку**, а дрібку бараболь, яку зібрав, якщо не зогнила, також вже з'їджено, або доїдається...

Дотепер повіт наш ніколи не витягав руки за прошенням хлібом. Цього року мусить це зробити, бо цього року вже нема в повіті переднівку; а є масовий справжній голод.

Після нашого пляну мусить ця допомога в першій мірі бути опертою на **самодопомозі**.

Є ще декілька сіл, головню в західній частині повіту, в краковецькій судовій окрузі, які, хоч живуть у недостатках, та голоду ще не мають. Ті села повинні отже дати можливо найбільшу допомогу. В селах, де населення ще поголовно не голодує, повинні засібніші господарі допомогти своїх потребуючих односельчан.

Є багато уроженців нашого повіту, що перебувають поза межами повіту чи то на ріжних посадах, чи в службі, на зарібках. До них усіх також кличемо, щоби помогли грішми, або харчами своїм родинам і своїм односельчанам.

Врешті відносимося до всего українського населення тих частей нашого краю, яких цього року оминув цар-голод і просимо:

Допоможіть голодуючому населенню нашого повіту, осушіть своїм датком сльозу з сумного личка голодної дитини, внесіть ясний промінь братньої любови в холодні й голодні хати наших сіл і передмість.

Датки грішми проситься слати до Українбанку. «Народний Дім» в Яворові ч. 800 вкладкової книжочки, або чеком П. К. О. ч. 154.499, а датки харчами з поближчих повітів зголосити листівкою до Філії «Сільського Господаря» в Яворові.

Наш стяг. 1935. 6 квітня Ч. 14. С. 4.

№ 91

НОВІ СВІДОЦТВА ПРО ЖАХЛИВИЙ СТАН РАДЯНСЬКОЇ УКРАЇНИ

В «Шикаго Америкен» від кількох днів почали друкуватись довгі статті бувшого американського комуніста Р. Н. Сангера, що їздив до большевицької Росії яко «представник центрального комітету, американської комуністичної партії».

Р. Н. Санґер є високо освічена людина. Він — син полковника В. Санґера, бувшого товариша воєнного міністра Злучених Держав; виховувався в Гарвардському університеті. Разом зі своєю жінкою, що теж була радикальних переконань, він 30-го червня 1933 р. прибув до Ленінграду, а виїхав із большевицької Росії 5 червня 1934 р., себто перебував у большевії майже цілий рік. Він разом зі своєю жінкою їздив по цілій большевицькій Росії, як також і на Україні. Те, що він бачив, цілковито вилічило його від большевицької хороби, Ось що він каже:

— На практиці в большевицькій Росії лише одна людина на десять почуває себе менше-більше задовольняюче. Все інше населення засуджене на страшні страждання, голод і рабство. В тій країні, що зветься «робітничо-селянською соціалістичною республікою» фактично селяни і робітники не мають жадного відношення до управління державою. Над всіма панує большевицька верхівка. **На Україні і на Кавказі Сталін вимордував голодом коло п'ять мільйонів селян. Це він зробив у врожайний рік, щоб провчити зарозумілих мужиків.**

Далі Р. Н. Санґер в своїх описах малює страшні картини голоду в Україні. Між іншим передає такий факт. Він зайшов до однієї селянської хати і побачив трое дітей, що виглядали ще не дуже змарнілі. Він запитав матір, як то їй вдалося заховати цих трое дітей в такому стані? Мати відповіла:

— Я мала шестеро дітей і торік мусіла трое закопати живцем в землю, щоб вигодувати решту. Вона показала за хатою місце, де вона закопала тих нещасних дітей.

Р. Н. Санґер докладно розповідає як большевики нищили українських кубанських козаків. Кубанські козаки не хотіли вступати до колективів. Московські комісари наклали на них величезний податок, що його не в силі було заплатити, Козаки відмовилися платити той податок.

Тоді Москва змобілізувала велику армію і післала покара ти кубанців. Счинилася велика битва в різних станицях кубанських між повставшими козаками й большевицькими військами. Підчас цієї битви було ранених її забитих поперх 20.000. Потім червона Москва силою збрала по різних станицях поперх 70.000 козачого населення і вивезла його на Сибір. По дорозі із тих засланих умерло з голоду поперх 20.000 осіб.

Так розправляється червона Москва з населенням, що не хоче признати її звірячої влади.

Наш стяг. 1935. 04 травня. Ч. 18. С. 1.

«ВНУТРІШНІЙ ВОРОГ» БОЛЬШЕВИЦЬКОЇ РОСІЇ

В Одеській артилерійській школі курсантів червоних командантів, кінцем березня ц. р., був відчитаний доклад на тему — «**Наш внутрішній ворог**». Крім курсантів школи було присутніх на тім докладі багато командантів як з одеської, так з херсонської і миколаєвської залог червоної армії. Докладчик, що прибув із Києва, зі штабу Українського Воєнного Округа, три і пів години розповідав, хто то є той внутрішній ворог большевितської Росії (СССР) і тримав всіх слухачів у надзвичайно напруженім стані.

Про що ж він говорив? — Він говорив про те, що за останній час на Україні **знова** поширилася сильна національна **українська** проти-большевицька діяльність. Докладчик тамже сказав, що большевицький уряд вже розкрив поверх 60 тайних українських організацій, які мали свої підпольні друкарні і розповсюджували тисячі примірників: часописів і розкидок для робітників, селян і червоноармійців. Члени тих тайних організацій, як казав докладчик, мають досить багато зброї (переважно револьверів системи «Наган» і інш. зброї). Ці відомости уважна аудиторія слухала з великим напруженням та хвилюванням.

Особливо сильне вражіння зробили на курсантів червоних командантів признання докладчика, що той т. зв. «внутрішній ворог» **складається на половину із комуністичної молоді українського походження**, котра охоче йде за припадними кличами досвідчених керівників української національної пропаганди.

Хто ж ті керівники протибольшевицької пропаганди? Докладчик із Києва казав, що це бувші старшини Української Армії, учителі та урядники служби бувшої Української Держави і т. ін. «бандити». Активність «внутрішнього ворога» — казав докладчик із Києва, змушує большевицький уряд бити на алярм і ставати лицем до ворога. Бо на представників совітської влади, як казав він, за останній час було зроблено около 200 замахів, а нищення «бандитами» залізничних шляхів є тепер звичайним явищем на Україні.

Метою цього доклада, як довідуємося з певних джерел, було познайомити воєнну молодь із правдивим станом на Україні, вказати на справжнього внутрішнього ворога? СССР і закликати тих курсантів червоних командантів пильно стежити за тим «ворогом» скрізь і всюду, бо той «ворог» також живе **скрізь і всюду**.

А що це справді так, показує такий факт:

На початку квітня із Одеси потягами, по залізничній лінії Одеса-Київ, були відправлені кінні і кулеметні частини військ ГПУ. Бо в Одесі були одержані відомости, що десь під Балтою з'явився великий відділ «бандитів», із якими місцева влада не може дати собі ради.

А щоб найуспішніше, розправитись із тим «внутрішнім ворогом» червона Москва і далі займається виголюдуванням населення України. Червоні московські посіпаки грабують українське населення до останнього зерня збіжжя. На Поділлію знова голод набирає грізних розмірів. Серед селян вже багато умирає голодовою смертю,

І в цей же час міжнародні спекулянти заключають з червоними московськими комисарами договори, союзи, сподіваючись при допомозі червоної Москви розправлятися з тими європейськими державами, що прагнуть до знищення комунізму на всім світі. Ті дурисвіти сподіваються великої військової помочи від людоджерної червоної Москви. Вони забувають про те, що 40-мільоновий Український Нарід ніколи не визнає жодних договорів і жодних союзів, що їх із ким-будь заключить найлютіший ворог державної самостійності України.

Наш стяг. 1935. 11 травня Ч. 19. С. 2.

№ 93

ЛИСТИ УКРАЇНСЬКИХ ОРГАНІЗАЦІЙ В АМЕРИКАНСЬКИХ ЧАСОПИСАХ

В часописах відомого американського видавця В. Р. Герста («Шикаго Гералд енд Екзамінер» і інш.) знова появилися листи українських організацій. На цей раз відфотографовано величезний (займає третю часть сторони) лист Американських ветеранів світової війни українського походження, за підписом репрезентанта тієї організації Володимира Юрковського. У листі висловлена подяка п. В. Г. Герсту за розкриття на сторінках його преси большевицьких насильств над нашим народом на Великій Україні.

Наш стяг. 1935. 18 травня. Ч. 20. С. 1.

№ 94

ВИВІЗ ЗБІЖЖЯ З УКРАЇНИ НА МОСКОВЩИНУ

Як подають з Москви, в Києві відбулася сесія центрального комітету комуністичної партії України, під час якої відчитано звідомлення про хід пільних робіт.

На внесок Постишева ухвалено низку нових приписів, що нормують акцію магазинування збіжжя з цього річного врожаю. Ці приписи вводять деякі загострення і ригористичне трактування хліборобських колективів.

Один з ухвалених приписів доручує, щоби районіві власті відбирали збіжжя від хліборобських колективів безпосередньо з під молотільні, залишаючи на потреби хліборобських колективів тільки 10–15 відсотків збіжжя.

Наш стяг. 1935. 22 червня. Ч. 24. С. 1.

СПИСОК АБРЕВІАТУР І СКОРОЧЕНЬ

Вельм. — Вельможна
ВІНО — Вищий інститут народної освіти
Всеукр. — Всеукраїнська
ГПУ, ГПУ, Г. П. У. — Державне політичне управління
д. — день
др., д-р — доктор
К.С.О. — кошовий січовий осередок
Лік-Неп — ліквідація неписьменності
м. и. — між іншим
напр. — наприклад
Неп, НЕП — нова економічна політика
о. — отець
О. Г. П. У. — Об'єднане державне політичне управління
п. — пан
п-ні — пані
р. — рік
св. — свята, святий
Союз Н. — Союз Народів
СССР, С. С. С. Р., СРСР, СССР — Союз Радянських Соціалістичних Республік
т. д. — так далі
т. зв. — так званої
Торгсін — Всесоюзна контора по торгівлі з іноземцями

ц. м. — цього місяця
 ц. р. — цього року
 ч. — число
 ЧСР — Чехословаччина

ІМЕННИЙ ПОКАЖЧИК

А

А. Стира	117
Акулов	178
Амменде, др.	98
Аракі	197, 198, 264

Б

Б. Г.	58, 62
Б. Гомзин	76
Б. Пелехович	87
О. Блозовський	77
Богдан Катамай	66, 107
Брюховецький	154

В

В. Бріке	188
В. Кузьмович	77
Василій	96
Василь Мудрий	77
Василь Франко	132, 139, 146
Васіль Дабрасельські	172
Вельможна Гетьманівна Єлисавета Павловна, Вельм. Єлисавета Павловна Скоропадська, Вельм. Панна Геть- манівна Єлисавета Скоропадська	115, 120, 229
В. Р. Герст, Виллям Рендолф Герст	223, 224, 245

Винокур	212
Віліям Генрі Чемберлейн	96, 163
Вол. Целевич	77
Володимир Заглозецький	99
Володимир Юрковський	245

Г

Г. Омельченко	76
Гельшем	183
Грибенецька	87
Григорій Семочко	107

Д

Д. Левицький	77
Демби, лорд	184
Дж. Г. Ват	37
Доналд Дей	165, 166
Др. Франц Штурм	26, 187

Е

Еріо, Ерріот	21, 107, 111, 112, 113, 114, 173
--------------	----------------------------------

Ж

Жак Рено	107
----------	-----

З

З. Пеленський	77
Затонський	191

Зеновій Пеленський	77
--------------------	----

І

І. Мірний	76
І. Паливода	76
Інженір Н.	121, 125, 128, 130
Інніцера, кардинал	97, 99, 182, 211

К

Каганович	113
Калінін	4, 164, 165
Кендел Фосс	16, 52
Косіор	191

Л

Л. Нахвостач	117
Лазарович, п.	117
Ленін	33
Літвінов	192, 202, 205

М

М. Гетьман	117
М. Феденкова	76
М. Фтомин, п.	87
Мануїлський	113
Маркс	65, 197
Микола І	123
Милена Рудницька	77

Михайло Гетьман	152
Мовінкель	101
Молотов	50
М. П.	75

Н

Наумів	212
Николаєвський собор у Харкові	40

О

О. Бочковський	76
О. Тарнавський, д-р	120
Ол. Шаповал, Олекс. Шаповал,	
Олександр Шаповал	11, 12, 18, 19, 20, 32, 71, 81, 84, 87, 107
Олександр II	123
Орест Бардин	159
Отто Шіллер, д-р	28

П

П. Пасен	103
П. Постишев	113, 190, 212, 215, 246
Павлів	212
Пастор Шалабер	26, 167
Понсонбі, лорд	183, 184

С

С. Русова	76
С. Савицький	209

Сава Крилач	84
Савченко	164
Семен Чуба	106
Скрипник	114, 190, 191
Сон Ят Сен	65
Ставнман	166
Сталін	4, 33, 50, 55, 69, 70, 98, 104, 118, 163, 164, 212, 235, 237, 240
Столипин	123

Т

Тамерлян	56, 188
Тараненко	166
Тарас Шпікула	107
Тетеря	154
Тетяна В. Чернавина	231, 232, 234
Тома Волькер	30, 224, 225, 226, 228, 229, 230
Тома євангельський	15, 61
Тоттон, др.	15, 61
Троцький	99, 113, 215

Х

Хвильовий	114
Хмельницький	35, 123, 154

Ч

Чубар	113
-------	-----

Юрій Сербинюк 99

Яковлев 50

Dr. Jan Slavik 61

ГЕОГРАФІЧНИЙ ПОКАЖЧИК

А

Австралія 88
 Азія 196, 201
 Альзенштрас 115
 Америка 8, 12, 18, 20, 38, 52, 76, 84, 154, 194, 221, 224, 239
 Африка 89, 175

Б

Балта 243
 Безаківська, вул. 123
 Берлін 71, 115, 116, 120, 182, 185, 229
 Берн 211
 Бесарабія 47, 89
 Біла Церква 26, 165
 Білгород 225
 Білорусь 25, 44, 170, 171, 172
 Біробіджані 216
 Бостон 96
 Бразилія 196, 209
 Буковина 88

В

Ваннзее 115
 Варшава 9, 72, 107, 196

Вашингтон, бульвар	106
Велика Британія, Англія	51
Вестерн, улица	106
Відень	26, 47
Віленщина	170
Вінніпег	96
Волга	57
Волинь	88
Володимирова гора	123

Г

Галичина	88, 94, 118, 135, 147, 149, 150
Горлиці	158
Губинці	85

Д

Далекий Схід	163
Дервент	117
Дніпро	52, 79, 80, 81, 82, 83, 88, 91, 105, 119, 122, 123, 124, 137, 228
Дністер	46, 47, 92
Дон	33, 91, 173, 235
Донбас	150
Дрогобич	132
Дубосари, містечко	47

Ж

Женева	26, 167, 188, 195, 200, 202, 204
Жуки, село	163, 165

З

Зазулинці	85
Закавказя	44
Закарпаття	89, 159
Збруч	76, 79, 80, 82, 84, 133

І

Індія	126
Італія	42, 194

К

Кавказ, Північного Кавказу	26, 48, 79, 165, 166, 169, 240
Канада	6, 8, 9, 10, 18, 20, 74, 76, 84, 96, 152, 154, 196, 221
Карпати	48, 49, 92
Кентербері	221
Керч	166
Київ	62, 99, 103, 122, 123, 124, 125, 126, 128, 131, 133, 134, 136, 137, 148, 149, 212, 242, 243
Київщина	148
Китай	65, 89
Кривлян, село	47
Крим	190
Кубань	33, 91, 96, 97, 169, 173
Куманівка	85

Л

Лемківщина	155, 157, 158
Ленінград	62

Лондон	51, 54, 97, 99, 100, 115
Львів	77, 91, 199

М

Масс	96
Молдавська Республіка	190
Мончинці	85
Москва	26, 30, 44, 48, 62, 64, 78, 105, 107, 108, 114, 118, 126, 144, 155, 165, 166, 167, 169, 173, 174, 176, 185, 187, 190, 191, 194, 202, 205, 208, 212, 215, 216, 219, 224, 227, 228, 231, 241, 244, 245
Московщина	15, 61, 69, 144, 151, 187, 189, 195

Н

Немиринці	85
Нижній Новгород	62
Німеччина	9, 59, 115, 167, 200

О

Одеса	53, 166, 243
Олександрівська, вул.	123

П

Париж	111
Перу	196
Підкавказзя	97, 98
Піщаний Брод, село	75
Поділля	244

Полтава	26, 163, 165
Польща	8, 102, 103, 171, 172, 196, 204
Прага	23, 63, 121

Р

Резін, містечка	46
Росія, СССР, Радянщина	7, 42, 62, 67, 68, 71, 100, 102, 107, 108, 111, 121, 135, 147, 149, 160, 163, 168, 169, 170, 178, 192, 197, 205, 208, 210, 212, 218, 223, 242, 243
Румунія	8, 99, 100, 102, 196, 210

С

Самгородок	85
Сашанськ	85
Сибір	46, 135, 213, 236, 241
Славута	105
Смоленськ	169, 213
Соловки	135, 137, 140, 150
Стовпці	71
Стокгольм	77
Сяноці	158

Т

Тексасу	67
Торонто	103
Туреччина	43

У

Україна, Велика Україна, Сх. Україна, Радянська Україна, Українська Республіка	4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 12, 13, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 28, 29, 30, 31, 32, 33, 34, 35, 38, 44, 45, 46, 48, 49, 50, 51, 52, 53, 54, 57, 61, 65, 66, 68, 69, 74, 75, 76, 77, 78, 79, 80, 81, 82, 83, 84, 85, 86, 87, 88, 90, 91, 92, 94, 95, 96, 97, 98, 99, 100, 101, 102, 103, 104, 105, 107, 108, 109, 110, 112, 113, 114, 115, 116, 117, 118, 119, 120, 122, 124, 125, 126, 128, 129, 131, 132, 134, 136, 142, 144, 147, 150, 152, 155, 157, 163, 165, 166, 167, 169, 173, 178, 182, 184, 185, 188, 189, 190, 191, 193, 194, 196, 197, 198, 200, 202, 203, 204, 205, 206, 212, 215, 216, 218, 220, 221, 224, 228, 229, 230, 231, 235, 237, 240, 242, 243, 244, 245
Уральські гори	69

Ф

Фінляндія	69
Франція	194, 200

Х

Харків	30, 37, 38, 40, 42, 62, 122, 126, 127, 128, 225
Херсонщина	74
Хіни	64, 66
Холмщина	88

Ч

Чехословакія, Чехословаччина	8, 102, 196
------------------------------	-------------

Ш

Швайцарія	211
Швеція	77
Шикаго	165, 166

Ю

Югославія	196
-----------	-----

Я

Яворівщина, Яворів	237, 239
Японія	198, 200

ПЕРЕЛІК ДОКУМЕНТІВ

- № 1 В країні рабства й терору
- № 2 Рабська залежність від Москви
- № 3 40 мільйонів селян голодає в Росії
- № 4 Втікають діти з большевицької України
- № 5 Жахливі вісті з большевицького «раю»
- № 6 Нова дія страшної трагедії на Дністрі
- № 7 Вже «розколективізуються»
- № 8 Англійська преса і події над Дністром
- № 9 Голод в Україні
- № 10 Англійці про положення на Україні
- № 11 Новочасний фараон – Сталін
- № 12 Большевики відгороджуються від світа пустинною
- № 13 Голод в Україні
- № 14 Вразіння європейця з подорожі по С.С.С.Р.
- № 15 Совітські методи в Хінах і в Україні
- № 16 Росія вмирає
- № 17 Розбудова рабства в Совдепії
- № 18 Совітська Росія в світлі правди
- № 19 Україна гине!
- № 20 На поміч умираючій з голоду Україні
- № 21 Велике повстання в Україні проти большевиків
- № 22 Україна гине! Що ж ми маємо робити?
- № 23 Спасаймо Україну
- № 24 Нові правдиві вістки про голодові муки населення України
- № 25 На полі допомоги голодуючій Україні

- № 26 Биймо у Великий дзвін на Трівогу
- № 27 Биймо у Великий дзвін на Трівогу
- № 28 Американських і англійських журналістів не пускають в Україну
- № 29 Англійська преса про голод на Україні
- № 30 Справа допомоги голодуючим на Україні
- № 31 Голод в Україні й Ліга Націй
- № 32 «Нація, про яку ніхто не знає»
- № 33 Загроза ще більшого голоду в Україні
- № 34 Українці міста Шикаго!
- № 35 «Кидаємо визов Москві»
- № 36 День 24 грудня^(неділя) 1933 – День молитви і збірок для голодуючих на Великій Україні
- № 37 Большевицька комедія
- № 38 Голод
- № 39 На поміч голодним братам
- № 40 Голод і руїна в Україні
- № 41 Хто помагає большевицькій Росії
- № 42 Шикаговський комітет допомоги голодуючій Україні викінчив працю
- № 43 По той бік червоної греблі
- № 44 Контр-революційні словники в Україні
- № 45 Що я бачив і пережив на радянській Україні
- № 46 Що я бачив і пережив на радянській Україні (Продовження)
- № 47 Що я бачив і пережив на радянській Україні (Докінчення)
- № 48 Сучасне положення україн. народу і і справа нашої державности

№ 49 Трагедія роздору
№ 50 Марні зусилля червоних діяволів
№ 51 «Померли з голоду»
№ 52 Повстання в радянській Україні
№ 53 Жах і страхіття в Україні
№ 54 Кому добре живеться в большевії
№ 55 Голод загрожує большевії
№ 56 Із большевицького «раю»
№ 57 Голод у Західній Білорусі під польською окупацією і його причини
№ 58 До Еріо
№ 59 «Порядки» в Совдепії
№ 60 Протибольшевицький терор в Україні
№ 61 Листи подяки від людей котрим післано допомогу через комітет допомоги голодуючим в Берліні
№ 62 Дебати в англійській палаті лордів з приводу голоду в Світській Росії
№ 63 Німецький економіст про господарку Світ. Росії
№ 64 Боротьба України з Московщиною
№ 65 Поміч голодуючим
№ 66 Ганьба для культурного світа
№ 67 Українці поза Україною
№ 68 Японський міністр генерал Аракі про Європу й большевиків
№ 69 Трибунал справедливости
№ 70 Большевицька Росія в Лізі Націй
№ 71 Протести українців в Лізі Націй
№ 72 Вузел заплутується

№ 73 Колективізація в СРСР провалилася
№ 74 Цілковите нищення поодиноких господарів
№ 75 Не плачем, а мечем
№ 76 Кровава боротьба за збіжжя
№ 77 На поміч голодуючим в Україні
№ 78 Жовто-блакитна комуна на Україні
№ 79 Знов розстріли
№ 80 Як більшовицька орда грабує хліборобів
№ 81 Боротьба проти большевиків в Україні кипить
№ 82 Українські селяни з голоду гинуть, а жидам авта купують
№ 83 «Люде зробилися звірями»
№ 84 «Давно ми й хліба не бачили...»
№ 85 Страхіття голоду на Україні
№ 86 Наша допомога спасає цілі родини від смерті на Великій Україні
№ 87 «Москва ненавидить Україну, а Україна ще більше ненавидить Москву»
№ 88 Правда про Росію
№ 89 Правда про Росію (продовження)
№ 90 Голод у Яворівщині
№ 91 Нові свідоцтва про жахливий стан Радянської України
№ 92 «Внутрішній ворог» большевицької Росії
№ 93 Листи українських організацій в американських часописах
№ 94 Вивіз збіжжя з України на Московщину

ПРИМІТКИ

- 1 Кульчицький С. Найчорніша сторінка в історії України. Голодомор в Україні 1932–1933 рр.: Бібліографічний покажчик / упоряд.: Л. М. Бур'ян, І. Е. Рікун; О., 2001. С. 33–34.
- 2 Козицький А. Велика брехня. Методи, наративи та динаміка заперечення Голодомору. Х.: Видавець ФОП Панов А. М., 2023. 368 с.
- 3 В'ятрович В. Як замовчати Голодомор — 10 уроків від КГБ. URL: https://gazeta.ua/articles/volodimir-v-yatrovich/_ak-zamovchati-golodomor-10-urokiv-vid-kgb/468961
- 4 Терещук Г. Як Кремль десятиліттями воює з мертвими українцями і з пам'яттю про Голодомор-геноцид? URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/holodomor-rosiya-zhertvy-henotsyd/32776919.html>
- 5 В'ятрович В. Як замовчати Голодомор — 10 уроків від КГБ. URL: https://gazeta.ua/articles/volodimir-v-yatrovich/_ak-zamovchati-golodomor-10-urokiv-vid-kgb/468961
- 6 Даниленко В. Документи з історії боротьби КДБ УРСР у 1980-ті роки проти поширення правди про Голодомор 1932–1933 рр. в Україні. *З архівів ВЧК – ГПУ – НКВД – КГБ*. 2011. Вип. 36. С. 63–88.
- 7 Боряк Т. Інформаційна війна СРСР (1945 – поч. 1980-х рр.): Як пропаганда перетворювала свідчення українців про репресії та голод 1932–1933 рр. на «пригодницькі романи». *Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Історичні науки»*. Вип. 34. 2023. С. 66–73.
- 8 Терещук Г. Як Кремль десятиліттями воює з мертвими українцями і з пам'яттю про Голодомор-геноцид? URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/holodomor-rosiya-zhertvy-henotsyd/32776919.html>
- 9 Шевцов Ю. Новая идеология: голодомор. М.: Издательство «Европа», 2009. С. 153.
- 10 *Правда (Львів)*. 1933. 8 січня. Ч. 1. С. 10.
- 11 Вронська Т., Осташко Т. Участь українських зарубіжних політичних та громадських організацій в акціях протесту 30-х рр. XX ст. проти голодомору в УСРР. *Український історичний журнал*. 2003. № 5. С. 65–66, 68.
- 12 Вронська Т., Осташко Т. Участь українських зарубіжних політичних та громадських організацій в акціях протесту 30-х рр. XX ст.

проти голодомору в УСРР. *Український історичний журнал*. 2003. № 5. С. 69–70.

- 13 Колісник Д. Гетьманська періодика в Європі на початку Другої світової війни. *Гуманітарний журнал*. 2011. 3–4. С. 156.
- 14 Рубльов О. Назарук Осип Тадейович // *Енциклопедія історії України*. Т. 7. Мі-О / редкол.: В. А. Смолій та ін. НАН України. Інститут історії України. К.: Наукова думка, 2010. 728 с. URL: http://www.history.org.ua/?termin=Nazaruk_O
- 15 Бондаренко В. Вільнокозацький рух у Північній і Південній Америці (1923– 1939 рр.). *Наукові записки Національного університету «Острозька академія»: Історичні науки*. 2013. Вип. 21. С. 26.
- 16 Палюх О. Український часопис «Січові Вісти» (Нью-Йорк; Чикаго, 1918–1924 рр.): історія створення, завдання, функціонування і тематика. *Збірник праць Науково-дослідного інституту пресознавства*. 2012. Вип. 2. С. 67–68.
- 17 Бурачок Л. Осип Назарук. URL: <https://www.inst-ukr.lviv.ua/files/18/220Nazaruk.pdf>
- 18 Величко З. Публіцистика Осипа Назарука міжвоєнної доби: ідейно-концептуальні засади, проблематика : дис. ... кандидата наук із соціальних комунікацій за спеціальністю 27.00.04 — теорія та історія журналістики. Львів. Львівський національний університет імені Івана Франка, 2017. С. 118.
- 19 Гай-Нижник П. Український націонал-консерватизм: Гетьманський Рух. Кн. 1. 1900–1936 рр. К.: Саміт-книга, 2023. 544 с.
- 20 Гай-Нижник П. Український націонал-консерватизм: Гетьманський Рух. Кн. 1. 1900–1936 рр. К.: Саміт-книга, 2023. С. 265, 269, 296, 300, 528.
- 21 *Енциклопедія Українознавства*. Словникова частина. — Т. 8: Сигаревич — Тимковські / ред. В. Кубійович. Париж; Нью-Йорк, 1976. С. 47.
- 22 Гай-Нижник П. Наш стяг. *Енциклопедія Сучасної України* / редкол.: І. М. Дзюба, А. І. Жуковський, М. Г. Железняк та ін.; К.: Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2020. URL: <https://esu.com.ua/article-70996>
- 23 Тут і далі всі тексти подаємо мовою оригіналу.
- 24 Ковальчук О. Голодомор 1932–1933 рр. в УСРР і українська діаспора Північної Америки: інформативні аспекти. *Україна XX ст.: культура, ідеологія, політика*. 2008. Вип. 14. С. 377–378.
- 25 Короткий В. Швейцарсько-австрійський історик Андреас Каппелер дослідив ЗМІ Франції, Великої Британії, Австрії та Німеч-

чини. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-world/3791036-so-pisalatogocasna-presa-u-evropi-pro-golodomor.html>

26 Кульчицький С. Український Голодомор в контексті політики Кремля початку 1930-х рр. К.: Інститут історії України, 2014. 208 с.

27 Кульчицький С. ГОЛОДОМОР 1932–1933 РР. В УКРАЇНІ ЯК ГЕНОЦИД. *Проблеми історії України: факти, судження, пошуки*. 2005. 14. С. 225.

28 Кульчицький С. Український Голодомор на тлі «розгорнутого будівництва соціалізму». Голодомор в Україні 1932–1933 рр.: бібліогр. покажч. / упоряд. : Л. М. Бур'ян, І. Е. Рікун ; редкол. : С. В. Кульчицький, О. Ф. Ботушанська, В. Мотика. Одеса, 2014. С. 15–34.

29 Кульчицький С. Червоний виклик. Історія комунізму в Україні від його народження до загибелі. Кн. 2. К.: Темпора, 2013. 628 с.

30 Кульчицький С. Сталінська «революція згори». *Проблеми історії України: факти, судження, пошуки*. 2013. Вип. 22. С. 103–135.

31 Кульчицький С. Як це було. Національна книга пам'яті жертв Голодомору 1932–1933 років в Україні. К.: Український інститут національної пам'яті, 2008. С. 9–44.

32 Марочко В. Голод на Україні (1931–1933 рр.): причини та наслідки. *Проблеми історії України: факти, судження, пошуки*. 1991. Вип. 1. С. 59–68.

33 Веселова О. М., Марочко В. І., Мовчан О. М. Голодомори в Україні 1921–1923, 1932–1933, 1946–1947: Злочини проти народу. 2-е вид., допов. К.; Нью-Йорк : Вид-во М. П. Коць, 2000. С. 83–151.

34 Марочко В. Геноцид в українському селі 1932–1933 років: історико-політологічний аспект. *Голодомор 1932–1933 років як величезна трагедія українського народу: матер. всеукр. наук. конф.* К., 15 листоп. 2002 р. Київ : МАУП, 2003. С. 32–43.

35 Марочко В. Територія голодомору в Україні. Проблеми історії України: факти, судження, пошуки. Вип. 18. 2008. К.: С. 51–70.

36 The Famine–Genocide of 1932–1933 in Ukraine / ed. by Yu. Shapoval; Foreword by L. Luciuk. Kingston : Published by the Kashtan Press for Ukrainian Canadian Civil Liberties Association, 2005. 336 p.

37 Shapoval Y. Significance of newly discovered archival documents for understanding the causes and consequences of the famine–genocide of 1932–1933 in Ukraine. *Famine in Ukraine 1932–1933: Genocide by other means* / ed. by T. Hunczak, R. Serbyn. New York : Shevchenko Scientific Society, USA, 2007. Pp. 84–97.

38 Командири великого голоду: поїздки В. Молотова і Л. Кагановича в Україну та на Північний Кавказ 1932–1933 рр. / ред. В. Ю. Васильєва, Ю. І. Шаповала. К.: Генеза, 2001. 399 с.

39 Шаповал Ю., Золотарьов В., Всеволод Балицький: особа, час, оточення. К.: Стилос, 2002. 468 с.

40 Шаповал Ю. III конференція КП(б)У: пролог трагедії голоду. Командири великого голоду: поїздки В. Молотова і Л. Кагановича в Україну та на Північний Кавказ 1932–1933 рр. / ред. В. Ю. Васильєва, Ю. І. Шаповала. К.: Генеза, 2001. С. 152–164.

41 Шаповал Ю. III конференція КП(б)У та її наслідки: пролог трагедії голоду. *Проблеми історії України: факти, судження, пошуки*. 2002. Вип. 6. С. 350–360.

42 Гриневич Л. Голодомор — геноцид українського народу. BUGÜN/Сьогодні. 2021. 19 листопада. URL: <https://atr.ua/video/19081/bugunsogodni-191121-gist-ludmila-grinevic-tema-golodomor-genocid-ukrai?fbclid=IwAR16PsVpusnsSdzD64X5CunrysQInUdVzioEfcDWY-vJp389Bs4xDLdPPs>

43 Гриневич Л. «За злочин Голодомору відповідальність несе вся вертикаль: від Сталіна до активістів на місцях» [Інтерв'ю Людмили Гриневич Ользі Скорород]. *Цензор. НЕТ*. 2020. 30 листопада. URL: https://sensor.net/ru/resonance/3233847/za_zlochyn_golodomoru_vdpovdalnst_nese_vsya_vertikal_vd_stalna_do_aktivstv_na_mstsyah_storik_lyudmila

44 Борисенко В. Свіча пам'яті. Усна історія про геноцид українців у 1932–1933 роках. К.: Стилос, 2007. 288 с.

45 Слободян Л. Голодомор 1932–33 рр. як етнічний та культурно-духовний геноцид українського народу: історіографія питання. *Вісник Академії праці і соціальних відносин Федерації профспілок України*. 2013. № 3. С. 100–109.

46 Веселова О. Увічнення пам'яті жертв голоду-геноциду 1932–1933 рр. в Україні. *Український історичний журнал*. 2004. № 2. С. 50–67.

47 Антонович М. Голодомор 1932–1933 років в Україні як геноцид української нації: суб'єктивна сторона злочину. *Мандрівець*. 2013. № 6. С. 4–9.

48 Антонович М. Голодомор 1932–1933 рр. в Україні в контексті радянського геноциду проти української нації. Голодомор 1932–1933 років в Україні як злочин геноциду згідно з міжнародним правом. К.: Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2013. С. 74–94.

49 Василенко В. Методологія правової оцінки Голодомору 1932–1933 рр. в Україні як злочину геноциду. Голодомор 1932–1933 років в

Україні як злочин геноциду згідно з міжнародним правом. К.: Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2013. С. 13–73.

50 Василенко В. Голодомор 1932–1933 років як злочин геноциду: правова оцінка. К.: Видавництво імені Олени Теліги, 2009. 104 с.

51 Голодомор 1932–1933 років — геноцид українського народу. Масштаби та наслідки Голодомору. Історія України. 1914–2014. Матеріали до підручника для учнів загальноосвітніх шкіл / ред. А. Козицького. Львів: Астролябія, 2014. С. 82–108.

52 Конвенція про запобігання злочину геноциду та покарання за нього. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_155#Text

Наукове видання

**ГОЛОДОМОР
1932 – 1933 рр. В УКРАЇНІ
НА СТОРІНКАХ
ГЕТЬМАНСЬКОЇ ПРЕСИ:
ГАЗЕТИ «СІЧ» І «НАШ СТЯГ»**

*Упорядник та автор передмови
доктор історичних наук, професор
С. В. Корновенко*

Фото на обкладинці: Діти збирають мерзлу картоплю
на колгоспному полі с. Удачне Донецької області 1933 р.

Фото М. Залізняка. ЦДАЕА України

Технічна редактура — Чабаненко Ю.
Коректорка — Левченко Н.
Дизайн обкладинки — Орленко К.
Комп'ютерна верстка — Захарченко І.

Підписано до друку 25.10.2024

Формат 60х84/16.

Папір книжково-журнальний.

Умов. друк. арк. 17.

Зам 2126. Наклад 300.

Видавець: Чабаненко Ю. А.
Свідоцтво про внесення до
Державного реєстру видавців
серія ДК № 1898 від 11.08.2004 р.
Україна, м. Черкаси, вул. О. Дашковича, 39
Тел: (096) 288 13 36, (093) 788 99 99
E-mail: office@2upost.com
Сайт: www.masterdruku.com.ua/

Друк ФОП Чабаненко Ю. А.
Україна, м. Черкаси, вул. О. Дашковича, 39
Тел: (096) 288 13 36, (093) 788 99 99

